

SPORT I TURYSTYKA
ŚRODKOWOEUROPEJSKIE CZASOPISMO NAUKOWE
T. 3

NR 2

RADA NAUKOWA

Ryszard ASIENKIEWICZ (Uniwersytet Zielonogórski)
Diethelm BLECKING (Uniwersytet Albrechta i Ludwika we Fryburgu)
Miroslav BOBRİK (Słowacki Uniwersytet Techniczny w Bratysławie)
Valentin CONSTANTINOV (Uniwersytet Państwowy Tiraspol z siedzibą w Kiszyniowie)
Tomáš DOHNAL (Uniwersytet Techniczny w Libercu)
Elena GODINA (Rosyjski Państwowy Uniwersytet Wychowania Fizycznego, Sportu i Turystyki)
Karol GÖRNER (Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy)
Wiktor Władimirowicz GRIGORIEWICZ (Grodzieński Państwowy Uniwersytet Medyczny)
Michal JIŘÍ (Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy)
Tomasz JUREK (Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu)
Jerzy KOSIEWICZ (Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie)
Jurij LIANNOJ (Sumski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Antona Makarenki)
Wojciech LIPONSKI (Uniwersytet Szczeciński)
Veaceslav MANOLACHI (Państwowy Uniwersytet Wychowania Fizycznego i Sportu
w Kiszyniowie)
Josef OBORNÝ (Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie)
Andrzej PAWŁUCKI (Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu)
Jurij PELEKH (Równieński Państwowy Uniwersytet Humanistyczny)
Gertrud PFISTER (Uniwersytet Kopenhaski)
Anatolij TSOS (Wschodnioeuropejski Narodowy Uniwersytet im. Łesi Ukrainki w Łucku)
Marek WAIC (Uniwersytet Karola w Pradze)
Kludia ZUSKOVÁ (Uniwersytet Pavla Jozefa Šafárika w Koszycach)

LISTA RECENZENTÓW

dr hab. prof. AWF Jakub ADAMCZYK; dr hab. prof. PO Zbigniew BORYSIUK; dr prof. nadzw.
Valentin CONSTANTINOV; prof. dr hab. Wojciech CYNARSKI; doc. PaedDr. Janka
KANÁSOVÁ, PhD.; dr hab. prof. AWF Jolanta MOGIŁA-LISOWSKA; prof. dr hab. Leonard
NOWAK; dr hab. prof. nadzw. Julia PAVLOVA; dr hab. prof. OSW Jerzy URNIAŻ; dr hab.
prof. UJD Jacek WĄSIK; dr hab. prof. UAM Ryszard WRYK; prof. dr hab. Stanisław
ZABORNIAK

Nadesłane do redakcji artykuły są oceniane anonimowo przez dwóch Recenzentów

UNIwersytet HUMANISTYCZNO-PRZYRODNICZY IM. JANA DŁUGOSZA
W CZĘSTOCHOWIE

SPORT I TURYSTYKA

**ŚRODKOWOEUROPEJSKIE
CZASOPISMO NAUKOWE**

TOM 3

NR 2

DAWNIEJ:
PRACE NAUKOWE AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA
W CZĘSTOCHOWIE. KULTURA FIZYCZNA

Częstochowa 2020

Redaktor Naczelny
Eligiusz MAŁOLEPSZY

Redaktorzy naukowi
Teresa DROZDEK-MAŁOLEPSZA
Błażej CIEŚLIK

Sekretarz redakcji
Arkadiusz PŁOMIŃSKI

Redaktor statystyczny
Paulina UCIEKŁAK-JEŻ

Redaktorzy językowi
Dariusz JAWORSKI
Andrzej WĄTROBA

Koordynator zasobów internetowych
Błażej CIEŚLIK

Korekta
Piotr GOSPODAREK (język polski)
Andrzej WĄTROBA (język angielski)

Redakcja techniczna
Piotr GOSPODAREK

Projekt okładki
Sławomir SADOWSKI

PISMO RECENZOWANE

Pierwotną wersją periodyku jest publikacja papierowa

Strona internetowa czasopisma
<http://www.sit.ujd.edu.pl>

Czasopismo indeksowane w bazach:
Agro, BazHum (Baza Czasopism Humanistycznych i Społecznych),
CEJSH (The Central European Journal of Social Sciences and Humanities),
DOAJ (Directory of Open Access Journals)
ERIH PLUS (The European Index for the Humanities and the Social Sciences),
Index Copernicus (IC Journals Master List), PBN (Polska Bibliografia Naukowa)

© Copyright by
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2020

p-ISSN 2545-3211
e-ISSN 2657-4322

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego
im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-29, faks (34) 378-43-19
www.ujd.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@ujd.edu.pl

SPIS TREŚCI

CONTENTS

Wstęp	7
-------------	---

CZĘŚĆ I

DZIEJE KULTURY FIZYCZNEJ I TURYSTYKI W POLSCE I NA ŚWIECIE

Lech JACZYNOWSKI

Artefacts Commemorating the Battle of Varna in 1444	11
Artefakty upamiętniające bitwę pod Warną w 1444 roku (Streszczenie)	11

Michał SKALIK

Zespołowe gry sportowe kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce w latach 1945–1989	25
Women's team sports in the activities of the University Sports Association in Poland in 1945–1989 (Abstract)	25

Radosław KOSAK

Al-Saadi Gaddafi, the son of a dictator who wanted to be a football star	41
Al-Saadi Kaddafi – piłkarz, który chciał zawojować piłkarski świat (Streszczenie)	41

CZĘŚĆ II

TEORIA I METODYKA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I SPORTU

Adrian DOBRZYCKI

Przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy osób trenujących karate kyokushin a ranga najważniejszych czynności zawodowych trenera	59
Organizational affiliation, age and training experience of people who train karate kyokushin and the rank of the most important professional activities of the coach (Abstract)	59

Ľudovít BENEDIK, Karol GÖRNER

Psycho-Physiological Aspects in Karate Sports Preparation	79
Aspekt psycho-fizjologiczny przygotowania sportowego w karate (Streszczenie)	79

Fahrur ROZI, Hari SETIJONO, Nining Widayah KUSNANIK	
The Identification Model on Swimming Athletes Skill	91
Model identyfikacyjny dotyczący umiejętności pływackich (Streszczenie)	91

CZĘŚĆ III

TURYSTYKA I REKREACJA

Anna OSTROWSKA-TRYZNO, Hanna NAŁĘCZ,

Anna PAWLIKOWSKA-PIECHOTKA

Sport and physical activity in the urban area – housing estate greens for three generations	105
Sport i aktywność fizyczna w przestrzeni miasta – osiedlowe tereny zielone dla trzech pokoleń (Streszczenie)	105

WSTĘP

W 2020 r. czasopismo „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” ukazuje się trzeci rok. Jest kontynuacją czasopisma „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna”. W drugim tegorocznym numerze zostały zaprezentowane prace Autorów z różnych ośrodków naukowych w Polsce i na świecie.

Część I – *Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce i na świecie* – odnosi się do następującej tematyki:

- artefakty upamiętniające bitwę pod Warną w 1444 r.,
- zespołowe gry sportowe kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce w latach 1945–1989,
- Al-Saadi Kaddafi – piłkarz, który chciał zawojować piłkarski świat.

W części II, zatytułowanej *Teoria i metodyka wychowania fizycznego i sportu*, przedstawiono trzy zagadnienia:

- przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy osób trenujących karate kyokushin a ranga najważniejszych czynności zawodowych trenera,
- aspekt psycho-fizjologiczny przygotowania sportowego w karate,
- model identyfikacyjny dotyczący umiejętności pływackich.

Część III czasopisma dotyczy problematyki turystyki i rekreacji. W tej części zamieszczono pracę dotyczącą sportu i aktywności fizycznej w przestrzeni miasta (osiedlowe tereny zielone dla trzech pokoleń).

Pragnę złożyć serdeczne podziękowania Recenzentom za cenne i życzliwe uwagi, podnoszące wartość niniejszego periodyku. Dziękuję za współpracę Autorom publikacji zamieszczonych w czasopiśmie naukowym. Jednocześnie wyrażam nadzieję, że liczba Osób zainteresowanych publikowaniem własnych osiągnięć naukowych w kolejnych wydaniach czasopisma „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” się poszerzy.

Eligiusz Małolepszy

CZEŚĆ I
DZIEJE KULTURY FIZYCZNEJ I TURYSTYKI
W POLSCE I NA ŚWIECIE

Lech JACZYNOWSKI*

<https://orcid.org/0000-0001-9984-9255>

Artefacts Commemorating the Battle of Varna in 1444

Jak cytować [how to cite]: Jaczynowski L., *Artefacts Commemorating the Battle of Varna in 1444*, "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" 2020, t. 3, nr 2, p. 11–24.

Artefakty upamiętniające bitwę pod Warną w 1444 roku

Streszczenie

Od czasu pamiętnej bitwy między koalicją wojsk chrześcijańskich a wojskami Imperium Osmańskiego upływa właśnie 575 lat. Przegrana chrześcijan przyniosła znaczące konsekwencje nie tylko dla Bułgarii, ale też dla Bizancjum i całej Europy. Wydarzenia te były wielokrotnie i na różne sposoby upamiętniane przez obie strony konfliktu. Celem niniejszej pracy jest usystematyzowanie wiedzy o artefaktach upamiętniających poległego tam polsko-węgierskiego króla Władysława III Warneńczyka oraz tysiące rycerzy obu walczących stron. Zastosowano obserwację uczestniczącą miejsc poświęconych pamięci o tych wydarzeniach, przeprowadzono wywiady z osobami chroniącymi tę pamięć, przeanalizowano wiele rozpraw naukowych, opracowań popularnonaukowych i innych materiałów o charakterze informacyjnym poświęconych tej tematyce, zebrano dane o twórcach dzieł traktujących o tej Bitwie Narodów, dążąc do stworzenia w miarę kompletnego opisu produktu marketingowego dla potrzeb turystyki kulturowej. Ponieważ wiele artefaktów upamiętniających bitwę już nie istnieje lub istnieje w nieudokumentowanych legendach, oddzielono je (je-dynie o nich wspominając) od opisu tych, które istnieją i mogą być przedstawione zainteresowanym nimi turystom. Opisano tu więc w układzie chronologicznym tureckie pamiątki, bułgarskie, węgierskie i polskie artefakty oraz ich twórców.

Słowa kluczowe: turystyka, Warna 1444 r., Władysław III Warneńczyk, artefakty.

---

* Professor PhD (Habilitation) of Józef Piłsudski's University of Physical Education in Warsaw, University Branch in Biała Podlaska, Faculty of Tourism and Health, Chair of Tourism and Recreation, Department of Management; e-mail: lech.jaczynowski@awf.edu.pl

Abstract

We just have the 575th anniversary of the memorable battle between a coalition of Christian armies and the army of the Ottoman Empire. Christians' defeat had significant consequences not only for Bulgaria, but also for Byzantium and whole Europe. The aim of the presented work is systematization of knowledge about artefacts paying homage to the Polish-Hungarian king Ladislaus III of Varna, who fell there, and thousands of knights of both sides of the fight. There has been applied participant observation of places commemorating those events, there were conducted interviews with persons preserving their memory, there were analyzed many academic dissertations, popular scientific works and other informative materials dedicated to that topic, there were gathered data about authors of works dedicated to that Battle of nations, aiming at creation of a relatively complete description of a marketing product for needs of cultural tourism. Since many artefacts commemorating the battle do not exist anymore or exist in undocumented legends, they were separated from description of those ones which exist and can be presented to tourists interested in them. Thus, the text describes in the chronological order Turkish memorabilia, Hungarian and Polish artefacts and their authors.

Keywords: tourism, Varna 1444, Ladislaus of Varna, artefacts.

Introduction

2019 is the year of the 575th anniversary of the Battle of Nations – as it is called in Bulgaria – which took place near Varna and ended the second campaign of a coalition of Christian armies against the Ottoman Empire. Then the Polish-Hungarian king Ladislaus of Varna fell on the battlefield. The course of the battle and its consequences for Europe have been analyzed and described by historians repeatedly and from many perspectives¹. For Bulgarian locals – which had been under the rule of Turks since 1396 – it meant continuation of oppression. Maybe it is the reason why today they hold those events in high esteem, because they gave them some chance for autonomous statehood then².

Since the initial fascination with circumstances of the battle has been fueled by the fact that the fallen king's body and his insignia had not been found, there appeared various legends and unchecked hypotheses concerning the fate of the body and the cut-off head, preserved in honey and demonstratively presented to all by the winning side, which is denied to be really the head of Ladislaus III. It is known that Ladislaus III was dark-haired and the presented head was blond.

---

¹ See chapter VI *PESTIS: Kryzys świata chrześcijańskiego, około 1250–1493 PESTIS: [Crisis of the Christian World, about 1250–1493]* in Norman Davies' work *Europa – rozprawa historyka z historią [Europe – Historian's Crackdown on History]*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008, pp. 419–508.

² Tadeusz Wasilewski writes about it in his work *Historia Bułgarii [History of Bulgaria]*, especially in the chapter IX *Podboje tureckie w pierwszej próbie wyzwolenia ziem bułgarskich [Turkish Conquests and First Attempts at Liberation of Bulgarian Territories]*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa – Kraków 1970, pp. 123–133.

Suggestions by some historians that hair became blond under the influence of honey surprised biochemists who were consulted by us.

Abstaining from getting into biochemical and political/religious analyses, the text is intended to present the most important artefacts commemorating that great battle. Some of them are only subjects of legends, because they do not exist anymore, or their realization simply had not been finished.

Thus, some authors mention – often referring to one another – that Philip Calimach described a stone pillar, erected by Murad II on one of Thracian barrows placed on the battlefield³. The northern one is said to be used by the sultan as the command post and it is where the above-mentioned pillar was probably built. However, after years it disappeared in unknown circumstances and there is not a trace of it left.

In social space you can find also a thesis that our king survived the battle and that he settled on a Portuguese island of Madeira then. Such a version was described – after analyzing of many sources from Vatican, from St. Catherine's monastery in Sinai and from Portugal and Spanish archives – by a journalist of the Free Europe Radio Leopold Kielanowski as early as in 1991⁴. Historians treat that revelation with skepticism. Despite this, that version is in all seriousness presented to tourists visiting the island of Madeira. Among the artefacts shown there (and allegedly connected with Ladislaus of Varna) there is also a picture by Herimonte de Bles, displayed in the Museum of Sacral Art in Funchal, presenting St. Hieronymus' meeting St. Ann. The figures of the saints are probably portraits of the founders of the church in the village Madalena do Mar⁵. Thus, it would be the only portrait of Ladislaus of Varna, if the version about surviving the battle by the king was confirmed.

There is also a surprising text by Hermenegild Szcorpil [*Hermenegild Škorpil*] – the chairperson of the Varna Archeological Society – who quotes a letter by a Russian Tsar Nicholas to General M. Vorontsov, dated on 11.10.1828, where he writes that he is just in the place where a heroic son of Jagiello – Ladislaus fighting under Christian banners – died. Then the Tsar informs Vorontsov that he separates 12 cannons captured during that campaign and sends them to Warsaw to be put in the best place in honour of the hero who does not live anymore and

³ It is mentioned by Nikolaj Savov in his work *Pameticnite na Varna* [*Monuments in Varna*], BarsAgenciã, Varna 2007 p. 106.

⁴ See: L. Kielanowski, *Odyseja Władysława Warneńczyka* [*Odyssey of Ladislaus of Varna*], Oficyna Poetów i Malarzy, Londyn 1991, the book which can be found in Poland only in two copies in the National Library in Warsaw. The idea was taken up by Manuel Rosa in his book *Kolumb. Historia nieznaną* [*Columbus. Unknown History*], Dom Wydawniczy Rebis sp. z o.o., Poznań 2012, but he comes to such far-reaching conclusions, that it is even difficult to refer to them.

⁵ See: L. Jaczynowski; *Domniemane miejsca spoczynku Władysława III Warneńczyka* [*Supposed Resting Places of Ladislaus of Varna*], [in:] J. Kosiewicz, E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza (eds.), *Z dziejów wychowania fizycznego, sportu i turystyki w Europie* [*From History of Physical Education, Sport and Tourism in Europe*], Wyd. AJD wePTNSoS, Częstochowa 2016, pp. 239–263.

whose burial place is unknown⁶. Unfortunately we do not know whether they reached Warsaw and what happened to them.

Except of the above-mentioned artefacts of disputable authenticity connected with the battle itself and with the king who fell in it, there are also testimonies about such ones which do not exist anymore, but which indubitably were really created. One of the most interesting objects was a four-sided pyramid, about 2.5 metres high, erected on the initiative of gen. Władysław count Zamoyski (Prince Adam Czartoryski's nephew) on the second (southern) barrow situated in the battlefield on 3.05.1854. It is also called Ladislaus' grave. The barrows are very close to each other and various artefacts commemorating events and protagonists of the memorable battle were erected on each of them in the following years. The above-mentioned pyramid was designed and made by a captain from the 5thLancers Regiment, Count Stanisław Julian Ostroróg⁷. Works connected with erection of the monument were done by Polish soldiers (emigrants), who found refuge in those territories after the fall of the 1848 Springtime of Nations. The monument itself was made of white marble and had two inscriptions – on the north side, Poland-facing side in Polish and on the west side, Vatican facing side in Latin. The text was dedicated only to Polish knights and it did not mention knights of other nationalities who had fallen there, which – years later – caused Hungarian reaction. Unfortunately, the monument was bringing about associations with the royal tomb and was believed to contain treasures. Locals, looking for them, undermined the monument, it collapsed and no trace of it was left. We know how it looked thanks to a picture which was published in France several years later and presented in the work by H. Škorpil quoted above.

All the above-mentioned artifacts are either legends or they simply do not exist anymore, but resignation from mentioning them and presentation of only those who exist and can be shown would be tantamount to serious oversimplification of the whole issue.

Later in the text, the history of coming into being of really exiting artifacts connected with the Polish-Hungarian king and knights who fell in the Battle of Nations of Varna in 1444 is described and presented. The existence of artifacts commemorating participation of the Turkish side in the battle is also mentioned.

Methods and material

The aim of the work was collection and systematization of fragmentary information about really existing artifacts commemorating a great battle which was fought by a Christian coalition army against the Turkish army in 1444.

---

⁶ See: H. Škorpil, *Sraženiето pri Varna*. s. 73. Artikle Rekord, katalog.bg.show_artikle.pl?/Digitalna Kolekciâ/ Škorpil [retrieved 7.04.2015].

⁷ See: N. Savov, *Pametnicite na Varna* [*Monuments in Varna*], BarsAgenciâ, Varna, pp. 33–34.

The material has been collected mainly by participant observation, visiting the place of the battle itself as well as some other places where the exhibited various memorabilia commemorating the battle are. There was also a series of interviews with interesting persons conducted, such as:

- Captain Trifon Trifonow (Trifon Trifonov) – the author of a comparative analysis (of the course of the battle itself), where there are juxtaposed various narrations of several participants of the fight, who – being situated in various points of the battlefield – perceived it slightly differently⁸;
- Marin Kostov (Marin Kostov), the director of the “Park-Museum of the 1444 Brotherhood in Arms”, who referred to many facts making them more detailed and precise⁹;
- Zbigniew Świąch – a graduate of the Historical Faculty of the Jagiellonian University, who highlighted some backstage circumstances referring to events from years ago, which influence today’s official interpretations concerning the Jagiellonians’ year¹⁰;
- a parish priest from the Wawel Cathedral Museum, who helped to explain fate of some today forgotten artefacts connected with Ladislaus III of Varna¹¹.

During application of a method of analysis of particular cases – and aiming at creation of a possibly complete set of data referring to artefacts we are interested in, as well as collecting basic information about their authors – there were used numerous academic dissertations, popular scientific studies and other material of informative character dedicated to the discussed subject. All of that was aimed at reliable presentation of a marketing product destined for needs of cultural tourism¹².

Such a systematized set of information should be helpful in residents’ and travel or tour agencies guides’ work, preventing them from being surprised by unexpected questions asked by more insidious tourists.

---

⁸ The interview with Captain Trifon Trifonov was conducted on 15.08.2017 during an on-site verification of the key points of the battlefield, which were compared with descriptions presented in the study: T. Trifonov, *Opit za grafična rekonstrukciã nabitkata kraj Varna ot 1444 g. Analizikritika [Attempt at Graphical Reconstruction of the Battle near Varna in 1444. Analysis and Criticism]*, [in:] *10 knigi za Varna 2009*, Izdatielstvo MC, Varna 2011, pp. 115–173.

⁹ An interview with director Marin Kostov, who personally showed us around his museum, which is several hectares large, and turned out attention to many little known facts, was made on 27.08.2019.

¹⁰ An interview with Zbigniew Świąch was made after his official meeting with spa patients in Busko Zdrój, where his book (*Ostatni krzyżowiec Europy. Klątwy, mikroby weuczeni [The Last European Crusader. Curses, Microbes and Scientists]*, Wydawnictwo im. Warneńczyka, Kraków 2012) was presented, on 8.06.2014.

¹¹ An interview with a parish priest from the Wawel Cathedral Museum was made on the phone on 11.09.2019 and permission was granted permission for further steps explaining the resulting vague points.

¹² See a methodological attitude described in the work by L. Mazurkiewicz’s *Wybrane teorie oraz metody badawcze turystyki [Selected Theories and Research Methods of Tourism]*, Wyd. AWF Warszawa 2012.

The problem of names written in the Cyrillic alphabet was solved by application of transliteration principles known as ISO 9:1995 and being in force in Poland in all academic libraries as NP ISO 9:2000. The discussed system enables recreation of the original Cyrillic record letter by letter, which is extremely important in the case of searches for particular items in Bulgarian archives and libraries. If a particular name has been Polonized, we try to present its transliteration in brackets. We consciously avoid English-language transcription, because it does not guarantee a precise reconstruction of a given name in the Cyrillic alphabet. The exceptions are geographic names, because such transcription helps potential tourists to find them easily with the system of satellite navigation GPS (Global Positioning System).

Results

As a result of conducted research we managed to collect quite rich factual material. It turns out that outside Bulgaria there are not many artefacts commemorating the 1444 battle of Varna and its protagonists. The most important memorabilia are on the area of the facility whose primary name was “Park-Mausoleum Commemorating King Ladislaus of Varna and Heroes Who Fell With Him near Varna” and which came into being in 1935. In 1964 the name was changed and now the facility is called “Park-Mausoleum of the 1444 Brotherhood of Arms”, but an abbreviated version of the old name “Park-Mausoleum of Ladislaus of Varna” is still popularly used. There is also a fun fact that you cannot find the current name in the Polish Internet. The closest is the English version: Park-Museum of Military Friendship 1444 Vladislav Varnenchik. The facility is placed on the area of about 2.5 hectares, where the main fights were going on. Today it is a quarter of Varna called Władysławowo (Vladislavovo). On its area there are two Thracian barrows, which were used in endeavours aimed at commemorating the battle even before coming into being of the above-mentioned facility (we wrote about it in the introduction to the presented text). In 1924, on the initiative of Varna authorities, there was erected a monument by a Ukrainian sculptor, Michailo Paraszczuk (Mihailo Paraščuk), on the southern barrow, where the monument by Count Władysław Ostoróg was erected in 1854. Michailo Paraszczuk, who had studied in Paris earlier, had been living in Bulgaria since 1921. The artist gained fame as the author of busts of many famous Bulgarians, but also thanks to interior design of the Bulgarian National Bank or the Palace of Courts in Sophia. The monument was carved out of two granite stones brought from Vitosha mountain near Sophia (fig. 1). They were carved by the artist in such a way that they form a single unit, which is about 170 cm high, and on its front flat surface there is written an inscriptions LADISLAUS VARNENSIS, and below in Bulgarian “Ladislaus Jagiellon, Polish-Hungarian king, fell here together with Christian

knights fighting for freedom and faith of Bulgaria on 10.11.1444". There are also coats of arms of Poland, Hungary and Bulgaria. After 11 years, during construction of the Park-Mausoleum of Ladislaus of Varna, the monument was transferred to the foot of the barrow. It is the oldest artefact preserved till the present day and it is only regrettable that it is placed somehow on the sidelines of the main facility.

Fig. 1. Monument from 1924 by Michailo Paraszczuk (phot. L.J.)

It was the monument was visited by a delegation of Warsaw authorities with its vice-mayor in 1928, when the authorities of Varna were ceremonially turning over to Poles a lot where the so-called Polish Recreational House was going to be built in a Varna quarter St. Constantine and Elena¹³.

The second (unfinished) artefact which was coming into being at the same time as the above-mentioned one is a model of a monument of Ladislaus III of

¹³ Reasons of that initiative and complicated fortunes of the Polish Recreation House are described by L. Jaczynowski in the text *Prestiż versus blamaż* [*Prestige vs. Disgrace*] in the collective work ed. by Z. Dziubiński and M. Lenartowicz, *Kultura Fizyczna a prestiż społeczny* [*Physical Culture and Social Prestige*], Wyd. AWF Józefa Piłsudskiego i Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2018, pp. 315–326.

Varna on a horse. The author of the design was a professor of the School of Fine Arts in Warsaw Edward Wittig, who became famous as the author of Aviators' Monument in Warsaw and of the butts of Gabriel Narutowicz. The monument of Ladislaus Warneńczyk was going to stand on a square behind the Orthodox cathedral church in Varna. However, due to various reasons, it did not happen and the model was presented by the author to Tsarina Joanna and Tsar Boris III in 1930. Today it is placed in the main hall of the Park-Museum of Brotherhood in Arms in Varna.

In the same exhibition hall, there is another model – the monument of Ladislaus of Varna with a sword and on a horse by Prof. Marian Konieczny (fig. 2). The artist is famous as a monumental sculptor and he is the author of e.g. the Monument of Warsaw Heroes (the so-called “Warsaw Nike”) and the Monument of Revolutionary Deed in Rzeszów. The model of the monument of Ladislaus III of Varna came into being more than 40 years ago, but it has never been realized. Thanks to the efforts of the Bulgarian Institute of Culture it was transferred to Bulgaria in 2018.

Fig. 2. Model of the monument of Ladislaus of Varna by Marian Konieczny transferred to Varna in 2018 (phot. L.J.)

One more old artefact on the area of that Park-Museum is the renovated upper part of the drinking fountain which was originally placed in the centre of Varna to commemorate the winner of the battle of Varna Murad II in 1834. Drinking fountains are very popular in the Balkans, probably because of hot climate there. The described artefact was dismantled in 1927 and put in the Archeologic Museum in Varna. In 1935 it was reconstructed and its upper part was placed on the northern barrow – the so-called Murad's Grave (fig. 3).

Fig. 3. Drinking fountain from 1836 in honour of Murad II – its reconstruction crowns the northern barrow (phot. L.J.)

There are many objects commemorating the battle and knights taking part in it in the Park-Museum. It is impossible to describe and present them all in such a short text. Tourists, however, should pay attention to a bust and monument of Janos Hunyady – a genial strategist commanding the coalition army – or a figure of standing Ladislaus of Varna by Gustaw Hadyna. Replicas of armours, equipment and uniforms of knights of both fighting sides, collections of pictures, documents, stamps, various gadgets and distinctions also deserve attention. It is im-

possible to overlook monumental sarcophagi symbolizing graves of knights fallen there (Poles, Hungarians, Bulgarians, Romanians, Slovaks, Bosnians, Croats) with coats of arms of their countries. However, there is no sarcophagus dedicated to the Serbs, because they did not take part in the second campaign of Ladislaus of Varna and an ally from the first campaign Georgi Brankovič distanced himself – to put it mildly – from the endeavour.

A tourist must stop in front of the magnificently exposed replica of the tombstone of the sarcophagus of Ladislaus III of Varna, whose original version is in the Wawel Cathedral (fig. 4). The sculptor who was working on that piece of art was Antoni Madeyski – born in Wołyń, but living in Italy his later life. The original sarcophagus is a symbolic grave of our fallen king, and an excellent design and its artistry made Bulgarians make a replica. The first attempt was, unfortunately, unsuccessful, because when the king's figure, made from marble was almost finished, there appeared a crevice in it. A decision was made then about making the copy not from marble but from white stone from the vicinity of Wraca (Vratza or Vraca). The work was finished in 1971 and given to the above-mentioned museum. Earlier there was the king's bust by Hristo Boev (Boev), which had been exhibited in its northern recess from 1967. After finishing the copy of the sarcophagus tombstone with a figure of the king and exhibiting it, the bust was moved to the War Historical Museum in Sophia.

Fig. 4. Copy of the tombstone of the Wawel sarcophagus with a figure of Ladislaus of Varna – the original version by Antoni Madeyski from 1906 (phot. L.J.)

A peculiar artefact commemorating the battle and its participants was constituted by the very object which primarily was called Park-Mausoleum and today (as it was mentioned above) is called Park-Museum of Brotherhood in Arms

(Park – muzejna bojната družba 1444 g.). The fact that it was created is a good example of a grass-root initiative.

In the summer of 1934, colonel Peter Dimkow (Pet' r Dimkov) came to Varna and in October of the same year the Committee for Building of the Mausoleum was organized on his initiative. P. Dimkov was a fascinating figure with his versatile interests. He was an active duty officer of the tsarist army, but also one of the most popular personalities in Bulgaria – mainly because of his interest in folk cures and herbal medicine, He is an author of many books concerning subjects connected with natural medicine. In 2006 – on the occasion of his 120th birthday – the Bulgarian Post issued a stamp dedicated to him. What is important for us is his social commitment to building the Park-Mausoleum of Ladislaus III of Varna. During the opening ceremony, attended by Tsar Boris III, he was awarded the Order of Revival of Poland – Polonia Restituta of the second class. The architect, Anton Frangia (Anton Frangâ), who designed and supervised the construction of the mausoleum itself, was decorated with an identical order.

His conception turned out to be better than a project sent from Poland. Implementation of the Polish project would require gigantic financial means, which the initiators of the endeavour did not have at their disposal. A. Frangia proposed reconstruction of the southern barrow with a magnificent entrance and an inscription VLADISLAO VARNENSI with coats of arms of Poland, Hungary and Bulgaria over it (fig. 5). The conception of an inscription by the above mentioned Michailo Paraszcuk from his 1924 monument was also used. As a matter of fact, the mentioned monument was moved from the top of the barrow and replaced by a big cross brought from Poland in 1935. In his youth A. Frangia studied in Poland and then he was a Polish honorary consul in Varna. there are still many buildings designed by him in Varna and delight our eyes with their beauty.

Fig. 5. Mausoleum of Ladislaus of Varna according to Anton Frangia's design from 1935 (phot. L.J.)

While discussing artefacts commemorating the battle which was fought 575 years ago and its main protagonists, you should bow your head in front of people who created them, because they were usually top-class artists.

Conclusion

Of course many artefacts are outside Bulgaria. There are, for example, the following pictures:

- Jan Matejko’s works entitled “Christening of Ladislaus of Varna” 18.02.1425 (the picture from 1881 belongs to the National Museum in Warsaw) and “The Battle of Varna” (today that picture from 1879 is in the Museum of Fine Arts in Budapest);
- Michał Boruciński’s pictures entitled “Ladislaus of Varna” and “The Battle of Varna” (the latter – painted in 1912 – won a prize in a contest organized by the “Zachęta” Art Gallery and nowadays its copy is in the office of Marin Kostov (Marin Kostov) - the director of the Park-Museum;
- a portrait of Ladislaus of Varna by Konrad Krzyżanowski (picture from 1900);
- “The Battle of Varna” by Stanisław Chlebowski.

A picture of the fallen king can be also found among 19th century images of Polish kings by Aleksander Lesser and in Ksawer Pillati’s cycle “Images of Polish princes and kings” from 1888¹⁴.

In the castle in Buda, there is a memorial plaque with inscriptions in Polish and Hungarian: “In memory of a king of Poland and Hungary Ladislaus of Varna and of all those who heroically died in the battle of Varna on 10th November 1444”.

It remains a mystery where the cassette (the urn) containing dirt from the battlefield near Varna is kept. It was designed and made by a Varna sculptor Żeczko Arnaudowa (Žečo Arnaudov) and – in the presence of representatives of the highest Polish authorities participating in the ceremony of opening on the Park-Mausoleum of Ladislaus of Varna – officially transferred to Wawel. It was said to be placed somewhere in the vicinity of the coffin of marshal Józef Piłsudski. During a telephone conversation with the parish priest of the Museum of Wawel Cathedral it was agreed that archivists of that institution would check that information, but there has not been their response yet.

For lovers of history peculiar artefacts documenting events connected with the battle itself and people connected with it are works by Trifon Trifonow (dedicated to analysing various descriptions of the battle made by its participants) and Nikoła J Sawow, who described monuments in Varna since the 3rd century till the present day and who paid special attention to description of the organizational structure of the Committee for Building of the Park-Mausoleum of Ladislaus of

---

¹⁴ See: https://pl.wikipedia.org/wiki/Wladyslaw_III_Warneńczyk [retrieved 14.09.2019].

Varna mentioning names and functions of all persons committed to the Committee's activities, but also of officials participating in the opening ceremony. He gave also a detailed description of the programme of that celebration and events which took place during it, such as a speech by the Tsar Boris III, procedures of giving decorations, etc.

The present work does not solve mysteries connected with the death of Ladislaus of Varna, but it organizes a bit knowledge about memory of those events. It shows works of art commemorating the battle and historic figures participating in it. It tries also to separate legends from proved facts, but without condemning the first totally.

Bibliography

- Bielski M., *Vladislav III Varnenčik na Balkanite (1443–1444)* [*Ladislaus III of Varna in Balkans (1443–1444)*], Izdatelstvo Abazar, Veliko Tŕnovo 2006.
- Czamańska I., Szulc W. (eds.), *Warna 1444 – Rzeczywistość i tradycja* [*Varna 1444. Reality and Tradition*], UAM Poznań, Poznań 1997.
- Davies N., *EUROPA – rozprawa historyka z historią* [*Europe – Historian's Crackdown on History*], Wyd. Znak, Kraków 2008.
- Grzegorzewski J., *Grób Władysława Warneńczyka* [*Grave of Ladislaus of Varna*], Wydawnictwo Akademii Umiejętności, Kraków 1911.
- Jaczynowski L., *Domniemane miejsca spoczynku Władysława III Warneńczyka* [*Supposed Resting Places of Ladislaus of Varna*], [in:] J. Kosiewicz, E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza (eds.), *Z dziejów wychowania fizycznego, sportu i turystyki w Polsce i w Europie* [*From History of Physical Education, Sport and Tourism in Europe*], Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polskie Towarzystwo Nauk Społecznych o Sporcie, Częstochowa 2016, pp. 239–263; <http://dx.doi.org/10.16926/zdwfsit.16>.
- Jaczynowski L., *Prestiż versus blamaż. Wokół losów Polskiego Domu Wypoczynkowego w Warnie* [*Prestige vs. Disgrace. On History of the Polish Recreational House in Varna*], [in:] Z. Dziubiński, M. Lenartowicz (eds.), *Kultura fizyczna a prestiż społeczny* [*Physical Culture and Social Prestige*], Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2018, pp. 315–325.
- Kielanowski L., *Odyseja Władysława Warneńczyka* [*Odyssey of Ladislaus of Varna*], Oficyna Poetów i Malarzy, Londyn 1991.
- Mazurkiewicz L., *Wybrane teorie oraz metody badawcze turystyki* [*Selected Theories and Research Methods of Tourism*], AWF, Warszawa 2012.
- Rosa M., *Kolumb. Historia nieznaną* [*Columbus. Unknown History*], Dom Wdawniczy Rebis, Poznań 2012.

Savov N., *Pametnicitena Varna. Istorii za vsičkipametniciizgradeniv*”v Varna ot-tretivek do sega [Monuments in Varna. History of all Monuments Built in Varna since the Third Century till the Present Day], Bars Agenciã, Varna 2008.

Święch Z., *Ostatni krzyżowiec Europy* [The Last European Crusader], Wyd. im. Warneńczyka, Kraków 2012.

Trifonov T., *Opit za grafična rekonstrukciã nabitkatakraj Varna ot 1444 g. Analizikritika* [Attempt at Graphical Reconstruction of the Battle near Varna in 1444. Analysis and Criticism], [in:] *10 knigi za Varna 2009*, Izdatielstvo MC, Varna 2011, pp. 115–173.

Wasilewski T.; *Historia Bułgarii* [History of Bulgaria], Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa – Kraków 1970, pp. 123–133.

Netography

Škorpil H., *Sraženietopri Varna*. Artikle Rekord, catalog libvar.bg.show_artikle.pl/?Digitalna Kolekcja/Škorpil [retrieved 7.04.2015]

<https://diecezja.pl/muzea-archidiecezji/muzeum-katedralne-na-wawelu/> [retrieved 12.09.2019]

https://pl.wikipedia.org/wiki/Wladyslaw_III_Warneńczyk [retrieved 14.09.2019]

Park-Museum of Military Friendship 1444 Vladislav Varnenchik, <https://pl.tripadvisor.com/Attraction-Review-g295392> [retrieved 15.09.2019]

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Artefacts Commemorating the Battle of Varna in 1444*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Artefacts Commemorating the Battle of Varna in 1444*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Artefacts Commemorating the Battle of Varna in 1444*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Artefacts Commemorating the Battle of Varna in 1444*.

Michał SKALIK*

<https://orcid.org/0000-0002-4823-0724>

Zespołowe gry sportowe kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce w latach 1945–1989

Jak cytować [how to cite]: Skalik M., *Zespołowe gry sportowe kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce w latach 1945–1989*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2020, t. 3, nr 2, s. 25–39.

Women’s team sports in the activities of the University Sports Association in Poland in 1945–1989

Abstract

The emergence of women’s team sports in University Sports Association (Akademicki Związek Sportowy – AZS) in Poland took place in the second decade of the 20th century. In the 1930s female student teams competed in Polish championships in Czech handball, basketball and volleyball. After the Second World War, team games continued to be popularized in the academic community. Women participated in university, inter-university and international competitions in basketball, handball and volleyball. A competition had the greatest popularity in of the Academic Polish Championship and the Polish Championship of Higher Education Institutions. In addition, sports teams representing AZS participated in professional sports in basketball, football, field hockey, handball and volleyball. In the professional sport most successes had teams AZS Warsaw, AZS Wrocław, AZS Katowice and AZS Poznań. The development of team sports games in the academic community was related to, among others with the decisions of institutions managing physical culture in Poland in 1945–1989. These guidelines had an impact on organizational changes in the structures of AZS and on shaping the academic model of sports competition.

Keywords: AZS, sports games, basketball, handball, volleyball.

---

* dr, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Nauk o Zdrowiu; e-mail: michal.skalik@ujd.edu.pl

Streszczenie

Geneza zespołowych gier sportowych kobiet w strukturach Akademickiego Związku Sportowego (AZS) w Polsce przypada na drugą połowę lat 20. XX w. W latach 30. XX w. żeńskie drużyny studenckie brały udział w rozgrywkach o mistrzostwo Polski w dyscyplinach hasey, koszykówki oraz piłki siatkowej. Po II wojnie światowej nastąpiło upowszechnienie gier zespołowych w środowisku akademickim. Kobiety uczestniczyły w rozgrywkach koszykówki, piłki ręcznej i piłki siatkowej, w rywalizacji uczelnianej, międzyuczelnianej oraz międzynarodowej. Największą popularność osiągnęło współzawodnictwo w ramach Akademickich Mistrzostw Polski oraz Mistrzostw Polski Szkół Wyższych. Ponadto zespoły reprezentujące AZS brały udział we współzawodnictwie kwalifikowanym – na poziomie okręgowym, a także na szczeblach lig państwowych. W zakresie sportu wyczynowego w latach 1945–1989, największe sukcesy wiązały się z działalnością drużyn: AZS Warszawa, AZS Wrocław, AZS Katowice i AZS Poznań. Rozwój zespołowych gier sportowych w środowisku akademickim związany był m.in. z decyzjami instytucji zarządzających kulturą fizyczną w Polsce w latach 1945–1989. Wytyczne władz państwowych miały wpływ na zmiany organizacyjne w strukturach AZS oraz na kształtowanie modelu akademickiego współzawodnictwa sportowego.

Słowa kluczowe: AZS, gry sportowe, koszykówka, piłka ręczna, piłka siatkowa.

Działalność Akademickiego Związku Sportowego (AZS) była przedmiotem badań naukowych wielu historyków kultury fizycznej. Wśród naukowców, którzy zaangażowali się w eksplorację tego zagadnienia, w odniesieniu do lat 1945–1989, wymienić należy Halinę Hanusz, Bartłomieja Korpaka, Czesława Michalskiego, Marię Rotkiewicz, Seweryna Warsickiego oraz Ryszarda Wryka. W rezultacie ich pracy powstały cenne, z punktu widzenia naukowego, publikacje, zarówno o charakterze ogólnopolskim, jak i regionalnym¹. Wymienione pozycje literaturowe, nie ograniczają możliwości dalszych badań naukowych nad tematem akademickiego ruchu sportowego, chociażby w obszarze analizy działań AZS w odniesieniu do poszczególnych dyscyplin sportowych. W taki nurt wpisuje się niniejsza praca, która stanowi próbę podsumowania rozwoju zespołowych gier sportowych kobiet w środowisku akademickim w Polsce w latach 1945–1989, poprzez odpowiedzi na postawione pytania badawcze:

- jakie najważniejsze zmiany organizacyjne nastąpiły w strukturach AZS?
- jaki wpływ na działalność AZS miały decyzje władz państwowych?
- jaki był model współzawodnictwa sportowego w zakresie rywalizacji uczelnianej i międzyuczelnianej w grach sportowych kobiet?
- jak kształtowała się liczba kobiet uprawiających gry sportowe w AZS?
- jaki był udział zespołów akademickich w rywalizacji krajowej i międzynarodowej w zakresie sportu wyczynowego?

¹ M.in.: H. Hanusz, *Akademicki Związek Sportowy w Polsce Ludowej*, Poznań 2014; H. Hanusz, B. Korpak, *Polacy na Letnich Uniwersjadach 1959–2009*, Warszawa 2010; C. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie – cz. II*, Kraków 2012; M. Rotkiewicz, *AZS-AWF Warszawa 1949–2009*, Warszawa 2014; S. Warsicki, *Działalność AZS w Poznaniu 1919–1969*, Poznań 1969; R. Wryk, *90 lat Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu*, Poznań 2009; tegoż, *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, Poznań 2014.

— jakie wyniki osiągnęły akademickie reprezentacje Polski podczas rywalizacji międzynarodowej?

Początki zespołowych gier sportowych w obszarze akademickim przypadają na drugą połowę lat 20. XX w. W latach 1929–1939 zespoły akademickie z Lublina, Lwowa, Poznania, Warszawy oraz Wilna uczestniczyły w mistrzostwach Polski w koszykówce i w piłce siatkowej. Największe osiągnięcia sportowe okresu międzywojennego wiążą się z działalnością AZS Warszawa. Drużyna ta wywalczyła trzynaście tytułów mistrza Polski². Ponadto akademicka reprezentacja Polski, złożona w dużej mierze z zawodniczek AZS Warszawa, triumfowała dwukrotnie w Akademickich Mistrzostwach Świata (AMS) w dyscyplinie koszykówki (Budapeszt – 1935 r., Paryż – 1937 r.). Okupacja hitlerowska, która rozpoczęła się w 1939 r., zniweczyła ponad 10-letni wkład działaczy, trenerów oraz zawodniczek i zahamowała rozwój gier sportowych w Polsce.

Krótko po wojnie przystąpiono do odbudowy struktur Akademickiego Związku Sportowego (AZS). W marcu 1945 r. rozpoczęły działalność AZS w Częstochowie oraz w Łodzi, przy których od początku istnienia uprawiano gry sportowe³. W kwietniu 1945 r. przystąpiono do reaktywacji AZS w Poznaniu⁴. W miarę wyzwania polskich ziem wznawiały bądź rozpoczynały swoją działalność kolejne AZS – w Cieszynie, w Gdańsku, w Katowicach, w Krakowie, w Lublinie i w Warszawie. W dniu 15 lipca 1945 r. w Krakowie odbył się I Zjazd Centrali AZS, na którym wybrano władze centralne oraz utworzono projekty organizacyjne, określające działalność związku⁵.

W połowie lat 40. XX w. reaktywowały się bądź tworzyły akademickie sekcje gier sportowych kobiet. Jesienią 1945 r. wznowił działalność AZS Warszawa. Zawodniczki zrzeszone w tej organizacji wzięły udział w pierwszych powojennych mistrzostwach Polski (1946 r.) w dyscyplinach: koszykówki, piłki ręcznej oraz piłki siatkowej⁶. W dwóch kolejnych dekadach koszykarki i siatkarki AZS Warszawa zaliczane były do najlepszych w kraju, o czym świadczy dorobek dwudziestu trzech złotych medali mistrzostw Polski wywalczonych przez warszawskie akademickie w latach 1946–1966⁷. Poza zespołami z Warszawy, krótko po wojnie wznowiły bądź rozpoczęły działalność znaczące w późniejszych latach sekcje gier sportowych kobiet przy AZS Katowice, AZS Kraków, AZS Poznań i AZS Wrocław⁸.

² AZS Warszawa wywalczył do 1939 r. dziewięć złotych medali mistrzostw Polski w piłce siatkowej, trzy w koszykówce i jeden w hazynie.

³ W. Pięta, *AZS Częstochowa w obiektywie w latach 1945–2015*, Częstochowa 2016; *Jubileusz 75 lat łódzkiej koszykówki 1925–2000*, Łódź 2000, s. 36; W. Szkiela, B. Tuszyński, Z. Weiss (red.), *Pół wieku AZS 1908–1958*, Warszawa 1962, s. 118.

⁴ S. Warsicki, *Działalność AZS w Poznaniu...*, s. 64.

⁵ K. Walter, *Reaktywowanie centrali AZS*, [w:] R. Wryk, *Sport akademicki w relacjach i wspomnieniach*, Poznań 2009, s. 369,

⁶ „Przegląd Sportowy” 1946, nr 23, s. 5.

⁷ W tym trzynaście złotych medali w piłce siatkowej.

⁸ C. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie...*, s. 258–260; A.H. Święcicki, *90 lat wielkopolskiej koszykówki. Zapiski i wspomnienia*, Poznań 201, s. 116; M. Ordyłowski, Z. Schwarzer, L. Szymański, *50 lat wrocławskiego sportu*, Wrocław 2007, s. 96.

Pomimo odbudowy akademickiego ruchu sportowego, przejawiającej się reaktywacją i powstawaniem nowych sekcji, działania AZS spotkały się z krytyką ze strony utworzonego w 1948 r. Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej (ZAMP). Powiązani z władzami państwowymi działacze tej instytucji zarzucali AZS m.in. brak dostosowania się do nowych realiów politycznych oraz hołdowanie przedwojennym założeniom statutowym. Opinie te były formułowane w okresie nasilania się tzw. procesu „stalinizacji” w Polsce, który w obszarze sportowym charakteryzował się dążeniem do radzieckiego modelu kultury fizycznej. W takich okolicznościach nie było miejsca na działalność AZS w wypracowanej w latach Drugiej Rzeczypospolitej formule. W dniu 2 kwietnia 1949 r., podczas krajowego zjazdu AZS, podjęto decyzję o utworzeniu Akademickiego Zrzeszenia Sportowego, podporządkowanego Związkowi Młodzieży Polskiej (ZMP), realizującemu wytyczne władz państwowych⁹.

Niezależnie od ogólnie przyjętej, negatywnej oceny działalności Zrzeszenia w latach 1949–1957, którą potwierdziły wnioski Krajowego Zjazdu AZS z dnia 11 lutego 1957 r.¹⁰, można wyodrębnić pozytywne aspekty funkcjonowania AZS w tym okresie. Warte podkreślenia są sukcesy polskich siatkarek, które wywalczyły złote medale podczas XIII AMŚ w Paryżu (1957 r.) oraz zdobyły brązowe medale w dwóch wcześniejszych edycjach tych mistrzostw (Brno – 1951 r., Budapeszt – 1954 r.)¹¹. Należy zauważyć również rozwój sportu akademickiego w pierwszej połowie lat 50. XX w., który przejawiał się zwiększeniem aktywności w obszarze rywalizacji uczelnianej (m.in. spartakiady), a także międzyuczelnianej – poprzez wprowadzenie corocznych Akademickich Mistrzostw Polski (AMP). Pierwsza edycja AMP odbyła się w 1951 r. we Wrocławiu. Program zawodów obejmował m.in. koszykówkę i piłkę siatkową kobiet. W obu konkurencjach zwyciężyły studentki z Warszawy, a w finałach wystąpiły ponadto drużyny Gdańska, Krakowa, Torunia, Olsztyna, Poznania, Szczecina i Wrocławia¹². W II AMP rozgrywanych w 1952 r. w Warszawie, w konkurencji koszykówki kobiet zwyciężyła drużyna PWSP w Warszawie, która pokonała w finale Uniwersytet Wrocławski 40 : 36. Dalsze miejsca zajęły: Akademia Medyczna (AM) Poznań, Częstochowa, Szczecin, Politechnika Gdańska i Wyższa Szkoła Wycho-

⁹ R. Wryk, *90 lat Akademickiego Związku Sportowego...*, s. 36.

¹⁰ Prezes Zrzeszenia – Zenon Forycki, w swoim referacie stwierdził m.in.: „[...] przekształcenie od 1949 r. struktury organizacyjnej sportu polskiego na wzory radzieckie [...] wyrządziło dużo zła ruchowi sportowemu, jak i skarbowi państwa...”; R. Wryk, *90 lat Akademickiego Związku Sportowego...*, s. 43.

¹¹ „Przegląd Sportowy” 1951, nr 64b, s. 4; „Przegląd Sportowy” 1954, nr 66, s. 2; *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1957–1959*, Warszawa 1960, s. 43; „Przegląd Sportowy” 1957, nr 138, s. 3. Polska wystąpiła w składzie: Halina Lenkiewicz, Krystyna Czajkowska, Janina Kabulska, Aleksandra Czaja, Krystyna Zakolska, Alicja Szewczyk, Krystyna Wleciał, Alicja Malanowska, Wanda Poleszczuk, Jadwiga Abisiak, Maria Lewicka, Krystyna Wyzumaska. Trenerem reprezentacji był Jerzy Szewczyk.

¹² „Przegląd Sportowy” 1951, nr 53, s. 2.

wania Fizycznego (WSWF) Kraków. W turnieju piłki siatkowej triumfował zespół AWF Warszawa, przed Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) Lublin, Wyższą Szkołą Rolniczą (WSR) Poznań i WSR Olsztyn¹³. Podczas III AMP (Kraków – 1953 r.) rywalizowali reprezentanci poszczególnych miast. W koszykówce i w piłce siatkowej triumfowały studentki z Warszawy, a na dalszych miejscach plasowały się: Wrocław i Poznań (koszykówka) oraz Kraków, Poznań, Gdańsk, Częstochowa, Rokitnica i Łódź (piłka siatkowa)¹⁴. Kolejne AMP odbyły się w Poznaniu (1954 r.), w Gdańsku (1955 r.), w Szczecinie (1956 r.) oraz w Toruniu i w Warszawie (1957 r.). Podczas tych mistrzostw w turniejach koszykówki i piłki siatkowej bezkonkurencyjne były zawodniczki Warszawy. Ponadto w finałach wystąpiły reprezentacje: Białegostoku, Gdańska, Krakowa, Łodzi, Poznania, Rokitnicy, Torunia i Wrocławia¹⁵.

W 1958 r., w ramach jubileuszu 50-lecia AZS w Krakowie, przeprowadzono VIII Międzynarodowe Akademickie Mistrzostwa Polski (MAMP), w których uczestniczyli zawodnicy jedenastu państw – Belgii, Czechosłowacji, Francji, Izraela, Jugosławii, Norwegii, Polski, Rumunii, Węgier, Szwecji i ZSRR. W grach sportowych kobiet rywalizowano w koszykówce i w piłce siatkowej. W obu przypadkach triumfowały zawodniczki AZS Warszawa. W finale koszykówki warszawianki pokonały reprezentację akademicką ZSRR. Kolejne miejsca zajęły drużyny AZS Wrocław, AZS Poznań i AZS Kraków. W turnieju piłki siatkowej, który rozgrywany był w krajowej obsadzie, AZS Warszawa wyprzedził AZS Gdańsk, AZS Poznań, AZS Lublin i AZS Kraków. Kolejne dwie edycje AMP (1959 r. – Łódź i 1960 r. – Wrocław) były ostatnimi rozgrywanymi w ówczesnej formule¹⁶.

W 1958 r. przeprowadzono po raz pierwszy mistrzostwa Kół Uczelnianych AZS (dla reprezentacji poszczególnych uczelni), które wzbudziły duże zainteresowanie w dyscyplinach gier sportowych kobiet. W rozgrywkach koszykówki kobiet, w eliminacjach mistrzostw, a następnie w rozgrywkach strefowych, wzięły udział 42 zespoły. Finał imprezy rozegrano w Warszawie, a tytuł mistrzowski wywalczyły koszykarki Uniwersytetu Łódź. Jeszcze więcej zespołów rywalizowało w rozgrywkach piłki siatkowej (53), w których w finale (rozgrywanym w Poznaniu) triumfowały zawodniczki Politechniki Kraków. Wartym podkreślenia jest fakt, iż w roku następnym (1959) w zawodach tej samej rangi liczba drużyn piłki siatkowej kobiet powiększyła się do 103 (1058 zawodniczek). W tak szerokiej stawce triumfowały siatkarki UMCS Lublin. Powiększyła się

¹³ „Przegląd Sportowy” 1952, nr 59, s. 2.

¹⁴ „Przegląd Sportowy” 1953, nr 58, s. 3.

¹⁵ *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1957–1959*, Warszawa 1960, s. 32; „Przegląd Sportowy” 1954, nr 55, s. 2; „Przegląd Sportowy” 1955, nr 65, s. 3; „Przegląd Sportowy” 1956, nr 78, s. 3; „Przegląd Sportowy” 1957, nr 99, s. 3; „Przegląd Sportowy” 1957, nr 151, s. 3.

¹⁶ „Przegląd Sportowy” 1958, nr 111, s. 4; *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1960–1961*, Warszawa 1962, s. 33.

także, choć nie tak znacząco, liczba zespołów koszykówki kobiet (52), wśród których triumfowały studentki Politechniki Poznań. Mistrzostwa kół odniosły sukces w wymiarze organizacyjnym i stanowiły ważne ogniwo w zakresie upowszechniania sportu studenckiego¹⁷.

W pierwszej połowie lat 60. XX w. nastąpiły również zmiany statutowe AZS. W 1960 r. Koła Uczelniane przekształcone zostały w Kluby Uczelniane (KU). W 1961 r. liczba KU w Polsce wynosiła 51 (363 sekcje)¹⁸. Kobiety zrzeszone w AZS uprawiały dyscypliny: piłki siatkowej – 1016 (w tym 263 w sekcjach wychynowych KM), koszykówki – 898 (337), piłki ręcznej – 120 (20). Wśród 10 541 członków KU i KM w Polsce kobiet było 3105, z czego około 66% uprawiało gry sportowe¹⁹. W latach 1958–1961 sekcje gier sportowych kobiet na szczelbu I ligi posiadały kluby: AZS-AWF Warszawa (koszykówka, piłka ręczna, piłka siatkowa), AZS Wrocław (koszykówka, piłka ręczna), AZS Poznań (koszykówka), AZS Gdańsk (piłka siatkowa) oraz AZS Katowice (piłka ręczna). W tym samym okresie na poziomie II ligi występowały zespoły: AZS Gdańsk, AZS Gliwice, AZS Łódź, AZS Kraków, AZS Szczecin, AZS Toruń (koszykówka) oraz AZS Białystok, AZS Kraków, AZS Lublin, AZS Łódź (piłka siatkowa)²⁰.

Popularność rywalizacji międzyuczelnianej spowodowała wprowadzenie do harmonogramu rozgrywek AZS Mistrzostw Polski Szkół Wyższych (MPSzW)²¹, w których rywalizowano w latach nieparzystych (począwszy od 1961 r.) w obrębie poszczególnych typów uczelni. W latach parzystych odbywały się AMP dla reprezentacji studenckich poszczególnych miast uniwersyteckich. Taki system miał zapewnić aktywizację środowiska studenckiego i wpłynąć na zaangażowanie władz uczelnianych w sprawy sportowe²².

W 1961 r. rozegrano I MPSzW. Rywalizacja przebiegała w obrębie uczelni czterech typów: akademii medycznych, uniwersytetów, politechnik oraz wyższych szkół pedagogicznych. W grach sportowych kobiet rywalizowano w Gdańsku, w Krakowie i w Poznaniu. Tytuły mistrzowskie wywalczyły zespoły koszykówki: AM Poznań, UMCS Lublin, Wyższa Szkoła Pedagogiczna (WSP) Gdańsk oraz piłki siatkowej: Politechnika Łódzka, AM Białystok, Uniwersytet Toruń i WSP Gdańsk²³. Do rywalizacji w II MPSzW w 1963 r. włączono kolejne typy uczelni: wyższe szkoły ekonomiczne, wyższe szkoły rolnicze oraz wyższe szkoły wychowania fizycznego. Po raz pierwszy w programie mistrzostw znalazła się dyscyplina piłki ręcznej kobiet, w której rywalizowały dwie uczelnie

¹⁷ *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1957–1959*, Warszawa 1960, s. 36–39.

¹⁸ Tamże, s. 16–22.

¹⁹ Tamże, s. 65–69.

²⁰ Tamże, s. 34–35.

²¹ MPSzW prowadzono w różnych latach także pod nazwami: Mistrzostwa Szkół Wyższych, Mistrzostwa Polski AZS Szkół Wyższych oraz Mistrzostwa Typów Uczelni.

²² *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1960–1961*, Warszawa 1962, s. 33.

²³ „Akademicki Przegląd Sportowy” 1961, nr 5, s. 50.

(AWF Warszawa pokonała WSWF Wrocław). We współzawodnictwie w grach sportowych wzięło udział 89 drużyn (47 w piłce siatkowej, 40 w koszykówce), co oznaczało niemal dwukrotny przyrost, w porównaniu z pierwszą edycją (45 zespołów, w tym 30 w piłce siatkowej i 15 w koszykówce)²⁴. III MPSzW rozegrano w 1965 r. W związku z zakazem ze strony Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, w mistrzostwach nie uczestniczyły uczelnie AWF i WSWF. W grach sportowych kobiet tytuły wywalczyły zespoły koszykówek: AM Poznań, Politechnika Wrocławska, Wyższa Szkoła Ekonomiczna (WSE) Wrocław, WSP Gdańsk, WSR Olsztyn, Uniwersytet Poznań oraz piłki siatkowej: AM Warszawa, Politechnika Łódzka, WSE Poznań, WSP Opole, WSR Kraków, Uniwersytet Toruń. W 1965 r. rozegrano po raz pierwszy Mistrzostwa Mistrzów Typów Uczelni (MMTU), które odbyły się we Wrocławiu. W I MMTU tytuł najlepszej uczelni w Polsce w dyscyplinie koszykówki kobiet wywalczyły zawodniczki Uniwersytetu Wrocław, które pokonały w finale WSR Olsztyn. W piłce siatkowej zwyciężyły zawodniczki WSWF Wrocław przed Politechniką Łódzką²⁵. W IV MPSzW (1967 r.) rywalizacją objęto osiem typów uczelni, dołączając współzawodnictwo wyższych szkół inżynierskich. Do programu rozgrywek powróciła piłka ręczna kobiet, w której rywalizowano wśród uniwersytetów²⁶. V MPSzW, rozgrywane w 1969 r., pokazały szeroki rozmiar sportu akademickiego. W mistrzostwach uczestniczyły 73 uczelnie. Do współzawodnictwa dołączyły wyższe szkoły artystyczne, które dotychczas rywalizowały wyłącznie w spartakiadach. Do wyłonienia zwycięzców wszystkich typów uczelni potrzebne było rozegranie 47 imprez sportowych. Jeszcze więcej uczelni (86) wzięło udział w VI edycji MPSzW w 1971 r. Do współzawodnictwa powróciły uczelnie WSWF, co dało również rekordową liczbę typów uczelni (9) występujących w mistrzostwach²⁷.

Zaangażowanie coraz większej liczby uczelni w MPSzW w latach 60. XX w. potwierdziło słuszność reformy rozgrywek akademickich wprowadzonej w 1961 r. Popularyzacja sportu akademickiego w wymiarze masowym spowodowała równocześnie spadek rangi AMP, których celem była promocja sportu wyczynowego. Nie sprawdził się tzw. system uczelniany, który przewidywał udział w AMP najlepszych uczelni z danych okręgów uniwersyteckich. Dla podniesienia poziomu właściwe było rozgrywanie AMP jako mistrzostw reprezentacji studenckich poszczególnych miast. Ostatecznie w 1970 r. ZG AZS zrezygnował z organizacji AMP, a częściową rekompensatą następstw tej decyzji miało być wprowadzenie od 1971 r. rozgrywek o Puchar ZG AZS, również w grach sportowych kobiet (koszykówka i piłka siatkowa)²⁸.

²⁴ *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1962–1963*, Warszawa 1964, s. 41–42.

²⁵ *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1964–1965*, Warszawa 1966, s. 42–46.

²⁶ „Akademicki Przegląd Sportowy” 1967, nr 3/48, s. 14–19.

²⁷ „Akademicki Przegląd Sportowy” 1969, nr 3, s. 33–37; „Akademicki Przegląd Sportowy” 1970, nr 2, s. 67–85.

²⁸ H. Hanusz, *Akademicki Związek Sportowy...*, s. 253.

Rywalizacja w MPSzW nie zahamowała natomiast ruchu spartakiadowego w obszarze akademickim, który w latach 1961–1965 odbywał się pod hasłem Spartakiad 1000-lecia Państwa Polskiego, a następnie był kontynuowany jako współzawodnictwo środowisk uniwersyteckich. Spartakiady były podstawowymi imprezami sportowymi w działalności uczelnianej, a jednocześnie stanowiły przegląd dorobku sportowego i organizacyjnego uczelni. Program tych spartakiad obejmował gry zespołowe kobiet. Koszykówka i piłka siatkowa (w których kobiety stanowiły około 35%) były, po lekkoatletyce, najpopularniejszymi dyscyplinami rywalizacji spartakiadowej. Liczba uczestników gier sportowych w ruchu spartakiadowym w latach 1965–1969 (łącznie kobiet i mężczyzn) szacowana była corocznie (w tysiącach) na: 87–93 (koszykówka), 83–139 (piłka siatkowa), 30–40 (piłka ręczna) oraz 20–31 (piłka nożna). Dla porównania w zawodach lekkoatletycznych brało udział corocznie około 140 tys. uczestników²⁹.

Należy stwierdzić, iż pomimo wielu korzystnych działań, mających wpływ na upowszechnienie i rozwój gier sportowych w latach 60. XX w., wciąż mało popularna była w środowisku studenckim piłka ręczna w wykonaniu kobiet. Poza nielicznymi wyjątkami, program spartakiad, AMP czy MPSzW, obejmował wyłącznie dyscyplinę piłki ręcznej mężczyzn. Tym bardziej wypada docenić działalność sekcji piłki ręcznej kobiet AZS Katowice, AZS Warszawa oraz AZS Wrocław, które w latach 60. XX w. występowały na najwyższym szczeblu rozgrywek państwowych. W tym samym okresie w I lidze koszykówki kobiet występowało sześć zespołów akademickich: AZS Kraków, AZS Lublin, AZS Poznań, AZS Toruń, AZS Wrocław i AZS Warszawa, a na najwyższym szczeblu rozgrywek piłki siatkowej trzy zespoły: AZS Gdańsk, AZS Kraków i AZS Warszawa. Wśród wymienionych drużyn największy sukces sportowy osiągnęły piłkarki ręczne AZS Wrocław, które zdobyły dwukrotnie mistrzostwo Polski (1968–1969). Wcześniej złote medale tej rangi zdobywały jedynie: AWF Warszawa (w koszykówce i w piłce siatkowej) oraz AZS Katowice (w piłce ręcznej)³⁰.

Podsumowując gry sportowe kobiet w wymiarze akademickim w latach 60. XX w., należy odnotować słabsze – w porównaniu z poprzednią dekadą – wyniki Polski na arenie międzynarodowej. Polska nie zaliczyła udanych występów podczas II Letniej Uniwersjady³¹ (LU) rozgrywanej w 1961 r. w Sofii. Koszykarki zajęły siódmą pozycję (na osiem zespołów), natomiast siatkarki – liczące na pozycje medalowe, uplasowały się na czwartej pozycji (na sześć zespołów). Jeszcze słabiej wypadły polskie siatkarki podczas IV LU w Budapeszcie w 1965 r., gdzie zajęły siódmą pozycję (na dziewięć zespołów)³². Należy równocześnie wspo-

²⁹ Tamże, s. 222.

³⁰ M. Skalik, *Zespołowe gry sportowe kobiet w latach 1945–1989*, (praca doktorska), ZWKF Gorzów Wlkp. 2018, s. 343–368.

³¹ Począwszy od 1959 r. Akademickie Mistrzostwa Świata zastąpiono Uniwersjadami (letnimi i zimowymi).

³² *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1960–1961*, Warszawa 1962, s. 44.

mnieć o sukcesach drużyny AZS-AWF Warszawa. Siatkarki tego zespołu dwukrotnie uzyskały tytuł klubowych wicemistrzyń Europy (1961, 1963), rywalizując w finałach Pucharu Europy Mistrzyń Krajowych, natomiast koszykarki trzykrotnie występowały w ćwierćfinałach tych rozgrywek (1961, 1962, 1963)³³.

W pierwszej połowie lat 70. XX w. doszło do istotnych zmian statutowych AZS, które miały wpływ zarówno na sferę organizacyjną, jak również na system rozgrywek sportowych w wymiarze akademickim. Zgodnie z wytycznymi VIII Krajowego Zjazdu AZS, podjęto projekt połączenia działań ze Szkolnym Związkiem Sportowym (SZS) i utworzenia jednego związku, kierującego ruchem sportowym ogółu młodzieży uczącej się. W dniu 8 czerwca 1971 r. w Warszawie odbyła się I Krajowa Konferencja SZS i AZS, na której przyjęto uchwałę o programowym i organizacyjnym połączeniu obu związków w celu upowszechniania sportu w szkołach podstawowych oraz wszystkich typach szkół ponadpodstawowych i wyższych. Powstało Zrzeszenie Szkolnego i Akademickiego Związku Sportowego oraz powołano Główną Radę Koordynacyjną (GRK) SZS-AZS pod przewodnictwem Ministra Oświaty³⁴.

Wobec powyższych zmian, VII MPSzW, rozgrywane w latach 1972–1974, odbyły się w odmiennych warunkach strukturalnych. Nastąpił wzrost liczby uczestników mistrzostw, która była szacowana na 13 tys.³⁵ Współzawodnictwo w ramach VIII edycji MPSzW toczyło się w latach akademickich 1974/1975 oraz 1975/1976. Mistrzowie poszczególnych typów szkół wyższych rywalizowali w Akademickich Letnich Igrzyskach Sportowych, które rozegrane zostały w 1976 r. w Poznaniu, w ramach VIII Ogólnopolskich Igrzysk Młodzieży Szkolnej i Studenckiej. Były to ostatnie zawody rozgrywane w formule łączonej dla młodzieży szkolnej i studentów. W 1976 r. zakończona została ogólnopolska współpraca pomiędzy AZS i SZS³⁶.

W dwóch kolejnych edycjach MPSzW (IX w latach 1976–1978 oraz X w latach 1978–1980) rywalizacja odbywała się dla siedmiu typów uczelni (bez wyższych szkół artystycznych i WSWF). W 1980 r. rozegrano kolejne mistrzostwa dla najlepszych uczelni poszczególnych typów. Program tych zawodów obejmował gry sportowe kobiet (bez piłki ręcznej). Najlepszymi uczelniami w Polsce zostały: WSP Zielona Góra (koszykówka) oraz Politechnika Warszawska (piłka siatkowa)³⁷.

³³ „Przegląd Sportowy” 1961, nr 82, s. 4; „Przegląd Sportowy” 1963, nr 54, s. 2.

³⁴ *Materiały z I Krajowej Konferencji Szkolnego i Akademickiego Związku Sportowego*, Warszawa 1973.

³⁵ *Materiały z III Krajowej Konferencji Szkolnego i Akademickiego Związku Sportowego*, Warszawa 1974, s. 6.

³⁶ SZS-AZS Koszalin występował w II lidze w sezonie 1976/1977, a następnie w latach 1981–1988, po czym uzyskał awans do I ligi, w której występował jeden sezon (1988/1989). Najbardziej znanymi wychowankami klubu były późniejsze reprezentantki Polski – Bożena Wołujewicz-Sędzicka, Małgorzata Wołujewicz-Czerlonko oraz Małgorzata Janowicz-Kujawa.

³⁷ H. Hanusz, *Akademicki Związek Sportowy...*, s. 243.

Analizując akademicki ruch sportowy w latach 70. XX w., należy podkreślić przyrost liczby członków AZS, która w 1980 r. wynosiła 65 214. Około 36% ogółu stanowiły kobiety (23 543, z czego 4730 w sekcjach wyczynowych), co oznaczało zwiększenie ich procentowego udziału w stosunku do poprzednich dekad. Objęcie przez AZS coraz większej liczby studentów było związane z dalszym rozwojem MPSzW. Liczba zespołów, które wzięły udział w mistrzostwach w latach 1978–1980, wynosiła 924 (przedstawiciele 70 uczelni)³⁸. Odnotować należy także wzrost zainteresowania piłką ręczną kobiet. Dyscyplinę tę w latach 70. XX w. regularnie obejmowały programy MPSzW w zakresie rywalizacji uniwersytetów oraz wyższych szkół pedagogicznych. W X edycji mistrzostw (1978–1980) w zawodach piłki ręcznej kobiet wzięło udział 16 uczelni³⁹. Wzrost popularności tej dyscypliny wśród kobiet, inspirowany również dobrymi wynikami reprezentacji narodowej⁴⁰, miał przełożenie na rozwój sekcji wyczynowych AZS. W latach 70. XX w. w ligach państwowych występowały zespoły: AZS Gdańsk, AZS Katowice, AZS Kraków, AZS Koszalin, AZS Warszawa oraz AZS Wrocław, który był najlepszą drużyną dekady w rozgrywkach krajowych. Piłkarki ręczne z Wrocławia wywalczyły w latach 1972–1979 osiem medali mistrzostw Polski, w tym dwukrotnie zdobywały tytuł mistrza Polski (1976, 1979)⁴¹.

Do grona złotych medalistów mistrzostw Polski dołączyły także koszykarki AZS Poznań, które wywalczyły tytuł w 1978 r., a następnie reprezentowały Polskę w rozgrywkach Pucharu Europy Mistrzyń Krajowych w sezonie 1978/1979. Polki zakończyły te rozgrywki na fazie ćwierćfinałowej, do której awansowały eliminując zespół mistrza Austrii⁴². W latach 70. XX w., poza zespołem z Poznania, w rozgrywkach I ligi koszykówki brały udział: AZS Lublin, AZS Warszawa oraz AZS Pruszków. Ponadto w rozgrywkach II ligi wystąpiły zespoły: AZS Gdańsk, AZS Kraków, AZS Rzeszów, AZS Toruń, AZS Zielona Góra oraz AZS Wrocław. Liczba dziesięciu drużyn w rozgrywkach lig państwowych stawiała dyscyplinę koszykówki kobiet w roli najpopularniejszej gry sportowej w obszarze akademickiego sportu wyczynowego w dekadzie lat 70. XX w. Słabiej na tym polu prezentowała się dyscyplina piłki siatkowej kobiet, która – pomimo największego upowszechnienia w wymiarze masowym – była reprezentowana w rozgrywkach I ligi wyłącznie przez AZS Gdańsk i AZS Warszawa. W rozgrywkach II ligi występowały ponadto akademickie zespoły piłki siatkowej z Białegostoku, Białej Podlaskiej, Gorzowa Wlkp., Katowic, Poznania oraz Wrocławia⁴³.

³⁸ *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1981–1982*, Warszawa 1983, s. 19–20.

³⁹ W turniejach piłki ręcznej kobiet miały swoich przedstawicieli uczelnie z miast: Białystok, Bydgoszcz, Częstochowa, Gdańsk, Kraków, Lublin, Łódź, Opole, Poznań, Rzeszów, Słupsk, Szczecin, Warszawa, Wrocław.

⁴⁰ M.in. udany występ podczas Mistrzostw Świata w Jugosławii w 1973 r., w których reprezentacja Polski wywalczyła V miejsce.

⁴¹ M. Skalik, *Zespołowe gry sportowe...*, s. 343–368.

⁴² A.H. Święcicki, *90 lat wielkopolskiej koszykówki...*, s. 123.

⁴³ M. Skalik, *Zespołowe gry sportowe...*, s. 343–368.

W 1981 r. nastąpiły zmiany statutowe AZS. W konsekwencji X Krajowego Zjazdu AZS wprowadzono m.in. zapis o dwuletniej kadencji władz naczelnych, a także włączono do celów funkcjonowania AZS „działalność gospodarczą” – niezbędną do uzupełnienia środków na rozwój sportu. Ponadto wdrożono system stypendiów sportowych dla najlepszych zawodników⁴⁴. Realizacja założeń X Zjazdu w pierwszej połowie lat 80. XX w. przebiegała w okresie głębokiego kryzysu społeczno-gospodarczego w Polsce, którego konsekwencją było również zmniejszenie aktywności AZS. W wyniku wprowadzenia stanu wojennego w Polsce zawieszono formalnie działalność AZS (w okresie 13 grudnia 1981 r. – 12 lutego 1982 r.)⁴⁵. Pomimo niekorzystnych uwarunkowań i wyraźnego obniżenia środków na współzawodnictwo międzyuczelniane, przeprowadzono XI edycję MPSzW, w której w latach 1980–1982 wzięło udział około 10 tys. studentów, reprezentujących 73 uczelnie. W grach sportowych kobiet liczba występujących drużyn wynosiła 126, w tym: koszykówka (55), piłka siatkowa (55) oraz piłka ręczna (16)⁴⁶. W XII edycji MPSzW (1982–1984) turnieje gier zespołowych rozegrano w ograniczonej formule (m.in. skróceniu uległ czas gry, a także zmniejszono do dziesięciu liczbę drużyn w poszczególnych typach uczelni). Kolejne dwie edycje MPSzW: XIII (1984–1986) i XIV (1986–1988) odbyły się w obliczu dalszych kłopotów finansowych i organizacyjnych AZS. XIV edycja MPSzW dokończona została dzięki dodatkowemu wsparciu finansowemu Ministerstwa Edukacji Narodowej. Organizacja ostatnich (przed 1989 r.) mistrzostw uczelni spotkała się z krytyką, dotyczącą m.in. uproszczeń w systemie weryfikacji uczestników⁴⁷.

Pomimo trudności w realizacji MPSzW w latach 80. XX w., należy uznać wprowadzony w 1961 r. ogólnopolski system rozgrywek dla poszczególnych typów uczelni za korzystny w perspektywie rozwoju sportu akademickiego. W latach 1963–1988 liczba żeńskich zespołów koszykówki, piłki ręcznej i piłki siatkowej, biorących udział w mistrzostwach, mieściła się w przedziale 86–126. Oznaczało to zaangażowanie do współzawodnictwa średnio około 1000 studentek (w każdej edycji), stanowiących w wielu przypadkach zaplecze sportu wyczynowego AZS⁴⁸.

W zakresie akademickiego sportu wyczynowego, rozgrywano w latach 80. XX w. mistrzostwa AZS, które były kontynuacją AMP, a następnie zawodów o Puchar GRK SZS-AZS. Program tych imprez obejmował dyscypliny koszykówki, piłki ręcznej i piłki siatkowej kobiet⁴⁹. Zawody tej rangi stanowiły miejsce wymiany doświadczeń szkoleniowych zawodników i trenerów. Były też płasz-

⁴⁴ *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1981–1983*, Warszawa 1983, s. 4.

⁴⁵ Tamże, s. 5.

⁴⁶ Tamże, s. 59–62.

⁴⁷ *Farsa akademicka*, „Przegląd Sportowy” 1987, nr 94, s. 6.

⁴⁸ *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1983–1985*, Warszawa 1985, s. 44–49.

⁴⁹ Tamże, s. 84

czynną formowania reprezentacji Polski na uniwersjady, podczas których gry sportowe kobiet nie były reprezentowane przez Polskę regularnie. Począwszy od 1970 r. Polki wystąpiły pięciokrotnie w LU (1970 – Turyn, 1973 – Moskwa, 1977 – Sofia, 1981 – Bukareszt, 1987 – Zagrzeb) nie odnosząc znaczących sukcesów w koszykówce i w piłce siatkowej (miejsca od 6–16)⁵⁰.

Analizując stan liczebny akademickiego sportu wyczynowego w odniesieniu do zespołowych gier sportowych kobiet, należy stwierdzić, iż niekorzystne warunki w latach 80. XX w. w Polsce nie wpłynęły hamująco na rozwój omawianych dyscyplin. W 1985 r. liczba sekcji wyczynowych wynosiła: w koszykówce – 14 (753 zrzeszone zawodniczki – w tym 518 junierek), w piłce ręcznej – 8 (522 – 389) oraz w piłce siatkowej – 18 (475 – 182). Taki stan wskazywał wyraźnie na wzrost popularności piłki ręcznej kobiet. Ośrodkiem, który czynnie przyczynił się do rozwoju gier sportowych kobiet, zwłaszcza wśród młodzieży, był AZS Koszalin. Współpraca z SZS, która była kontynuowana w latach 80. XX w., przełożyła się na imponującą liczbę 249 junierek (131 w piłce ręcznej i 118 w koszykówce) zrzeszonych w 1985 r. w tym klubie. Innymi dynamicznie działającymi ośrodkami w zakresie sportu młodzieżowego były: AZS Gliwice (42 koszykarki, 30 siatkarek), AZS Katowice (57 piłkarek ręcznych, 52 siatkarki i 45 koszykarek), AZS Lublin (51 koszykarek), AZS Poznań (84 koszykarki i 36 siatkarek), AZS Warszawa (84 piłkarki ręczne), AZS Wrocław (73 piłkarki ręczne) oraz AZS Zielona Góra (60 koszykarek)⁵¹.

W latach 80. XX w. zespołowe gry sportowe kobiet w Polsce obejmowały zasięgiem pięć dyscyplin. Poza koszykówką, piłką ręczną i piłką siatkową, żeńskie zespoły rywalizowały w hokeju na trawie oraz w piłce nożnej. Nowe gry nie rozwijały się w środowisku studenckim w wymiarze powszechnym, natomiast należy zwrócić uwagę na działalność akademickich sekcji wyczynowych z Katowic i z Wrocławia. W 1982 r. w rozgrywkach ligi hokeja na trawie zadebiutowała drużyna AZS UŚ Katowice. Do 1989 r. zespół prowadzony przez Ryszarda Twardowskiego wywalczył piętnaście medali mistrzostw Polski w kategorii senierek, w tym siedem tytułów mistrzowskich (na obiektach odkrytych 1985–1987 oraz na hali 1984–1987), a także odnosił sukcesy w rozgrywkach młodzieżowych. W 1984 r. utworzono pierwszą w Polsce akademicką drużynę piłki nożnej – Akademicki Klub Piłkarski (AKP) AZS Wrocław, umiejscowioną przy AWF. W 1985 r. zespół wystąpił w II lidze i już w pierwszym sezonie wywalczył awans do I ligi. Do 1989 r. drużyna AKP-AZS (od 1987 r. AZS-AWF) Wrocław była jedynym akademickim zespołem, rywalizującym w systemie lig państwowych piłki nożnej kobiet w Polsce⁵².

W latach 80. XX w. powiększyła się – w stosunku do poprzednich dekad – liczba sekcji gier sportowych kobiet AZS, biorących udział w rozgrywkach lig

⁵⁰ H. Hanusz, B. Korpak, *Polacy na Letnich Uniwersjadach...*, s. 30–75.

⁵¹ *Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1983–1985*, Warszawa 1985, s. 44–49.

⁵² M. Skalik, *Zespołowe gry sportowe...*, s. 162–165, 199–205.

państwowych. Najkorzystniej, pod względem liczby drużyn akademickich występujących na najwyższym szczeblu rozgrywek, prezentowała się dyscyplina piłki ręcznej, która miała czterech przedstawicieli: AZS Gdańsk, AZS Katowice, AZS Warszawa oraz AZS Wrocław. Piłkarki ręczne z Wrocławia uznawane były za jedną z najlepszych drużyn w Polsce, o czym świadczy liczba sześciu medali mistrzostw Polski (w tym dwóch złotych – 1984, 1989), zdobytych w dekadzie lat 80. XX w. Ponadto w rozgrywkach II ligi piłki ręcznej kobiet występowały trzy zespoły⁵³. Najliczniej w rozgrywkach lig państwowych kobiet w latach 1980–1989 była reprezentowana dyscyplina koszykówki. W I lidze występowały zespoły AZS Katowice, AZS Poznań i AZS Koszalin. Ponadto w II lidze rywalizowało jedenaście zespołów⁵⁴. W dyscyplinie piłki siatkowej kobiet w latach 80. XX w. na najwyższym szczeblu rozgrywek rywalizował jedynie zespół AZS Warszawa. W rozgrywkach II ligi uczestniczyło ponadto sześć zespołów akademickich⁵⁵.

AZS był najważniejszym stowarzyszeniem propagującym i upowszechniającym gry sportowe kobiet w środowisku studenckim w latach 1945–1989. Należy docenić niepodważalne sukcesy organizacji w zakresie popularyzacji koszykówki, piłki ręcznej i piłki siatkowej w wymiarze masowym, a także spory wkład w rozwój gier w obszarze sportu wyczynowego. Ewolucja omawianych dyscyplin przebiegała w środowisku akademickim niezależnie od niekorzystnych warunków społeczno-politycznych, mających nasilenie w Polsce w pierwszej połowie lat 50. XX w. oraz w latach 80. XX w. Tym bardziej, podsumowując działalność AZS, warto docenić rolę działaczy, trenerów oraz zawodniczek, wywodzących się ze środowiska uniwersyteckiego, którzy przyczynili się do rozwoju zespołowych gier sportowych kobiet w Polsce.

Nie sposób wymienić wszystkich znaczących postaci, zaangażowanych w budowę akademickiego ruchu sportowego w zakresie omawianych dyscyplin. Celowe wydaje się jednak przedstawienie nazwisk trenerów zespołów akademickich, które zdobywały tytuły mistrza Polski w grach sportowych kobiet w latach 1946–1989. Liderem pod tym względem był Jerzy Szewczyk, który w latach 1955–1966 wywalczył z siatkarkami AZS Warszawa 10 tytułów mistrza Polski. Ponadto złote medale mistrzostw Polski wywalczyli trenerzy: Zygmunt Olesiewicz (8), Bogdan Cybulski (3), Ryszard Twardowski (3), Józef Zajac (3), Romuald Wirszyłło (2), Sylwester Hauffe (1), Walenty Kłyszajko (1), Kazimierz Staniszewski (1), Władysław Twardo (1) oraz Bronisław Wiśniewski (1)⁵⁶.

⁵³ AZS Kraków, AZS Poznań, AZS Koszalin.

⁵⁴ AZS Gdańsk, AZS Gliwice, AZS Kraków, AZS Lublin, AZS Rzeszów, AZS Szczecin, AZS Toruń, AZS Warszawa, AZS-MDK Warszawa, AZS Wrocław, AZS Zielona Góra.

⁵⁵ AZS Biała Podlaska, AZS Białystok, AZS Katowice, AZS Kraków, AZS Poznań, AZS Słupsk.

⁵⁶ Jerzy Szewczyk (piłka siatkowa, AZS Warszawa, 1955–1958, 1960, 1962–1966), Zygmunt Olesiewicz (koszykówka, AZS Warszawa – 1953–1956, 1958, 1960–1962), Bogdan Cybulski (piłka ręczna, AZS Wrocław, 1979, 1984, 1989), Józef Zajac (piłka ręczna, AZS Wrocław, 1968,

W latach 1946–1989 akademickie zespoły zdobyły łącznie 76 medali mistrzostw Polski w grach sportowych kobiet (34 złotych, 21 srebrnych, 21 brązowych). Medale zdobywały zespoły z czterech środowisk akademickich: z Warszawy (44), z Wrocławia (18), z Katowic (11) oraz z Poznania (3). Największy udział w tym dorobku miała dyscyplina piłki ręcznej (25), a następnie koszykówki (22), piłki siatkowej (21) oraz hokeja na trawie (8). Mistrzyniami Polski najczęściej były siatkarki (13), a następnie koszykarki (11), piłkarki ręczne (7) oraz hokeistki (3).

Bibliografia

Źródła

I. Prasa

„Akademicki Przegląd Sportowy” 1961–1970.

„Przegląd Sportowy” 1946–1987.

II. Źródła drukowane

Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1957–1959, Warszawa 1960.

Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1960–1961, Warszawa 1962.

Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1962–1963, Warszawa 1964.

Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1964–1965, Warszawa 1966.

Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1981–1982, Warszawa 1983.

Sprawozdanie z działalności AZS w latach 1983–1985, Warszawa 1985.

Materiały z I Krajowej Konferencji Szkolnego i Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa 1973.

Materiały z III Krajowej Konferencji Szkolnego i Akademickiego Związku Sportowego, Warszawa 1974.

Literatura

Hanusz H., *Akademicki Związek Sportowy w Polsce Ludowej*, Poznań 2014.

Hanusz H., Korpak B., *Polacy na Letnich Uniwersjadach 1959–2009*, Warszawa 2010.

Jubileusz 75 lat łódzkiej koszykówki 1925–2000, Łódź 2000.

Michalski C., *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie – cz. II*, Kraków 2012.

Ordyłowski M., Schwarzer Z., Szymański L., *50 lat wrocławskiego sportu*, Wrocław 2007.

1969, 1976), Ryszard Twardowski (hokej na trawie, AZS Katowice, 1984–1986), Romuald Wirszyłło (piłka siatkowa, AZS Warszawa, 1947, 1948), Sylwester Hauffe (piłka ręczna, AZS Katowice, 1959), Walenty Kłyszejko (koszykówka, AZS Warszawa, 1950), Kazimierz Staniszewski (piłka siatkowa, AZS Warszawa, 1952), Władysław Twardo (koszykówka, AZS Warszawa, 1947), Bronisław Wiśniewski (koszykówka, AZS Poznań, 1978).

-
- Pięta W., *Akademicki Związek Sportowy w Częstochowie w latach 1945–2000*, Częstochowa 2007.
- Pięta W., *AZS Częstochowa w obiektywie w latach 1945–2015*, Częstochowa 2016.
- Rotkiewicz M., *AZS-AWF Warszawa 1949–2009*, Warszawa 2014.
- Skalik M., *Zespołowe gry sportowe kobiet w latach 1945–1989*, (praca doktorska), ZWKF Gorzów Wlkp. 2018. Praca niepublikowana.
- Szkiela W., Tuszyński B., Weiss Z. (red.), *Pół wieku AZS 1908–1958*, Warszawa 1962.
- Święcicki A.H., *90 lat wielkopolskiej koszykówki. Zapiski i wspomnienia*, Poznań 2011.
- Warsicki S., *Działalność AZS w Poznaniu 1919–1969*, Poznań 1969.
- Wryk R., *90 lat Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu*, Poznań 2009.
- Wryk R., *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, Poznań 2014.
- Wryk R., *Sport akademicki w relacjach i wspomnieniach, wybór i opracowanie Ryszard Wryk*, Poznań 2009.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Zespołowe gry sportowe kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce w latach 1945–1989*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Zespołowe gry sportowe kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce w latach 1945–1989*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Zespołowe gry sportowe kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce w latach 1945–1989*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Zespołowe gry sportowe kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w Polsce w latach 1945–1989*.

Radosław KOSAK*

<https://orcid.org/0000-0001-7421-0519>

Al-Saadi Gaddafi, the son of a dictator who wanted to be a football star

---

Jak cytować [how to cite]: Kosak R., *Al-Saadi Gaddafi, the son of a dictator who wanted to be a football star*, "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" 2020, t. 3, nr 2, p. 41–56

Al-Saadi Kaddafi – piłkarz, który chciał zawojować piłkarski świat

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie osoby Al-Saadi Kaddafiego, trzeciego syna dyktatora władającego Libią w latach 1969–2011 Mu'ammara al-Kaddafiego. W pierwszej części artykułu autor przybliży pierwszy etap życia syna dyktatora, kiedy to Al-Saadi Kaddafi, dzięki znajomościom ojca, poznaje świat piłki nożnej, m.in. poprzez treningi pokazowe we włoskim klubie Lazio Rzym, gdzie liczone, że z czasem nabierze odpowiednich umiejętności, aby stać się piłkarzem tego klubu. W tej części artykułu autor wyjaśnia, dlaczego ten plan się nie udał. Następnie autor prezentuje w artykule kulisy barwnej kariery sportowej Al-Saadi Kaddafiego – najpierw w libijskiej piłce nożnej, a następnie w najwyższej klasie we Włoszech – Serie A, związanej z klubami AC Perugia, Udinese Calcio i UC Sampdoria (jako piłkarz) oraz z Juventusem Turyn (jako działacz i jeden z udziałowców klubu). W końcowej części artykułu autor skupia się na dalszych losach Al-Saadi Kaddafiego po zakończeniu przez niego dalszej kariery piłkarskiej oraz przedstawia losy jego osoby po wybuchu tzw. Arabskiej Wiosny, w wyniku której ród Kaddafich utracił władzę w Libii.

Słowa kluczowe: Al-Saadi Kaddafi, Serie A, Libia, Arabska Wiosna.

---

* magister, University of Rzeszów, Institute of History, e-mail: radekkosak16081993@gmail.com

Abstract

The purpose of this article is to present the person of Al-Saadi Gaddafi, the third son of a dictator who ruled Libya during the years 1969–2011 – Mu'ammad Al-Gaddafi.

In the first part of the article, the author writes about the first stage of the life of the dictator's son, when Al-Saadi Gaddafi, thanks to his father's acquaintances, enters the world of football, among others through demonstration training sessions at the Italian club Lazio Roma, where it was hoped that over time he would acquire skills to be able to play football in this club. In this part of the article, the author explains why this plan failed.

In the next part of the article, the author presents the backstage of Al-Saadi Kaddafi's tempestuous career first in Libyan football and then in the highest class of the Italian Serie A connected with such clubs as AC Perugia, Udinese Calcio and UC Sampdoria as a footballer and with Juventus Turin as one of the club's officials and shareholders.

In the final part of the article the author focuses on the fate of Al-Saadi Gaddafi after completion of his football career and presents what happened to him after the outbreak of the so-called Arab Spring as a result of which the Gaddafi family lost their power in Libya.

Keywords: Gaddafi, Serie A, Libya, Arab Spring.

An interesting offer, the value of which is 1000 euro can be found in the archive auction site of eBay. It relates to the T-shirt of one of the most unusual footballers who played in the highest entertainment class in Italy – Serie A. One can ask a question: a T-shirt of which superstar could achieve such a price, Diego Armando Maradona's, Zinedine Zidan's, Ronaldo Luis Nazario de Lima's or maybe of the player considered by many to be the best Italian footballer in recent years the legendary capital of AS Roma Francesco Totti, or maybe Silvio Piola's, the best goal scorer in the history of Series A? None of the ones mentioned above. The man who was wearing this T-shirt was a forward but he has never scored a goal despite his four-year stay in Series A. He had only played in two matches coming as the last reserve. Under normal circumstances, the footballer with such a CV would have to fight to find a place in a Series A team, but he would not have found one. This footballer is Al-Saadi Gaddafi¹.

The purpose of this article is the presentation of his colourful biography connected with football and the course of his life after completion of his football career.

Al-Saddi Gaddafi was born on 28th of May 1973 in Tripoli as the third son of former Libyan leader Muammad Gaddafi². Muammad Gaddafi was interested in football on an average level, he played it only as a hobby.

He only became active during elections of FIFA authorities since he possessed an enormous influence on African football associations. Thus during elec-

---

¹ P. Bandini, *The Dictator's Son and Serie A. The Curious Tale of Saadi Gaddafi*, <http://thelab.bleacherreport.com/dreams-of-a-dictator-s-son/> [accessed: 18.08.2017].

² *Al-Saadi Al Gaddafi*, <http://www.transfermarkt.pl/al-saadi-al-gaddafi/profil/spieler/6193> [accessed: 18.08.2017].

tions of, for example, the president of FIFA, one of the candidates' purposes for this post was to buy Gaddafi's favours³.

Photograph 1. The graphics shows Al-Saadi and Muammar Gaddafi

Source:<http://thelab.bleacherreport.com/dreams-of-a-dictator-s-son/> [accessed: 18.08.2017].

Lack of deeper engagement in matters of Libyan football by senior Gaddafi caused that the scope for action for Al-Saadi Gaddafi was opened. The latter showed interest in football from an early age, but despite the passion for football Al-Saadi Kaddafi also loved entertaining lifestyle.

Saadi ordered private concerts of Mariah Carey, The Pussycat Dolls, Usher. The parties he organised were legendary. Rapper DJ Whoo Kid described one of them in such a way:

I open and there are a dozen or so models wearing military dresses, all of them have uzi. 'We are here to take you for the private Gaddafi's party'. When we get there I could not believe my eyes. I have never seen such a mountain of cocaine⁴.

A. Gaddafi spent annually about 200 million euro on his sumptuous lifestyle. He had always with him a suitcase full of notes and if they were finished, he made use of Libyan embassy as his ATM. Basically he did not know the value of money

³ T. Kistner, *Fifa Mafia*, Kraków 2014, p. 114.

⁴ DJ Whoo Kid's *Weird Night With Muammar Gaddafi's Son*: "I've Never Seen So Much Cocaine", <http://www.miaminewtimes.com/music/dj-whoo-kids-weird-night-with-muammar-gaddafis-son-ive-never-seen-so-much-cocaine-7701474> [accessed: 18.08.2017].

– he bought everything he wanted irrespective of the price. Dinner for ten thousand dollars or a flight by his private plane to the other end of the world to return after two days, it was not a problem for him⁵.

Lazio Roma wanted to use this passion for football and wasting money. The club's authorities counted that thanks to trainings with stars under, among others, Paul Gascoigne's⁶ leadership in the club, he would gain proper abilities to play in an ideal Serie A. It turned out quickly that the cunning plan of Lazio officials failed and instead of greater inflows to the club's budget, A. Gaddafi spent money on, for example, a new yacht.

Photograph 2. Al-Saadi Gaddafi during trainings with Paul Gascoigne in Lazio Roma

Source: <https://www.thetimes.co.uk/article/saadi-gaddafis-footballing-obsession-became-no-laughing-matter-bb7p6lz7w0h>, [accessed: 3.09.2018 r.].

Nevertheless, in the year 2000, Al-Saadi decided to make his childlike dreams come true and become a footballer, he considered himself to be a new Alessandro del Piero. There was nothing strange about it, except for the fact that he was already 27 years old and the period of wild lifestyle was behind him.

His loving father, Muammar, decided to make his son dream come true. In the authoritarian country Saadi would buy one of clubs in Tripoli and he would

⁵ *Szalony świat Saadiego Kaddafiego*, <http://weszlo.com/2016/10/25/szalony-swiat-saadiego-kaddafiego/>, [accessed: 18.08.2017].

⁶ Paul Gascoigne (born on 27th of May 1967 in Gateshead) – an English footballer playing on the position of a midfielder, part of the England team, participant of, among others, finals of World Cup 1990 and European Cup 1996. Known by his nickname ‘Gazza’.

become its honourable chairman. He could take all the power, among others, he would solemnly start each match and with the help of highly-placed father he would build the team's power enjoying himself in Football Manager⁷ live. However, A. Gaddafi went a step further.

Day by day he became a contestant of Al-Ahli Tripoli. He decided himself to be a forward. As the only footballer in the club, he had the respected in the football world number 10 and his name on the T-shirt. All for the fact that fans and commentators could appreciate the class of 'an outstanding' player.

Playing for preservation, the team quickly climbed up the table thanks to Saadi's help. He did not hesitate to set up meetings in order to achieve the favourable result just to look good in them. As a result, there was an incredible number of penalty kicks in Al-Ahli matches, the executor of which was the dictator's son. Unofficially, it was said that the rival goalkeepers specially let the balls pass after throws of the heir to the throne just not to be exposed to his anger.

As an example of effects of his outbursts of anger the history of Al-Nasr Bengazi club can be used. After one of matches, when rivals from Bengazi decided to get off the pitch as a protest against the methods of refereeing the meeting with the team of young Gaddafi. In revenge the young Gaddafi brought to the obliteration of their stadium, the training base and removal of the club from the football world map⁸.

With each passing year, Al-Saadi Gaddafi caused through his actions that the highest Libyan football league was becoming the private Al-Saadi Gaddafi's league. In the year 2001 he was the owner of the leading league team, Al-Ittihad Tripoli and the vice-president of Libyan football federation. In this club, Al-Saadi could at last celebrate twice in a row the acquisition of title of master of Libyan league at apparently good personal statistics⁹. He had also behind him the début in the national representation. Unfortunately, there are different pieces of information about his performances for the simple reason that sources provide fragmentary data and certain parts of the post-game reports received the status 'missing'. According to the portal transfermarkt.com, Al-Saadi Gaddafi played probably in 18 matches of the national team during the years 2000–2006 in which he scored two goals¹⁰. An interesting history connected with this stage of the career of the hero of this article related to his appearance play in the national team is

⁷ Football Manager – series of computer sports games of club's managers kind. It arose after completion of cooperation of the studio sports interactive with the partnership Eidos Interactive as a result of which the studio ceased to product series of games Championship manager and started to produce competitive clubs' managers.

⁸ Al-Nasr Bengazi Club was reactivated again in 2002 year.

⁹ *Kadhafi, Al-Saadi*, https://www.national-football-teams.com/player/14462/Al_Saadi_Kadhafi.html [accessed: 03.09.2018].

¹⁰ *Al-Saadi Al Gaddafi*, <https://www.transfermarkt.pl/al-saadi-al-gaddafi/leistungsdaten/spieler/6193> [accessed: 31.08.2019].

a situation from the friendly match with Canada. While there was a result 3:1 for Canada, Al-Saadi was changed. There would not be nothing special about it but for the fact that this change was irreverently called ‘the longest change in the world of football’. During the change, before the dictator’s son left the pitch, he thanked for the game and he shook hands with everybody¹¹.

Saadi was so certain that he could do whatever he wanted in football that he even wanted to persuade his father to apply for the organisation of football World Cup in Libya in 2002, but it was definitely too late for the realisation of this idea.

Because junior Gaddafi’s plan to win national league was realised so soon, Saadi dreamed about showing his football talent to a wider audience. Running trainings with Ben Johnson and football trainings with the legendary player of the national team of Argentina considered to be one of the best in the history, Diego Armando Maradona,¹² were supposed to help him in making his dream come true.

Serie A became again Saadi’s ideal league. The enormous impact on the choice of this league had very good relationships between Libya and Italy. At the beginning of XXI century Muammar Gaddafi cooperated closely with the Italian Prime Minister Silvio Berlusconi. The then Prime Minister of Italy loved money, so the friendship with the Libyan tyrant, connected with considerable financial benefits, suited him¹³.

As far as the league was concerned, it is worth mentioning that Serie A was in those days considered to be the best league in the world. The following players were running on pitches of the Italian stadiums: the legendary Milan’s forward Andriy Szewczenko, the Czech legend of Juventus, Pavel Nedved, and the group of outstanding Italian representatives headed by Roberto Baggio¹⁴. Saadi Gaddafi was supposed to join this company in the year 2003.

It was planned that the Libyan would perform in the team of the then masters of Serie A, Juventus Turin. Buying 7,5% of shares in the club¹⁵ by the Gadaffi family was the element of this plan. As a result, they entered Juventus management board and they were represented by none other than Al-Saadi. This transfer was however blocked by the then coach of Juventus F.C. Marcelo Lippi, who said that he did not want to have Gaddafi junior in the team. It was a very brave decision because he risked loss of his position as it was in case with the previous

---

¹¹ *World’s Longest Substitution?*, <https://www.youtube.com/watch?v=ybA8XpWYV1A> [accessed: 31.08.2019].

¹² *Jak syn tyrana chciał zostać piłkarzem, czyli niesamowita historia Saadięgo Kaddafiego*, <http://igol.pl/syn-tyrana-chcial-zostac-pilkarzem-czyli-niesamowita-historia-saadięgo-kaddafiego/> [accessed: 4.05.2017].

¹³ P. Turczyński, *Libijska wojna domowa i międzynarodowa interwencja 2011 roku – Postawy społeczeństw Libii i Zachodu*, “Zeszyty Naukowe WSOWL” 2012, nr 1 (163), pp. 158–159.

¹⁴ *Roberto Baggio*, <https://www.transfermarkt.pl/roberto-baggio/profil/spieler/4153> [accessed: 31.08.2018].

¹⁵ M. Bankowicz, *Muammar Kaddafi: Arabski lider czarnej Afryki?*, “Forum Politologiczne” 2008, vol. 7, p. 219.

coach who opposed Gaddafi and it was the Libyan representation selector Franco Scoglio who, as a result of the lack of appointment of Gaddafi to the national representation was immediately dismissed¹⁶.

As a result of the fiasco of this transfer of Gaddafi to Juventus, the another alternative was searched. It turned out that Luciano Gaucci, the president of Perugia, is willing to help Gaddafi. He was quite a peculiar character in Italian football. His main life motto was: no matter what they say, it is important that they talk¹⁷. He imported the first Japanese to Serie A Hidetoshi Nakata and the footballer of the South Korea representation Ahn Jung-Hwan who was hired to Perugia, but he was then dismissed from the club by Gaucci because he 'dared' to score so called 'golden goal' to Italy during the extra time in 1/8 final of the 2002 World Cup¹⁸. Gaucci wanted to introduce a woman to the team which would be an unprecedented event in the contemporary football¹⁹.

Saadi entered the convention and Gaucci hit the spot. People talked about Perugia all the time. Luciano Gaucci presented the backstage of Gaddafi's transfer to the club in such a way:

The idea of this transfer was born during my conversation with Saadi three weeks ago. I threw it half joking, half seriously and now it became reality. This is a hazardous movement from our side but he will prove his quality on the pitch²⁰.

However, the backstage was unofficially totally different. Berlusconi himself reported to Gaucci and transferred several million dollars to his account and persuaded him to transfer the player only to maintain good relationships on the Libya-Italy line²¹.

Gaddafi junior was presented in Torre Alfina, the great medieval castle owned by the club's president with the participation of the most important worldwide television broadcasters. Although Al-Saadi was not well-known among Perugia's fans, hundreds of them appeared in order to welcome a new player in the team. Gaddafi decided to play in Perugia with the number 19 and there was his name 'Saadi' on the T-shirt. He was supposed to play in the club on the forward position.

¹⁶ *Gaddafi joins board of Juventus*, <https://www.scotsman.com/sport/football/gaddafi-joins-board-of-juventus-1-626882> [accessed: 4.09.2018].

¹⁷ P. Bandini, *The Dictator's Son and SerieA.The Curious Tale of Saadi Gaddafi*, <http://thelab.bleacherreport.com/dreams-of-a-dictator-s-son/> [accessed: 4.09.2018].

¹⁸ *Ahn sacked by bitter Perugia*, <https://www.theguardian.com/football/2002/jun/19/worldcup-football2002.sport19> [accessed: 4.09.2018].

¹⁹ *Jak Luciano Gaucci szuka napastnika*, <http://rfl.pl/jak-luciano-gaucci-szuka-napastnika/> [accessed: 4.09.2018].

²⁰ *Jak syn tyrana chciał zostać piłkarzem, czyli niesamowita historia Saadiego Kaddafiego*, <http://igol.pl/syn-tyrana-chcial-zostac-pilkarzem-czyli-niesamowita-historia-saadiego-kaddafiego/> [accessed: 4.09.2018].

²¹ *Ibid.*

Photograph 3. The presentation of Al-Saadi Gaddafi as a new Perugia player

Source: <https://thelab.bleacherreport.com/dreams-of-a-dictator-s-son/> [accessed: 04.09.2018].

In order to increase Al-Saddi Gaddafi's popularity, it was decided to conclude an agreement with the most popular Arabic television Al Jazeera which transmitted Perugia's training sessions. The young forward, Emanuele Berettoni admitted that players felt as if they were participants of the reality show:

Saadi could his get colleagues' support, he took them to parties, shopping. He sponsored Jay Bothroyd's honeymoon trip, he also took him for the weekend to Los Angeles. He took Zelijko Kalac to the Bahamas. No wonder that his colleagues from Perugia did not remember him badly²².

Saadi's colleagues from Perugia's team remember that he was present at every training session. He could sometimes do it with the proverbial bang. He happened to fly in by helicopter, he was accompanied by a procession of servants, but he was there and he trained as everybody else. He did not demand special treatment. Salvatore Fresi, the then Perugia's defender remembers:

He was among us as a thirteen year old boy among adults. He tried to give one hundred percent but physically he could not simply match us²³.

²² P. Bandini, *The Dictator's Son and SerieA.The Curious Tale of Saadi Gaddafi*, <http://thelab.bleacherreport.com/dreams-of-a-dictator-s-son/> [accessed: 4.09.2018].

²³ *Szalony świat Saadiego Kaddafiego*, <http://weszlo.com/2016/10/25/szalony-swiat-saadiego-kaddafiego/> [accessed: 4.09.2018].

Excuses were invented in Perugia why Gaddafi did not play. Firstly, it was said that he had to renounce his shares in Juventus. Then, it was stated that he was still injured and he was not able to play. Finally, he succeeded to complete the desired début and it was with Juventus, his favourite club with which he had earlier celebrated triumphs as a shareholder. He played for a quarter of an hour and he did not show anything special²⁴.

As far as playing in Perugia is concerned, more can be said about Gaddafi's out of field life. He was a hero of the loud scandal when it turned out the his anti-doping result was positive and showed the presence of the prohibited nandrolone in his body. Gaucci tried to explain that it was because of analgesics, but it was clear that the real reason was Gaddafi's passion for cocaine.

As it turned out, a quarter of the match with Juventus was the only official Gaddafi's performance in the colours of Perugia:

I was not successful in Perugia because I had too weak colleagues in the team. I think that in a team like Juventus I would show better my technical skills²⁵.

After a weak season, Perugia fell to the lower league Serie B. It did not suit ambitions of Libyan dictator's son. He started another search of the club which would admit the player with doubtful skills. Another club, fighting for the UEFA Champions League and willing to make use of Gaddafi's services was Udinese, which counted that admission of the Libyan dictator' son to the club would add to the club's budget a few additional million euro. It turned out that he managed to play only for 11 minutes²⁶ in the club with Stadio Friuli.

When it seemed that his disappointing stay in Udinese would end Gadaffi's career on the Italian Peninsula, Sampdoria reported to him. In the team from Genoa, Gadaffi had absolutely no chance for debut, but he showed that he could play like nobody else. It came to light that the player who lived for a year in a hotel forgot to pay for his stay and the sum of money was considerable and amounted to 394 thousand euro, which the court in Liguria as a result of judgement of the year 2010 ordered Gadaffi to pay²⁷. The hotel where the footballer lived was not the most expensive apartment in the town, but everyday parties, airstrip for the helicopter and rental of the whole floor and even special place for cages with lions made up that amount of money. Even the doorman earned on Gadaffi's amusement because one day he sold to mass-media the history about excesses of the Libyan.

---

²⁴ *Gaddafi makes debut*, <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/africa/3679853.stm> [accessed: 4.09.2018].

²⁵ *Pilkarskie historie XIII: Wplywow y tatuś*, <http://bezszyldu.pl/pilkarskie-historie-xiii-wplywow-y-tatus/> [accessed: 4.09.2018].

²⁶ *Gaddafi set to quit Udinese*, <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/africa/4596716.stm> [accessed: 4.09.2018].

²⁷ *Italian court tells Gaddafi son to pay huge hotel bill*, <https://www.bbc.co.uk/news/10601275> [accessed: 5.09.2018].

The history connected with the conquest of European football by a forward was completed by the same man who commenced it – Muammar Gaddafi of Libya. At the end of the year 2007 he said:

I think he should end his career and come back to Libya²⁸.

Gaddafi senior was getting fed up with the fact that his son did not make his dreams come true, He was just wasting money and ridiculed his nation. Moreover, slowly it was almost the time for the Gaddafis in which football receded into the background.

Gaddafi junior returned to his home quickly. It seems that the most important thing that he loved in football was a footballer's life and spotlights directed at him but not hard work²⁹.

Finally, it is worth asking a question: what kind of footballer Saadi Gaddafi was? He was a lanky left-footed forward. He could play with his head at a decent level and he could find himself in a goal scoring situation. He rarely gave a ball to his colleagues, he has never been seen to score a goal in a different way than after a kick from the striking with laces. Throughout his whole career he did not exceed 30 goals³⁰.

Table 1.

Season	Club	Number of performances (participation in the match team)	Number of scores
Club career			
2000/2001	Al-AhlyTripolis	24 (24)	3
2001/2002	Al-IttihadTripolis	38(38)	14
2002/2003	Al-IttihadTripolis	36 (36)	6
2003/2004	AC Perugia	1(5)	0
2004/2005	No club	0(0)	0
2005/2006	Udinese Calcio	1(2)	0
2006/2007	Sampdoria Genua	0(0)	0
National team career			
2000–2006	Libya	18	2

Sources: *Kadhafi, Al-Saadi*, https://www.national-football-teams.com/player/14462/Al_Saadi_Kadhafi.html [accessed: 19.08.2019 r.]; *Al-Saadi Al Gaddafi*, <https://www.transfermarkt.pl/al-saadi-al-gaddafi/leistungsdaten/spieler/6193> [accessed: 20.08.2019].

²⁸ *Jak syn tyrana chciał zostać piłkarzem, czyli niesamowita historia Saadiego Kaddafiego*, <http://igol.pl/syn-tyrana-chcial-zostac-pilkarzem-czyli-niesamowita-historia-saadiego-kaddafiego/> [accessed: 4.09.2018].

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Kadhafi, Al-Saadi*, https://www.national-football-teams.com/player/14462/Al_Saadi_Kadhafi.html [accessed: 5.09.2018].

Ending this part of Al-Saadi Gaddafi's life, the career of the hero of this article should be summarized. Table 1 shows what Al-Saadi Gaddafi's career looked like statistically as a whole.

He did not have any problems with finding a new purpose in his life. From now on he decided to take up only with business. In the year 2006, Al-Saadi Gaddafi, together with the Libyan government, initiated the project of creating a half-autonomous city in Libya similar to Hong Kong which was supposed to stretch 40 km between Tripoli and Tunisian border. The proposed new city was supposed to become a modern bank, medical and educational centre where visas would not be demanded. The city was planned to own its own international airport and a big seaport. Gaddafi promised religious tolerance to both, synagogues and churches, as well as no discrimination in this new metropolis. The new city would have business law in 'western' style.

In spite of finishing of his football career, Saadi was a hero of other scandals. He was even called 'the black sheep' of the Gaddafi family. In the year 2009, an American diplomatic spy mentioned Al-Saadi's 'fights with police officers, drugs and alcohol abuse, excessive parting' and 'immorality with women and men'³¹. Junior Gaddafi's bisexuality and fear of the leader of Libya, senior Gaddafi, of other scandals with participation of his son caused that in the year 2009 Saadi married al-Khweilda, the daughter of Al-Hmeidi, Libyan military commander³².

Simply fabulous Saadi's life ended with the outbreak of so-called Arab Spring as a result of which, during the years 2010–2012, majority of North African leaders lost their power. Every day, Muammar Gaddafi's rule became weaker and weaker. In the year 2011, the civil war between supporters of Gaddafis line and their opponents began in Libya³³.

A few years after Saadi wanted to become a star of Serie A, he had to take arms and take the lead of the army defending the regime and he was authentically afraid of what the next day of his life was to bring.

Al-Saadi Gaddafi led the fight in a very brutal way. He is said to be the initiator of changes in fighting tactics of the government forces. Instead of using heavy infantry, tanks and armoured cars that could be easily distinguished from Free Libyan Army, small, fast, universal units were sent to fight with the rebels.

During the civil war Saadi Gaddafi led a small brigade of 500 – 700 soldiers. He participated in the battle of Marsa al-Burajka, also called Brega, which took

³¹ *Libya: Gaddafi mouthpiece caught fleeing dressed as a woman*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8798089/Libya-Gaddafi-mouthpiece-caught-fleeing-dressed-as-a-woman.html>, [accessed: 5.09.2018].

³² *New York Times Kept Qaddafi's Son's Bisexuality Quiet*, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2011/09/times-kept-qaddafis-sons-bisexuality-quiet-governments-request/337842/>, [accessed: 5.09.2018].

³³ J. Zdanowski, *Znaczenie Arabskiej Wiosny*, "Krakowskie Studia Międzynarodowe" 2013, nr 3, p. 13–32.

place from March 31 until April 6, 2011. This battle ended in victory of the army loyal to M. Gaddafi's regime. Slightly injured, Al-Saadi managed to return to Tripoli on the 10th day of April 2011³⁴.

Photograph 4. Al-Saadi Gaddafi as the commander of the Loyalist army during the civil war in Libya in the year 2011

Source:<http://wyborcza.pl/51,76842,15580085.html?i=2> [accessed: 5.09.2018].

On August 24, 2011, A. Gaddafi contacted CNN declaring that he was authorised to negotiate on behalf of the Loyalist forces and he wanted to discuss the ceasefire with the USA and NATO authorities³⁵. A week later, he got in touch with Al Arabiya television declaring that his father was ready to resign and he appealed for a dialogue.

On the 5th of September, during the interview for CNN, A. Gaddafi said that his brother's Sajf al-Islam 'aggressive' comment led to the break of talks between forces of the National Temporary Council and M. Gaddafi's Loyalists in BaniWalid. Moreover, he admitted that he had not seen his father for two months. A. Gaddafi demanded the neutral position during the talks and he expressed his predisposition to mediate between both sides of the conflict.

³⁴ A. Basbous, *Le Tsunami arabe*, Paris 2011, p. 211.

³⁵ *Gadhafi son offers to broker Libya cease-fire*, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/08/24/libya.saadi.gadhafi/index.html> [accessed: 5.09.2018].

On the 11th of September, Gaddafi escaped to the Niger where he received permission for the departure ‘for humanitarian reasons’³⁶. The government of Niger planned to keep Gaddafi while establishing what to do with him. Brigi Rafini, the Prime Minister of Niger said that he did not allow for Gaddafi’s extradition. On the 11th day of November, the president of Niger, Mahamadou Issoufou, said that his government had decided to grant Gaddafi asylum ‘for humanitarian reasons’. Nevertheless, Gaddafi junior sounded out the possibility of escape to Barbados, Venezuela or Mexico. He tried to escape under an assumed name but finally his escape failed³⁷.

On the 5th day of March 2014, Libya announced that A. Gaddafi was extradited by Niger and he was staying in Tripoli. The list of accusations was long: from the match in 1996 when he was supposed to issue the order to shoot at the crowd, through killing the other footballer until war crimes during revolution in the year 2011.

Fot. 5. Al-Saadi during the process regarding the murder of footballer Bashir al-Riani

Source: <https://www.gettyimages.com/event/gaddafis-son-saadi-appears-in-court-589842317#saadi-gaddafi-late-libyan-leader-muammar-gaddafis-son-faces-charges-picture-id495258964> [accessed: 5.09.2018].

³⁶ *Probe urged into how Ontario-based bodyguard helped Gaddafi’s son flee from Libya*, <https://nationalpost.com/news/canada/government-urged-to-proble-gaddafi-sons-bodyguard-who-is-based-in-canada> [accessed: 5.09.2018].

³⁷ *Mexico ‘stops entry’ of Libya’s Saadi Gaddafi*, <https://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-16075043> [accessed: 5.09.2018].

In May 2015, A. Gaddafi appeared in the court in Tripoli and he was formally accused of illegal imprisonment and of murdering the footballer Bashir al-Riani in the year 2005³⁸. Moreover, everyone remembered how much he had spent on his whims annually, how many cars and residences he had. At present Al-Saadi Gaddafi is in Libyan prison pending judgment. The fabulous life that he led in the first half of his life turned into a nightmare in the second half.

To conclude, I should ask and answer the question why it is worth talking about Muammar Gaddafi's third son. The biography of Al-Saadi Gaddafi is a challenge because there is little information related to him. Pieces of information are partial because he could be found in his father 'shade' and he was not taken into account as a successor after his father's Muammar retirement for the simple reason that he was only the third son of the dictator and his brothers Muhammad and Sajf al-Islam had better chances of ruling Libya. People started talking about Al-Saadi only when he decided to make his dream come true and become a professional footballer. But as for football, Al-Saadi Gaddafi was just one of many children of the dictator, Muammar Gaddafi, and he was only famous as the son of his famous father.

Bibliography

Literature

- Bankowicz M., *Muammar Kaddafi: Arabski lider czarnej Afryki?*, "Forum Politolologiczne" 2008, t. 7, p. 219.
- Basbous A., *Le Tsunami arabe*, Paris 2011.
- Kistner T., *Fifa Mafia*, Kraków 2014.
- Turczyński P., *Libijska wojna domowa i międzynarodowa interwencja 2011 roku – Postawy społeczeństw Libii i Zachodu*, "Zeszyty Naukowe WSOWL" 2012, No. 1 (163), pp. 158–159.
- Zdanowski J., *Znaczenie Arabskiej Wiosny*, "Krakowskie Studia Międzynarodowe" 2013, no. 3, pp. 13–32.

Internet sources

- Ahn sacked by bitter Perugia*, <https://www.theguardian.com/football/2002/jun/19/worldcupfootball2002.sport19> [accessed: 4.09.2018].
- Al-Saadi Al Gaddafi*, <http://www.transfermarkt.pl/al-saadi-al-gaddafi/profil/spieler/6193> [accessed: 18.08.2018].

---

³⁸ *Saadi Gaddafi in court in Libya for start of murder trial*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/11595914/Saadi-Gaddafi-in-court-in-Libya-for-start-of-murder-trial.html> [accessed: 5.09.2018].

- Al-Saadi Gaddafi: Libya calling*, <https://www.independent.co.uk/news/people/profiles/al-saadi-gaddafi-libya-calling-418208.html> [accessed: 5.09.2018].
- Al-Saadi Kaddafi. Człowiek, który chciał być gwiazdą piłki*, <http://sportowefakty.wp.pl/pilka-nozna/677689/al-saadi-kaddafi-czlowiek-ktory-chcial-byc-gwiazda-pilki> [accessed: 4.05.2018].
- Bandini Paolo, *The Dictator's Son and Serie A. The Curious Tale of Saadi Gaddafi*, <http://thelab.bleacherreport.com/dreams-of-a-dictator-s-son/> [accessed: 18.08.2018].
- DJ Whoo Kid's Weird Night With Muammar Gaddafi's Son: "I've Never Seen So Much Cocaine"*, <http://www.miaminewtimes.com/music/dj-whoo-kids-weird-night-with-muammar-gaddafis-son-ive-never-seen-so-much-cocaine-7701474> [accessed: 4.09.2018].
- Gaddafi joins board of Juventus*, <https://www.scotsman.com/sport/football/gaddafi-joins-board-of-juventus-1-626882> [accessed: 4.09.2018].
- Gaddafi makes debut*, <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/africa/3679853.stm> [accessed: 4.09.2018].
- Gaddafi set to quit Udinese*, <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/africa/4596716.stm> [accessed: 4.09.2018].
- Gadhafi son offers to broker Libya cease-fire*, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/08/24/libya.saadi.gadhafi/index.html> [accessed: 5.09.2018].
- Italian court tells Gaddafi son to pay huge hotel bill*, <https://www.bbc.co.uk/news/10601275> [accessed: 5.09.2018].
- Jak Luciano Gaucci szukał napastnika*, <http://rflb.pl/jak-luciano-gaucci-szukal-napastnika/> [accessed: 4.05.2018].
- Jak syn tyrana chciał zostać piłkarzem, czyli niesamowita historia Saadiego Kaddafiego*, <http://igol.pl/syn-tyrana-chcial-zostac-pilkarzem-czyli-niesamowita-historia-saadiego-kaddafiego/> [accessed: 4.05.2018].
- Kadhafi, Al-Saadi*, https://www.national-football-teams.com/player/14462/Al_Saadi_Kadhafi.html [accessed: 3.09.2018].
- Koniec dobrej passy piłkarza – Kaddafiego. Chciał podbijać Serie A, kończy w więzieniu, torturowany przez strażników*, <http://europort.onet.pl/pilka-nozna/koniec-dobrej-passy-pilkarza-kaddafiego-chcial-podbijac-serie-a-konczy-w-wiezieniu/b1nvwd> [accessed: 4.05.2018].
- Libya: Gaddafi mouthpiece caught fleeing dressed as a woman*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8798089/Libya-Gaddafi-mouthpiece-caught-fleeing-dressed-as-a-woman.html> [accessed: 5.09.2018].
- Luciano Gaucci – cesarz świrów*, <http://www.czasfutbolu.pl/luciano-gaucci-cesarz-swirow/> [accessed: 4.05.2018].
- Mexico 'stops entry' of Libya's Saadi Gaddafi*, <https://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-16075043> [accessed: 5.09.2018].

- New York Times Kept Qaddafi's Son's Bisexuality Quiet*, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2011/09/times-kept-qaddafis-sons-bisexuality-quiet-governments-request/337842/> [accessed: 5.09.2018].
- Pilkarskie historie XII: Wpływowo tatuś*, <http://bezszyldu.pl/pilkarskie-historie-xiii-wplywowo-tatus/> [accessed: 4.09.2018].
- Probe urged into how Ontario-based bodyguard helped Gaddafi's son flee from Libya*, <https://nationalpost.com/news/canada/government-urged-to-proble-gaddafi-sons-bodyguard-who-is-based-in-canada> [accessed: 5.09.2018].
- Roberto Baggio*, <https://www.transfermarkt.pl/roberto-baggio/profil/spieler/4153> [accessed: 4.09.2018].
- Saadi Gaddafi in court in Libya for start of murder trial*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/11595914/Saadi-Gaddafi-in-court-in-Libya-for-start-of-murder-trial.html> [accessed: 5.09.2018].
- Szalony świat Saadięgo Kaddafiego*, <http://weszlo.com/2016/10/25/szalony-swiat-saadięgo-kaddafiego/> [accessed: 18.08.2018].
- World's Longest Substitution?*, <https://www.youtube.com/watch?v=ybA8XpWYV1A> [accessed: 31.08.2019].
-

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Al-Saadi Gaddafi, the son of a dictator who wanted to be a football star*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Al-Saadi Gaddafi, the son of a dictator who wanted to be a football star*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Al-Saadi Gaddafi, the son of a dictator who wanted to be a football star*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Al-Saadi Gaddafi, the son of a dictator who wanted to be a football star*.

CZĘŚĆ II
TEORIA I METODYKA
WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I SPORTU

Adrian DOBRZYCKI*

<https://orcid.org/0000-0003-2139-9033>

Przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy osób trenujących karate kyokushin a ranga najważniejszych czynności zawodowych trenera

---

Jak cytować [how to cite]: Dobrzycki A. (2020): *Przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy osób trenujących karate kyokushin a ranga najważniejszych czynności zawodowych trenera*. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, 3, 2, p. 59–77.

Organizational affiliation, age and training experience of people who train karate kyokushin and the rank of the most important professional activities of the coach

Abstract

Introduction: The aim of this study was to collect and analyse opinions of people who train karate kyokushin regarding the importance (hierarchy) of individual professional activities of the coaches. **Material and methods:** The research involved 54 practitioners from 25 karate kyokushin sports clubs in Poland. Respondents were aged 35.0 ± 12.0 years, and their training experience was 15.9 ± 8.7 years. All respondents had a technical level of at least 1 dan. Survey method was used, and the questionnaire developed by Tumanian [55] and modified by Januszewski and Sterkowicz [53] was applied. **Results:** The most important professional activities of a karate kyokushin coaches reported include three types of management: managing physical, technical and tactical preparation of athletes. Regardless of organizational and age divisions, opinions regarding the importance of particular professional activities of coaches were convergent ($r_{sp} = 0.79 - 0.92$, $p < 0.001$). **Conclu-**

---

* mgr, Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu; e-mail: dobrzycki.adrian@gmail.com

sions: Structure professional activities deemed most important, allows classified karate kyokushin as more of a sport than a martial art of self-defense.

Keywords: martial arts, combat sports, karate kyokushin, professional activities of a coach.

Streszczenie

Wprowadzenie: Celem badania było poznanie opinii osób trenujących karate kyokushin dotyczących znaczenia (hierarchii) poszczególnych czynności zawodowych trenera. **Material i metody badań:** Badaniami objęto 54 praktyków z 25 klubów karate kyokushin w Polsce. Wiek badanych wynosił $35,0 \pm 12,0$ lat, doświadczenie treningowe $15,9 \pm 8,7$ lat. Wszyscy respondenci posiadali poziom wykształcenia technicznego co najmniej 1 dan. W badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, a narzędziem był kwestionariusz ankiety Tumaniana [55] w polskiej wersji Januszewskiego i Sterkowicza [53]. **Wyniki:** Do najważniejszych czynności zawodowych trenera karate kyokushin należą trzy rodzaje kierowania zawodnikiem: kierowanie przygotowaniem fizycznym, technicznym i taktycznym. Bez względu na podziały organizacyjne oraz wiekowe, opinie dotyczące znaczenia poszczególnych czynności zawodowych trenera były zbieżne ($r_{sp} = 0,79-0,92$; $p < 0,001$). **Wnioski:** Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin zbliża tę odmianę walki bardziej do sportu niż sztuki walki czy systemu samoobrony. Rangi podstawowych czynności zawodowych trenera karate kyokushin, zapasów, boksu, MMA, taekwondo ITF i sportowego jiu-jitsu są zbieżne.

Słowa kluczowe: sporty walki, sztuki walki, karate kyokushin, czynności zawodowe trenera.

Wprowadzenie

Trener sportowy odgrywa kluczową rolę w procesie szkolenia swoich podopiecznych. W trakcie długoterminowego procesu treningowego wykonuje szereg czynności zawodowych, których typ, zasięg i intensywność prowadzą albo do sportowego sukcesu, albo do jego braku. To on ustala cele treningowe, zadania oraz metody i jednocześnie kontroluje ich realizację. Gilbert i Trudel [21] dokonali przeglądu ponad 600 publikacji dotyczących trenerów, w języku angielskim, w czasopiśmie z okresu lat 1970–2001. W swoich badaniach potwierdzili, że trener powinien posiadać szczególną wiedzę, umiejętności i indywidualne cechy warunkujące skuteczność procesu treningowego. Dodatkowo, profesjonalne przygotowanie trenera, a także modele trenerskie zostały przeanalizowane przez różnych badaczy (np. [4], [5], [11], [13], [27], [28], [29], [33], [39], [40], [44]). W większości publikacji omówiono kwestię przygotowania zawodowego trenerów. Naukowcy na całym świecie (np. Australia [37]; Kanada [3], [58]; Japonia [60], Szkocja [25]; Wielka Brytania [1]) starali się opracować oraz rozwijać już istniejące standardy i programy edukacyjne dla trenerów wysokiego szczebla.

Na powodzenie pracy trenera w sporcie ma wpływ bardzo wiele czynników. Każdy z nich jest ważny, jednak każdy ma inną wartość. Praktycy i teoretycy sportu, uwzględniając swoje doświadczenia, wspólnie wskazują jednak na przygotowanie pedagogiczne trenera jako przesądające o powodzeniu w uprawia-

nym przez niego zawodzie [12], [16], [17], [23], [10], [36], [43], [61]. Trener oddziałuje na zawodnika całą swoją osobowością, a nie tylko wytycznymi zawartymi w planie treningu [26], [34]. Ma to szczególne znaczenie na poziomie szkolenia sportowego dzieci i młodzieży, kiedy to trener najpierw powinien być wychowawcą, później organizatorem, a dopiero na końcu technologiem sportowym (szkoleniowcem) [18], [24], [32], [36], [41], [43], [45], [57], [62]. Podobnie jak zawodnik, trener musi być wciąż nastawiony na sukces, na ważny cel. Nie sprzyjają temu schematyczne myślenie i działanie, powielanie rozwiązań z przeszłości. Istotne są nawyki i świadomość ciągłego doskonalenia wiedzy i umiejętności, konieczność obserwowania, przewidywania i eksperymentowania, wyprzedzania zmian – trenerstwo jest zawodem twórczym, a nie odtwórczym ([2], [19], [43], [54]).

Zapotrzebowanie na umiejętności walki zrodziło popyt na nauczyciela – mistrza sztuk walk. Całe życie mistrza i nauczyciela w jednej osobie wiązało się z eksperymentowaniem i testowaniem praktycznego zastosowania technik i różnych rodzajów broni, rozwijaniem nowych sposobów efektywnej walki i przekazywaniem swoich metod innym ludziom. Nabór na stanowisko nauczyciela nie zawsze szedł w parze z dydaktycznymi zdolnościami, decydowały głównie umiejętności praktyczne [14]. Ta tendencja utrzymuje się do dziś. W tradycyjnych sztukach walki¹ częstym procederem jest promowanie na instruktorów osób z wysokimi stopniami wyszkolenia technicznego bez odpowiedniego przygotowania merytorycznego [59]. Współczesny proces treningowy przebiega na granicy biologicznego bezpieczeństwa (możliwości adaptacyjnych organizmu), w związku z czym nawet najmniejszy błąd w jednym z elementów programu szkoleniowego może powodować negatywne skutki dla zdrowia, za które płaci tylko sportowiec. Kwalifikacje zawodowe trenera są obszerne, gdyż dotyczą rozumienia i stosowania w pracy metod używanych w naukach przyrodniczych, technicznych i humanistycznych [35]. Z tego względu trener powinien kształcić się ustawicznie [31]. Głównym kryterium oceny skuteczności treningu i umiejętności trenerów są przede wszystkim wyniki zawodów. Poszukiwania najlepszych rozwiązań treningu w sportach walki obejmują również badania dotyczące przygotowania kadry trenerskiej do zawodu, a wśród już pracujących – ich kompetencji i czynności zawodowych. Tumanian [55] zaproponował 19 podstawowych typów działań, które charakteryzują zawód trenera. Te typy w późniejszym czasie rozwinięto w 20 profesjonalnych czynności zawodowych trenera [51]. Ich miejsce w hierarchicznej strukturze wskazuje główne cele treningowe i poziom profesjonalizmu wśród trenerów.

Czynnościami zawodowymi trenera w sportach i sztukach walki zajmowali się m.in. Sterkowicz [47], [48], Sterkowicz i Januszewski [52], [53], Sterkowicz i Krasicki [49], Sterkowicz i in. [50], [51], Bujak i in. [9], [6], [7], [10], [8], Dobrzycki [20]. Poza opracowaniem Sterkowicza i Januszewskiego [53] oraz Do-

---

¹ Teoretycznym celem sztuk walki jest rozwój osobowościowo-duchowy, natomiast priorytetem sportów walki jest bezpośrednia rywalizacja sportowa.

brzyckiego [20], nie odnaleziono prac traktujących o czynnościach zawodowych szkoleniowca karate kyokushin.

Cel badań

Celem badań było ustalenie, jaka jest ranga poszczególnych czynności zawodowych trenera karate kyokushin w opiniach praktyków karate kyokushin, które czynności zawodowe najbardziej różnią przedstawicieli dwóch organizacji karate kyokushin²: Shinkyokushinkai WKO (IKO2)³ oraz International Budo Kai (IBK)⁴, starszych wiekowo i młodszych, z krótszym stażem treningowym i dłuższym. Ocena ważności czynności zawodowych trenera karate kyokushin może stanowić podstawę do opracowania modelu działalności kadry szkoleniowej w tej sztuce i sporcie walki. Poznanie znaczenia czynności zawodowych trenera karate kyokushin pozwoli także zidentyfikować specyfikę i odpowiednio konstruować programy szkolenia kadr instruktorsko-trenerskich oraz racjonalizować wszelkie działania uzupełniające wiedzę i umiejętności.

Material i metody

W badaniach wzięło udział 54 praktyków karate kyokushin z dwóch organizacji: 41 przedstawicieli Shinkyokushinkai WKO (IKO2) oraz 13 przedstawicieli International udo Kai (IBK). Wiek badanych wynosił $35,0 \pm 12,0$ lat, doświadczenie treningowe $15,9 \pm 8,7$ lat. Wszyscy respondenci posiadali poziom wyszkolenia technicznego co najmniej 1. dan oraz byli aktywni sportowo – startowali w zawodach rangi krajowej oraz międzynarodowej. Badani pochodzili z 25 klubów i sekcji karate w całej Polsce.

W badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, a narzędziem był kwestionariusz ankiety Tumaniana [55], w polskiej wersji Januszewskiego i Sterkowicza [53], obejmujący 20 czynności zawodowych trenera ocenianych w 4-stopniowej skali, którym respondenci mieli nadać rangę wg klucza: 1 – bardzo ważna, 2 – ważna, 3 – mniej ważna, 4 – nieważna. Zestawienie czynności zawodowych trenera obejmuje: 1) kierowanie przygotowaniem fizycznym; 2) kierowanie przygotowaniem taktycznym; 3) kierowanie przygotowaniem

² Po śmierci twórcy karate kyokushin Masutatsu Oyamy (10. dan) w 1994 roku, w ramach tego stylu karate doszło do wielu podziałów organizacyjnych. Shinkyokushinkai WKO (IKO2) oraz International Budo Kai (IBK) stanowią dwie z ponad dwudziestu istniejących aktualnie organizacji karate kyokushin.

³ Druga na świecie pod względem zarejestrowanych członków organizacja karate kyokushin kierowana przez Kenji Midori (8. dan)

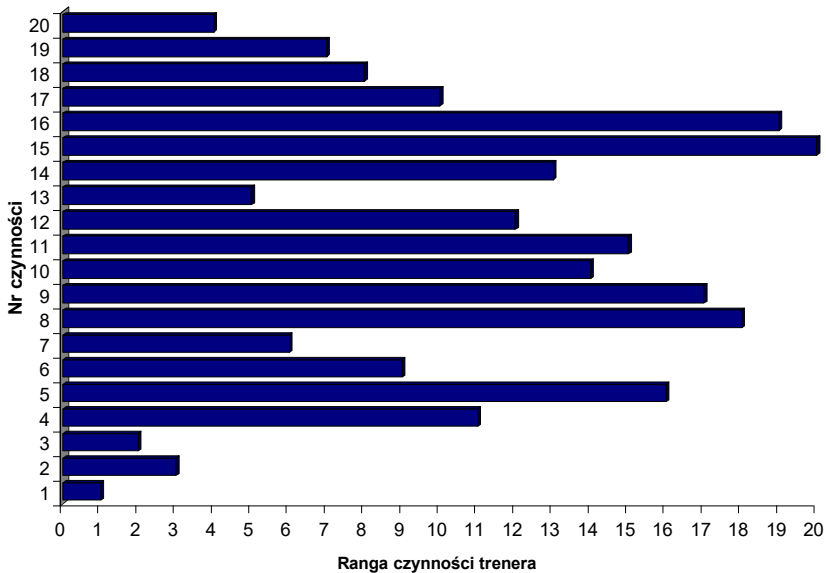
⁴ Mniej rozpoznawalna organizacja kierowana przez uczestnika pierwszej telewizyjnej edycji UFC Gerarda Gordeau (9. dan)

technicznym; 4) kierowanie przygotowaniem wolicjonalnym zawodników; 5) kierowanie teoretycznym przygotowaniem zawodników; 6) kierowanie wychowankami podczas zawodów; 7) kontrolę procesu treningowego i stanu organizmu sportowca; 8) nadzór nad postępami wychowanków w edukacji szkolnej; 9) organizację i sędziowanie zawodów; 10) organizację obozów sportowych; 11) organizację pracy wychowawczej w grupie; 12) organizację procesu odnowy i wypoczynku; 13) planowanie procesu przygotowania zawodników; 14) podwyższanie kultury osobistej sportowców; 15) prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych; 16) prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości; 17) przeprowadzanie naboru do grup szkoleniowych i selekcji; 18) przygotowanie instruktorów i sędziów; 19) rozwiązywanie problemów organizacyjnych treningu; 20) udzielanie pierwszej pomocy przedlekarskiej.

W analizach wyników zastosowano wybrane statystyki, obliczając wartości średnie, odchylenie standardowe, średnie ważone dla każdej czynności, szeregując je w skali pozycyjnej, miary rozproszenia, zbieżność opinii zbadano przez obliczenie współczynnika korelacji rang Spearmana „rsp”.

Wyniki badań

Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin w opiniach wszystkich badanych

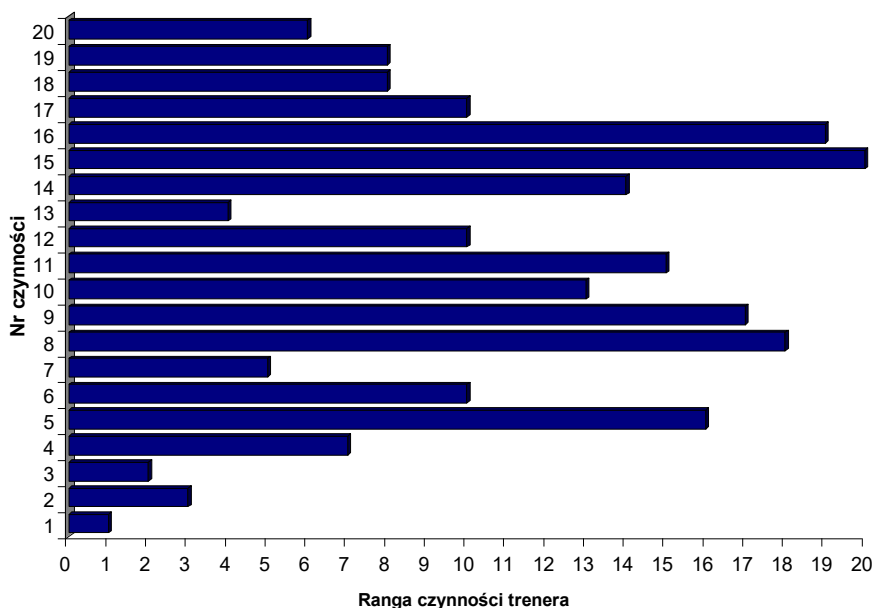
Ryc. 1. Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin w opiniach wszystkich badanych

Źródło: badania własne.

Praktykujący karate kyokushin za najważniejsze w pracy trenera uznali kierowanie przygotowaniem fizycznym (ranga 1), kierowanie przygotowaniem technicznym (ranga 2) i kierowanie przygotowaniem taktycznym (ranga 3) – ryc. 1. Do czynności nieważnych zaliczono prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych (ranga 20), prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości (ranga 19), a także nadzór nad postępami wychowanków w edukacji szkolnej (ranga 18).

Struktura czynności zawodowych trenera w opiniach przedstawicieli dwóch organizacji karate kyokushin: Shinkyokushinkai WKO (IKO2) i International Budo Kai (IBK)

Przedstawiciele karate kyokushin z organizacji Shinkyokushinkai WKO (IKO2) za najważniejsze w pracy trenera uważają kierowanie przygotowaniem fizycznym (ranga 1), kierowanie przygotowaniem technicznym (ranga 2) oraz kierowanie przygotowaniem taktycznym (ranga 3). Do czynności nieważnych zaliczyli prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych (ranga 20), prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości (ranga 19) oraz nadzór nad postępami wychowanków w edukacji szkolnej (ranga 18) – ryc. 2.

Ryc. 2. Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin w opiniach przedstawicieli karate kyokushin z organizacji Shinkyokushinkai WKO (IKO2)

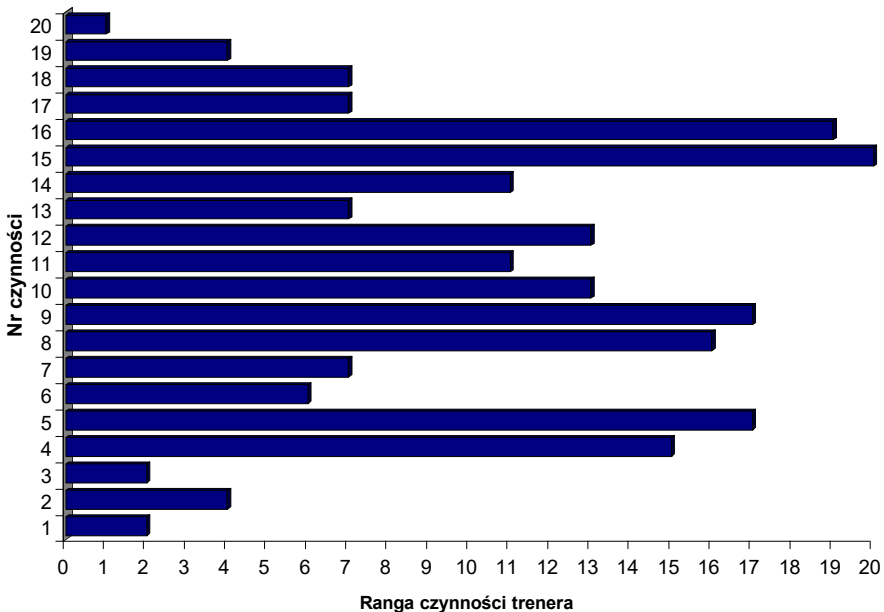
Źródło: badania własne.

Przedstawiciele organizacji International Budo Kai (IBK) za najważniejsze w pracy szkoleniowca karate kyokushin uznali udzielanie pierwszej pomocy

przedlekarskiej (ranga 1), kierowanie przygotowaniem fizycznym (ranga 2), technicznym (ranga 2) i taktycznym (ranga 4) zawodników.

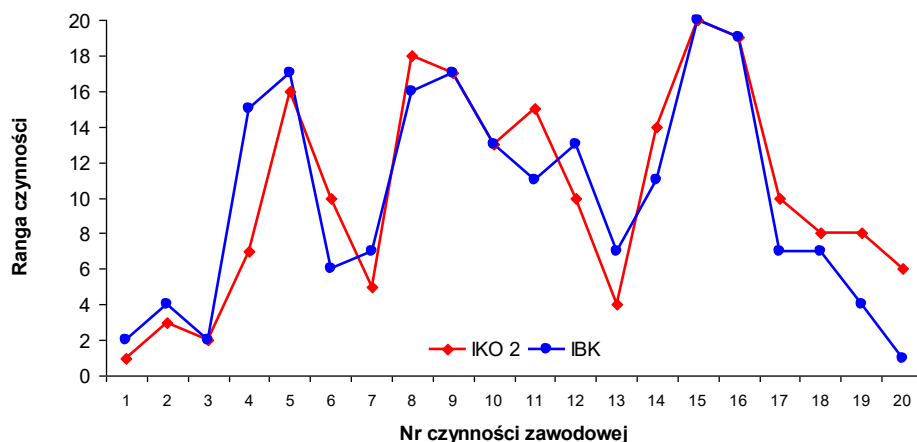
Za nieważne uznano: prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych (ranga 20), prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości (ranga 19), organizację i sędziowanie zawodów (ranga 17) oraz kierowanie teoretycznym przygotowaniem zawodników (ranga 17). Jak widać, najważniejsze czynności zawodowe trenera, jak i te nieważne są identyczne, jak w przypadku wszystkich badanych karateków, bez względu na przynależność organizacyjną (ryc. 3).

Ryc. 3. Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin w opiniach przedstawicieli karate kyokushin z organizacji Internationale Budo Kai (IBK)

Źródło: badania własne.

Porównując opinie przedstawicieli obu organizacji karate kyokushin – Shin-kyokushinkai WKO (IKO2) i International Budo Kai (IBK) – zauważono zgodność co do znaczenia aż 5 czynności. Były to: kierowanie przygotowaniem technicznym, organizacja i sędziowanie zawodów, organizacja obozów sportowych, prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych oraz prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości. Największe rozbieżności w poglądach występowały w ocenie kierowania przygotowaniem wolicjonalnym (różnica wynosiła 8 pozycji) oraz udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej (różnica 5 miejsc). Korelacja opinii przedstawicieli obu organizacji była wysoka (rsp = 0,84; $p < 0,001$). Porównanie znaczenia czynności zawodowych trenera w opiniach przedstawicieli dwóch organizacji zestawiono na ryc. 4.

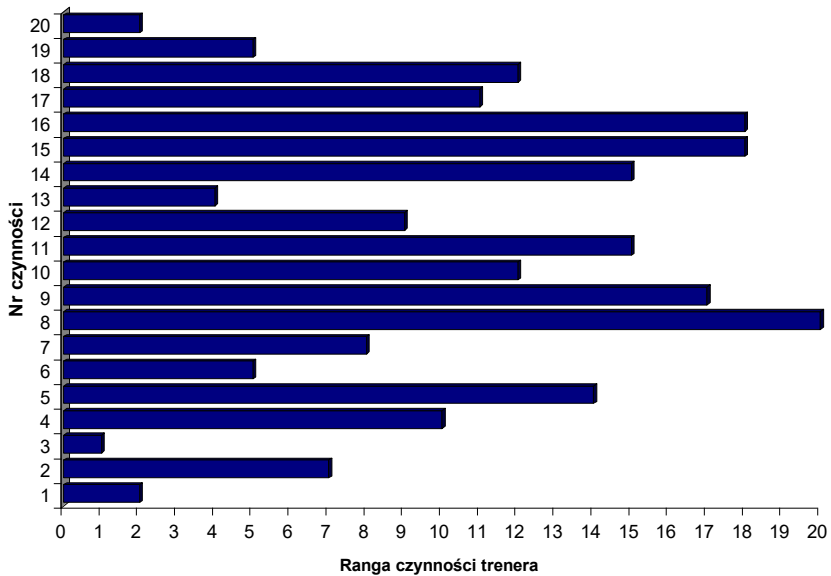

Ryc. 4. Porównanie rang przypisanych czynnościom zawodowym przez przedstawicieli organizacji karate kyokushin Shinkyokushinkai WKO (IKO2) i Internationale Budo Kai (IBK)

Źródło: badania własne.

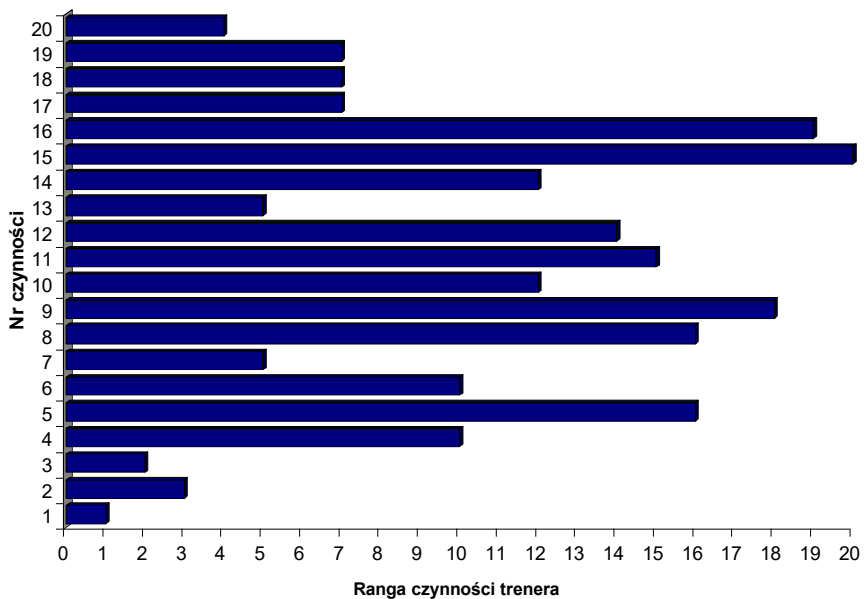
Znaczenie czynności zawodowych trenera karate w trzech grupach wieku

Osoby trenujące karate kyokushin do 26 roku życia za najważniejsze czynności zawodowe trenera uznali: kierowanie przygotowaniem technicznym (ranga 1), kierowanie przygotowaniem fizycznym (ranga 2), udzielanie pierwszej pomocy przedlekarskiej (ranga 2) planowanie procesu przygotowania zawodników (ranga 4). Natomiast za nieważne: nadzór nad postępami wychowanków w edukacji szkolnej (ranga 20), prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych (ranga 18) oraz prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości (ranga 18) – ryc. 5.

Ryc. 5. Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin w opiniach przedstawicieli karate kyokushin w wieku do 26 lat

Źródło: badania własne.

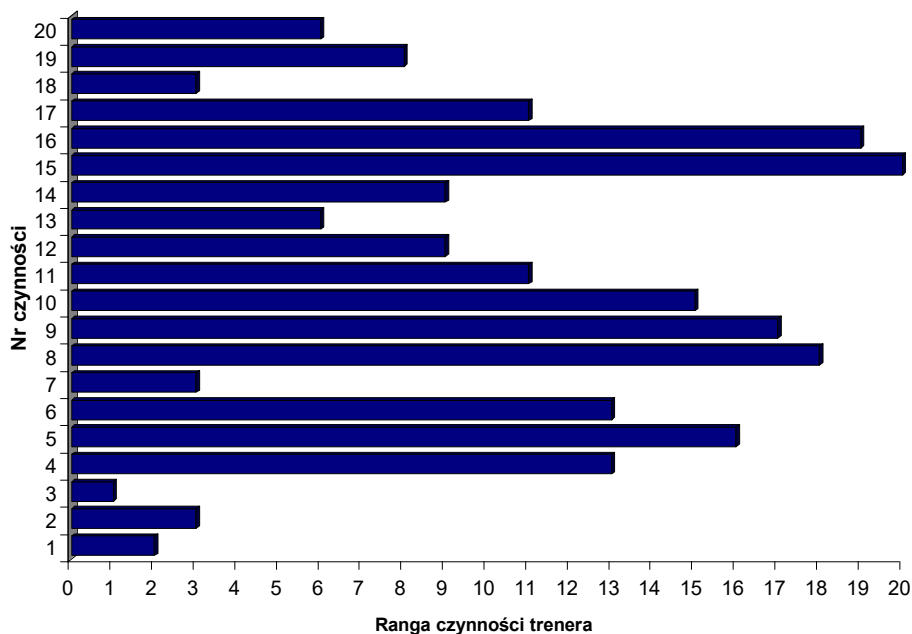

Ryc. 6. Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin w opiniach przedstawicieli karate kyokushin w wieku od 26 do 39 lat

Źródło: badania własne.

Karatecy w wieku od 26 do 39 lat do najważniejszych czynności zawodowych zaliczyli: kierowanie przygotowaniem fizycznym (ranga 1), kierowanie przygotowaniem technicznym (ranga 2), kierowanie przygotowaniem taktycznym (ranga 3). Za nieważne w pracy trenera uznali: prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych (ranga 20), prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości (ranga 19), organizację i sędziowanie zawodów (ranga 18) – ryc. 6.

Praktykujący karate kyokushin powyżej 39 roku życia za najważniejsze w pracy szkoleniowca uważają: kierowanie przygotowaniem technicznym (ranga 1), kierowanie przygotowaniem fizycznym (ranga 2), kierowanie przygotowaniem taktycznym (ranga 3). Do czynności nieważnych zaliczyli: prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych (ranga 20), prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości (ranga 19), nadzór nad postępami wychowanków w edukacji szkolnej (ranga 18) – ryc. 7.

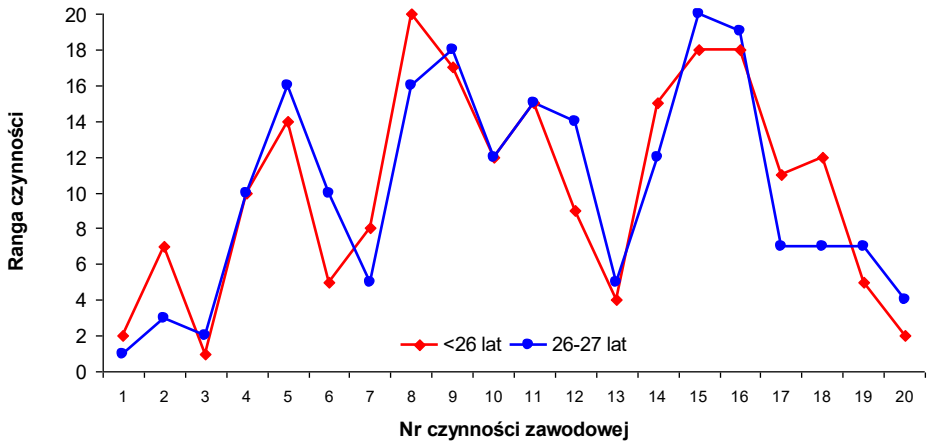

Ryc. 7. Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin w opiniach przedstawicieli karate kyokushin w wieku powyżej 39 lat

Źródło: badania własne.

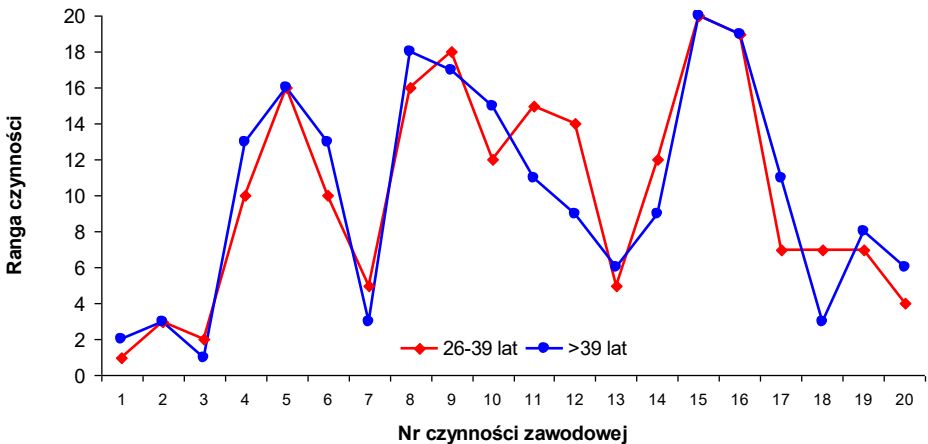
Porównując opinie dotyczące znaczenia czynności zawodowych trenera karate kyokushin wśród praktyków do 26 roku życia i wieku od 26 do 39 lat, stwierdzono zgodność opinii w przypadku czynności: kierowanie przygotowaniem wolicjonalnym, organizacja obozów sportowych, organizacja pracy wychowawczej w grupie. Największe różnice dotyczyły sportowej strony kyokushin: kierowanie

przygotowaniem taktycznym (rangi 7 i 3), kierowanie wychowankami podczas zawodów (rangi 5 i 10), organizacja procesu odnowy i wypoczynku (ranga 9 i 14), przygotowanie instruktorów i sędziów (rangi 12 i 7). Współczynnik korelacji rang był wysoki ($r_{sp} = 0,89$; $p < 0,001$) (ryc. 8).

Ryc. 8. Porównanie rang przypisanych czynnościom zawodowym trenera karate kyokushin wśród praktyków do 26 roku życia i wieku od 26 do 39 lat

Źródło: badania własne.

Ryc. 9. Porównanie rang przypisanych czynnościom zawodowym trenera karate kyokushin wśród praktyków od 26 do 39 lat i powyżej 39 roku życia

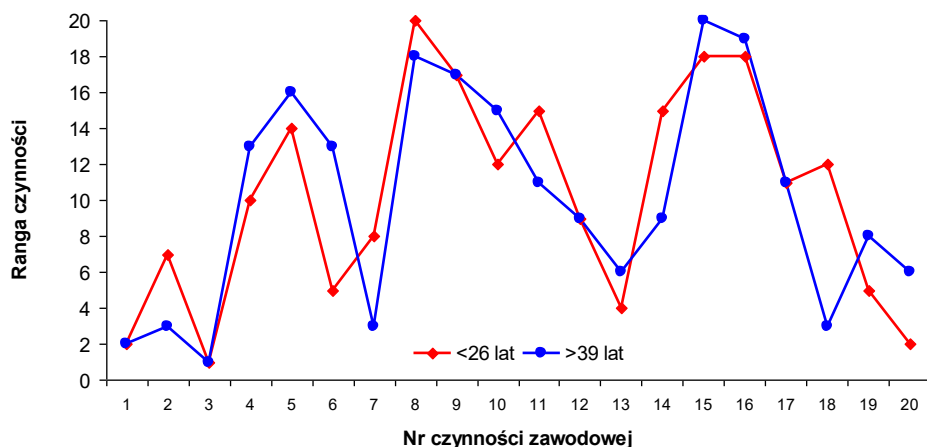
Źródło: badania własne.

Porównując poglądy na temat ocen znaczenia poszczególnych czynności zawodowych wśród praktyków w wieku od 26 do 39 lat i wieku powyżej 39 lat,

zaobserwowano zgodność opinii w przypadku następujących czynności zawodowych: kierowanie przygotowaniem taktycznym, kierowanie teoretycznym przygotowaniem zawodników, prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych, prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości. Największe różnice odnotowano w znaczeniu organizacji procesu odnowy i wypoczynku (różnica wynosiła 5 miejsc): Zgodność opinii obu grup wiekowych charakteryzowała bardzo wysoka korelacja poglądów na temat znaczenia czynności zawodowych trenera ($r_{sp} = 0,92$; $p < 0,001$) (ryc. 9).

Praktykujący karate kyokushin w wieku do 26 lat i powyżej 39 lat byli zgodni co do rangi 5 czynności zawodowych: kierowanie przygotowaniem fizycznym, kierowanie przygotowaniem technicznym, organizacja i sędziowanie zawodów, organizacja procesu odnowy i wypoczynku, przeprowadzenie naboru do grup szkoleniowych i selekcji. Największe rozbieżności w poglądach zarysowały się w przypadku oceny znaczenia przygotowania instruktorów i sędziów, ponieważ karatecy powyżej 39 lat sklasyfikowali tę czynność na 3 pozycji, podczas gdy ci z drugiej grupy umiejscowili ją dopiero na 12 pozycji. Może to świadczyć o tym, iż bardziej doświadczeni w tym sporcie, jako organizatorzy zawodów sportowych, dostrzegają potrzebę szkolenia następców i sędziów sportowych.

Większą niezgodność zdań zanotowano również w przypadku znaczenia kierowania wychowankami podczas zawodów (różnica wynosiła 8 pozycji), podwyższania kultury osobistej sportowców (różnica 6 miejsc), kontroli procesu treningowego i stanu organizmu sportowca (różnica 5 miejsc). Współzależność rangi czynności zawodowych w procesie treningu obu grup wiekowych okazała się wysoka ($r_{sp} = 0,79$; $p < 0,001$) (ryc. 10).

Ryc. 10. Porównanie rang przypisanych czynnościom zawodowym trenera karate kyokushin wśród praktyków w wieku do 26 lat i powyżej 39 lat

Źródło: badania własne.

Dyskusja

Kompetentne wykonywanie czynności zawodowych przez trenera jest podstawą prawidłowo prowadzonego szkolenia zawodnika. Czynności zawodowe muszą podlegać stałej aktualizacji i weryfikacji. Jak w każdej dyscyplinie sportu, również w karate kyokushin następują zmiany, które trener powinien dobrze znać i rozumieć, a w związku z tym stale dopasowywać swoje kompetencje zawodowe do wymagań sportu.

Wyniki badań pokazują, że praktykujący karate kyokushin za najważniejsze w pracy trenera uznali kierowanie przygotowaniem fizycznym (ranga 1), kierowanie przygotowaniem technicznym (ranga 2) i kierowanie przygotowaniem taktycznym (ranga 3) (ryc. 2). Te czynności trenerskie związane bezpośrednio z technologią treningu sportowego są niezwykle ważne nie tylko w sportach walki, ale również w innych dyscyplinach [3], [4], [10], [49]. To one przede wszystkim pozwalają skutecznie przygotować się do sportowej rywalizacji. Podobne wyniki uzyskał Dobrzycki [20] w badaniach przeprowadzonych wśród trenerów karate kyokushin. Zarówno osoby trenujące karate kyokushin, jak i trenerzy zgodnie zaznaczają, które czynności zawodowe trenera pomagają w osiągnięciu mistrzowskiego poziomu wyszkolenia. Podobieństwo zauważono również w badaniach opinii trenerów taekwondo ITF [7], [10], [8], MMA⁵ [10], boksu [6], sportowego ju-jitsu [48], judo [47], [49] oraz zapasów [7], [50]. Tak, jak w przypadku zapasów, MMA, judo, boksu, taekwondo ITF, sportowym ju-jitsu, również w karate kyokushin ranga czynności zawodowych trenera zbliża tę odmianę walki bardziej do sportu niż sztuki walki.

Do czynności nieważnych zaliczono prowadzenie badań do prac naukowo-metodycznych (ranga 20), prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości (ranga 19), a także nadzór nad postępami wychowanków w edukacji szkolnej (ranga 18). Sugeruje to pewną awersję do tzw. „papierkowej roboty”, która kojarzona jest głównie z rozliczaniem, dokumentowaniem, utrwalaniem lub rejestrowaniem wykonywanej pracy i jej efektów. Tradycyjny sposób nauczania w karate polegał na praktycznej nauce (często w tajemnicy) w małych grupkach lub indywidualnie i przekazywaniu wiedzy „z serca do serca” [15]. W sporcie wyczynowym jednak rejestracja wcześniej zaplanowanej pracy i jej analizy stanowią podstawę kolejnych kroków skutecznego i racjonalnego procesu treningowego.

Największe rozbieżności w poglądach przedstawicieli organizacji karate kyokushin – Shinkyokushinkai WKO (IKO2) i International Budo Kai (IBK) – występowały w ocenie kierowania przygotowaniem wolicjonalnym oraz udzielaniem pierwszej pomocy przedlekarskiej. Karate kyokushin z uwagi na regulamin walki jest sportem dość urazogennym [38], [46], [56]. Na treningach stosuje się środki zbliżone do walki turniejowej, często ochraniacze na poszczególne części

---

⁵ Mieszane sztuki walki.

ciała są używane w minimalnym stopniu (dozwolone są ochraniacze osobiste – ochraniacze piszczeli i stóp, suspensor, nie stosuje się ochraniaczy na głowę, dłonie oraz zęby), w ten sposób przygotowując ćwiczących do walk pełno kontaktowych⁶ na zawodach sportowych. Obserwacje własne pozwalają stwierdzić, iż tak spore różnice w przypadku oceny tych czynności mogą wynikać z uwarunkowań regulaminu rywalizacji sportowej – w IBK pozwala się na start zawodników bez odpowiedniego stopnia wyszkolenia technicznego kyu, inaczej niż ma to miejsce w IKO2. Walka z przeciwnikiem lepiej wyszkolonym technicznie niesie za sobą ryzyko większych urazów i wymaga umiejętnego udzielania pierwszej pomocy, gdy dojdzie do wypadku. Również sfera wolicjonalna odgrywa tu ogromną rolę, gdy zawodnik wie, że stoczy walkę z przeciwnikiem bardziej zaawansowanym technicznie. Trener pełni więc istotną rolę motywatora. Mimo różnych podstaw organizacyjnych oraz ambicji do miana największej i najsilniejszej organizacji karate, badania wykazały, że obie organizacje kyokushin mają podobne problemy, o których świadczą istotne zależności i wysoki współczynnik korelacji między rangami podstawowych czynności zawodowych trenera.

Największe rozbieżności w poglądach trenujących karate kyokushin w wieku do 26 lat i powyżej 39 lat zarysowały się w przypadku oceny znaczenia przygotowania instruktorów i sędziów. Bardziej doświadczeni karatecy, jako organizatorzy zawodów sportowych, dostrzegają potrzebę szkolenia następców i sędziów sportowych, rozumiejąc ich rolę w motywowaniu zawodników do dalszej pracy, edukowaniu w poszanowaniu zasad, norm i regulaminów.

Hierarchia czynności zawodowych trenera karate kyokushin kwalifikuje ten styl pomiędzy sportem a sztuką walki. Uogólnienie celów treningowych w odniesieniu do całej grupy wymusza realizację przede wszystkim tych najbardziej powszechnych i logicznych: nabycie umiejętności technicznych i taktycznych oraz rozwój fizyczny, psychiczny i moralny. Badania Gilberta i in. [22] pokazują, że za mało czasu poświęca się na kształcenie trenerów, warto więc uwzględnić określone czynności zawodowe w programach edukacyjnych trenerów karate kyokushin.

Wnioski

1. Do najważniejszych czynności zawodowych, w opinii osób trenujących karate kyokushin, należą trzy rodzaje kierowania zawodnikiem: kierowanie przygotowaniem fizycznym, technicznym i taktycznym.
2. Bez względu na podziały (przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy), opinie dotyczące znaczenia poszczególnych czynności zawodowych trenera są podobne do siebie.

---

⁶ Wyłączając uderzenia rękoma w głowę.

3. Rangi podstawowych czynności zawodowych trenera karate kyokushin, zapasów, boks, MMA, taekwondo ITF i sportowego jiu-jitsu są zbliżone.
4. Ranga czynności zawodowych trenera karate kyokushin zbliża tę odmianę walki bardziej do sportu niż sztuki walki.
5. Treści programów przygotowania kadr szkoleniowych w karate kyokushin powinny odzwierciedlać specyfikę, wynikającą ze znaczenia najważniejszych czynności zawodowych trenera.

Piśmiennictwo

- [1] Abraham A., Collins, D. (1998): *Examining and extending research in coach development*. Quest, 50, s. 59–79. <https://doi.org/10.1080/00336297.1998.10484264>.
- [2] Bamett N.P., Smoll F.L., Smith R.E. (1992): *Effects of enhancing coach – athlete relationships on youth sport attrition*. The Sport Psychologist, 6, s. 111–127. <https://doi.org/10.1123/tsp.6.2.111>.
- [3] Bloom G. (2002): *Coaching demands and responsibilities of expert coaches*. [w:] J.M. Silva, D. Stevens (eds.): *Psychological foundations of sport*. Allyn and Bacon. Boston, MA, s. 438–465.
- [4] Blumenstein B., Lidor R., Tenenbaum G. (2005): *Periodization and planning of psychological preparation in elite combat sport programs: The case of judo*. International Journal of Sport and Exercise Psychology, 3(10), s. 7–25. <https://doi.org/10.1080/1612197x.2005.9671755>.
- [5] Blumenstein B., Orbach I., Bar-Eli M., Dreshman R., Weinstein Y. (2012): *High-level coaches' perceptions of their professional knowledge, skills, and characteristics*. Sport Science Review, 21(5–6), s. 5–27. <https://doi.org/10.2478/v10237-012-0016-4>.
- [6] Bujak Z., Gierczuk D. (2013): *Professional activities of an Olympic martial sports trainer*. Physical Activity Review, 1, s. 50–58. <https://doi.org/10.5604/20815735.1090742>.
- [7] Bujak Z., Gierczuk D., Litwiniuk S. (2013): *Martial arts and combat sports - similarities and differences in terms of the basic activities of a coach*. Polish Journal of Sport and Tourism, 20 (1), s. 35–43. <https://doi.org/10.2478/pjst-2013-0004>.
- [8] Bujak Z., Gierczuk D., Orbach I., Blumenstein B. (2015): *Professional Activities of the European Taekwondo Coach: A Comparative Analysis*. Sport Science Review, 24(5–6), s. 305–320. <https://doi.org/10.1515/ssr-2015-0021>.
- [9] Bujak Z., Miler J., Litwiniuk S. (2012): *The level of technical training as a factor differentiating professional activities taekwondo coach*. Journal of

- Combat Sports and Martial Arts, 3 (2), s. 109–113. <https://doi.org/10.5604/20815735.1047657>.
- [10] Bujak Z., Muntean M.V., Gierczuk D. (2014): *The hierarchy of professional activities of martial arts and mixed martial arts coaches*. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology, 14(2), s. 29–35.
- [11] Cassidy T., Jones R., Potrac P. (2004): *Understanding sports coaching*. Routledge. London. <https://doi.org/10.4324/9780203725757>.
- [12] Cieśliński W., Krakowiak D., Lachowicz Z., Perechuda K., Szewc W. (1994): *Doskonalenie umiejętności kierowniczych trenera*. Trening, 1, s. 308–313.
- [13] Cushion C.J., Armour K.M., Jones R.L. (2006): *Locating the coaching process in practice: Models 'for' and 'of' coaching*. Physical Education and Sport Pedagogy, 11(1), s. 83–99. <https://doi.org/10.1080/17408980500466995>.
- [14] Cynarski W.J. (1997): *Dalekowschodnie sztuki walki w kulturze Zachodu*. [w:] Dziubiński Z. (red.): *Teologia i filozofia sportu*. SALOS. Warszawa, s. 46–58.
- [15] Cynarski W.J. (2004): *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*. Uniwersytet Rzeszowski. Rzeszów.
- [16] Czabański B. (1969): *Trener i zespół*. Sport Wyczynowy, 3, s. 8–11.
- [17] Czajkowski Z. (1994): *Poradnik trenera. Rozważania o sporcie, osobowości, umiejętnościach zawodowych i pracy trenera*. RCMSKFis. Warszawa.
- [18] Czajkowski Z. (2004): *Wybrane zagadnienia pracy trenera we wstępnym etapie szkolenia (2)*. Sport Wyczynowy, 9–10, s. 54–61.
- [19] Czerwiński J. (2001): *O potrzebie zmian w treściach i strukturze kształcenia oraz doskonalenia kadr trenersko-instruktorskich*. Trening, 3, s. 163–171.
- [20] Dobrzycki A. (2015): *Czynności zawodowe trenera karate kyokushin w opiniach trenerów*. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna, 14(1), s. 125–138. <https://doi.org/10.16926/kf.2015.14.09>.
- [21] Gilbert W.D., Trudel P. (2004): *Analysis of coaching science research published from 1970–2001*. Research Quarterly for Exercise and Sport, 75(4), s. 388–399. <https://doi.org/10.1080/02701367.2004.10609172>.
- [22] Gilbert W., Côté J., Mallett C. (2006): *Developmental paths and activities of successful sport coaches*. International Journal of Sports Science and Coaching, 1(1), s. 6976. <https://doi.org/10.1260/174795406776338526>.
- [23] Głazek Z. (1981): *O potrzebie stałego kształcenia kadry instruktorów i trenerów w zakresie pedagogiki*. WSWF. Katowice.
- [24] Grabowski H. (1999): *Pedagogiczne aspekty reformy systemu edukacji*. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne, 1, s. 4–7.
- [25] Hendry L.B., Love J.G. (1996): *Scotland*. [w:] P. De Knop, L.M. Engstrom, B. Skirstad, M.R. Weiss (ed.): *Worldwide trends in youth sport*. Champaign. IL: Human Kinetics, 204–221. <https://doi.org/10.1177/1356336X9600200212>.

- [26] Herzig M. (2002): *Psychologiczne uwarunkowania i umiejętności a skuteczność pracy trenera*. Sport Wyczynowy, 5–6, s. 23–31.
- [27] Irwin G., Hanton S., Kerwin D. (2004): *Reflective practice and the origins of elite coaching knowledge*. International and Multidisciplinary Perspectives, 5(3), s. 425–442. <https://doi.org/10.1080/1462394042000270718>.
- [28] Jones R.L., Armour K.M., Potrac P. (2002): *Understanding the coaching process: A framework for social analysis*. Quest, 54(1), s. 34–48. <https://doi.org/10.1080/00336297.2002.10491765>.
- [29] Knowles Z., Borrie A., Telfer H. (2005): *Towards the reflective sports coach: issues of context, education and application*. Ergonomics, 48 (11–14), s. 1711–1720. <https://doi.org/10.1080/00140130500101288>.
- [30] Koźmin A., Bednarski L. (1996): *Postawa pedagogiczna trenera piłki nożnej w świetle opinii własnych*. Trener, 5, s. 10.
- [31] Kurzawski K., Miszkiewicz A. (1997): *Praca trenera*. Trening, 3, s. 69–86.
- [32] Lyakh W. (2006): *Wybrane aspekty organizacji przygotowania psychologicznego i kształcenie trenerów*. [w:] A. Kuder, K. Perkowski, D. Śledziwski (red.): *Proces doskonalenia treningu i walki sportowej*. AWF. Warszawa, t. 3, s. 245–248.
- [33] Lyle J. (2002): *Sports coaching concepts: A framework for coaches' behavior*. Routledge. London, UK.
- [34] Martens R. (2004): *Successful coaching*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- [35] Naglak Z. (1987): *Spoleczne i metodyczne aspekty sportu kwalifikowanego*. AWF. Wrocław.
- [36] Naglak Z. (1999): *Metodyka trenowania sportowca*. AWF. Wrocław.
- [37] Oldenhove H. (1996): *Australia*. [w:] P. De Knop, L.-M. Engstrom, B. Skirstad, M.R. Weiss (eds.): *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics, s. 245–259. <https://doi.org/10.1177/1356336x9600200212>.
- [38] Pieter W. (2005): *Martial Arts Injuries*. Epidemiology of Pediatric Sports Injuries, 48, s. 59–73. <https://doi.org/10.1159/000084283>.
- [39] Potrac P., Brewer C., Jones R., Armour K., Hoff J. (2000): *Toward and holistic understanding of the coaching process*. Quest, 52(2), s. 186–199. <https://doi.org/10.1080/00336297.2000.10491709>.
- [40] Renshaw I., Keith W.D., Shuttleworth R. (2009): *Insights from ecological psychology and dynamical systems theory can underpin a philosophy of coaching*. International Journal of Sport Psychology, 40(4), s. 580–602.
- [41] Sas-Nowosielski K. (2002): *Wychowanie w procesie szkolenia sportowego*. Sport Wyczynowy, 1–2, s. 37–43.
- [42] Sas-Nowosielski K. (2002): *Sprawne komunikowanie się z zawodnikami – ważna umiejętność trenera*. Sport Wyczynowy, 3–4, s. 43–57.
- [43] Sas-Nowosielski K. (2008): *O niektórych społeczno-pedagogicznych aspektach roli trenera*. Sport Wyczynowy, 1–3, s. 71–73.

- [44] Smith D.J. (2003): *A framework for understanding the training process leading to elite performance*. Sports Medicine, 33, s. 1103–1126. <https://doi.org/10.2165/00007256-200333150-00003>.
- [45] Sozański H. (1993): *O trenerze, jego kształceniu, osobowości i pracy*. [w:] *Społeczno-pedagogiczne problemy kształcenia w uczelniach wychowania fizycznego*. AWF. Kraków, s. 29–43.
- [46] Sterkowicz S. (1992): *Charakterystyka wybranych wskaźników określających stan przygotowania zawodników karate*. AWF. Kraków.
- [47] Sterkowicz S. (1995): *Czynności zawodowe trenera judo*. Trening, 3, s. 58–68.
- [48] Sterkowicz S. (1999): *Czynności zawodowe instruktora ju-jitsu*. [w:] S. Sterkowicz (red.): *Czynności zawodowe trenera w sportach walki*. Zeszyty Naukowe 77. AWF. Kraków, s. 195–198.
- [49] Sterkowicz S., Krasicki S. (2011): *Czynności i kompetencje zawodowe trenerów narciarstwa biegowego i judo*. Sport Wyczynowy, 49(2), s. 97–105.
- [50] Sterkowicz S., Biskup L., Ambroży T. (2001): *Czynności zawodowe trenera w zapasach i gimnastyce*. Zeszyty Naukowe 83. AWF. Kraków, s. 7–16.
- [51] Sterkowicz S., Gracia J.M., Lerma F.S. (2007): *The importance of judo trainer's professional activities*. Archives of Budo, 3, s. 57–61.
- [52] Sterkowicz S., Januszewski J. (1988): *Czynności zawodowe trenerów a program ich kształcenia*. Zeszyty Naukowe 58. AWF. Kraków, s. 255–259.
- [53] Sterkowicz S., Januszewski J. (1992): *Ranga czynności zawodowych jako podstawa analizy programów kształcenia kadr instruktorskich (na przykładzie karate i lucznictwa)*. Rocznik Naukowy 25. AWF. Kraków, s. 190–195.
- [54] Straub W.F. (1997): *Siła pozytywnego oddziaływania trenera-praca z zespołem*. Sport Wyczynowy, 3–4, s. 75–82.
- [55] Tumanian G.S. (1985): *O nowom kompleksie uczyebnych disiplin dla kafiedr FK wypuskajuszczich trienierow – priepodawatieliej po widu sporta*. Tieorija i Praktika Fiziczieskoj Kultury, 12, s. 36–40.
- [56] Tuominen R. (1995): *Injuries in national karate competitions in Finland*. Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 5(1), s. 44–48. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.1995.tb00010.x>.
- [57] Ulatowski T. (1986): *Kilka uwag o modelu trenera i systemie kształcenia kadr trenerskich i instruktorskich*. Sport Wyczynowy, 3–4, s. 10–15.
- [58] Wankel L.M., Mummery W.K. (1996): *Canada*. [w:] P. De Knop, L.M. Engstrom, B. Skirstad, M. Weiss (red.): *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics, s. 27–42. <https://doi.org/10.1177/1356336x9600200212>.
- [59] Wojciechowski T. (2009): *Wolna amerykanka, czyli polskie szkoły karate*, <https://www.newsweek.pl/polska/wolna-amerykanka-czyli-polskie-szkoly-karate/4r29c9f> [dostęp: 1.04.2019].

-
- [60] Yamaguchi Y. (1996): *Japan*. [w:] P. De Knop, L.M. Engstrom, B. Skirstad, M. Weiss (red.): *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, IL: Human Kinetics, s. 67–75. <https://doi.org/10.1177/1356336X9600200212>.
- [61] Żukowska Z., Żukowski R. (1997): *Pedagogiczne uwarunkowania efektywności procesu szkolenia w sporcie*. *Trening*, 2, s. 19–25.
- [62] Żukowski R. (1989): *Zawód i praca trenera*. AWF. Warszawa.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy osób trenujących karate kyokushin a ranga najważniejszych czynności zawodowych trenera*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy osób trenujących karate kyokushin a ranga najważniejszych czynności zawodowych trenera*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy osób trenujących karate kyokushin a ranga najważniejszych czynności zawodowych trenera*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Przynależność organizacyjna, wiek oraz staż treningowy osób trenujących karate kyokushin a ranga najważniejszych czynności zawodowych trenera*.

Ludovít BENEDIK*

<https://orcid.org/0000-0001-5847-0476>

Karol GÖRNER**

Psycho-Physiological Aspects in Karate Sports Preparation

Jak cytować [how to cite]: Benedik L., Görner K. (2020): *Psycho-Physiological Aspects in Karate Sports Preparation*. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, 3, 2, p. 79–90.

Aspekt psycho-fizjologiczny przygotowania sportowego w karate

Streszczenie

W naszym artykule, który ma charakter przeglądowy, porównaliśmy wnioski (wyniki badań) z kilkunastu artykułów o charakterze naukowym. Staraliśmy się wskazać, w jakim stopniu aspekty psychofizjologiczne w tradycyjnych sztukach walki są zaangażowane w projektowanie (planowanie i przygotowanie) treningu sportu w karate. Próbowaliśmy zbliżyć się do postrzegania różnicy pomiędzy sztukami walki a sportami walki, podkreślając psychologiczny wymiar treningu w karate sportowym w stosunku do treningu fizycznego. Jednocześnie szukaliśmy relacji, dających nam odpowiedź, który z tych aspektów jest bardziej skuteczny pod względem osiągniętych wyników sportowych. W naszej analizie treści opracowań naukowych staraliśmy się podkreślić sposoby rozwoju osobowości i motywacji sportowca w kontekście treningu sportowego w dziedzinie karate. Podsumowując te rozważania, na podstawie pogłębionej i kompleksowej analizy treści ustaleń zwracamy uwagę na fakt, że tylko wzajemna korelacja obu wybranych aspektów może dać pożądane (zamierzone) wyniki sportowe w ramach treningu sportowego w karate.

Słowa kluczowe: sztuka walki, karate, psycho-fizjologiczny trening sportowy, wyniki sportowe.

---

* mgr. Department of Physical Education and Sports, Faculty of Arts, Matej Bel University, Slovak Republic, e-mail: ludovit.benedik@umb.sk

** prof. PaedDr. PhD. Department of Physical Education and Sports, Faculty of Arts, Matej Bel University, Slovak republic, e-mail: karol.gorner@umb.sk

Abstract

In the study we tried to point out, on the basis of comparison conclusions of several research works, how much the psycho-physiological aspects contribute to influencing the conception of sport preparation in terms of philosophical context of preparation in traditional martial arts. We elucidated the perception of the difference between martial arts and combat sports and emphasized the psychological dimension of training in sports karate in relation to physical training. At the same time, we were looking for relationships that would give us an answer as to which of these aspects are more effective in terms of sports performance. In conclusion, on the basis of a comprehensive content analysis of the findings we draw attention to the fact that only the mutual correlation of both selected aspects can achieve the desired results in the training of karate practitioners.

Keywords: martial arts, combat sports, karate, psycho-physiological sports training, sport performance.

Introduction

In the introductory part of the thesis, we consider it important to specify basic concepts with which we will continue our work. Martial art is a movement system that has evolved from old ways of fighting and is now implemented as a part of a way of life with the goal to preserve tradition and cultural heritage [18]. We agree with the opinion [25] that the set of movement elements which appear in martial arts is created according to the somatic-psycho-philosophical principles, and their active development leads to the utilization of physical and mental potential. Karate-dō can be characterized as a weaponless combat system. Limbs and body parts are used to attack or defend. In practice, the used translation means art or path of an empty hand [22].

In different spheres of sport, we meet the basic notion that sports training is based on, and that is sporting performance. It presents the effectiveness of the implementation of specific activities that are carried out in effort to solve the movement task, defined by competition rules, where an athlete tries to maximize his performance potential [21].

Karate as a form of martial arts and combat sport

Currently, there are three basic forms of karate known: the original Okinawan karate which is associated with Japanese styles and their particularities. Another form is strictly sports karate bounded by rules that go through their development and stabilized when sports karate became an Olympic sport (Tokyo 2020). The last form is “karate-dō”, which extends the concept of “budo” and the principle of continuous self-improvement according to J. Kan and G. Funakoshi [2], [3]. Traditional karate is one of the oldest and most complex martial arts. It was created by combining Chinese boxing and the art of fighting of old masters from

Okinawa Island. Their connection formed – okinawa-te [11]. With the gradual spread of Karate karate-dōto Europe, its didactic side expanded to include the Western concept of physical culture. European body culture emphasizes the strengthening and stretching of muscles and tendons, maximizing the range of movement, eliminating muscular imbalances and proper body posture. This tendency is based on the historical context of Old Greek gymnastics, which has become typical for Western physical culture [7]. With the arrival of East karate, it was especially necessary to reduce the preparatory stage, which was very demanding and lengthy for a European-style karatist. This caused many adepts not to practice this art for a long time. The starting point was the acquisition of the principles of Sanchin kata (form), which combines demanding physical as well as mental preparation. The problem was also the lack of awareness and understanding of the nature of the principles of karate and systems that develop body and mind contained therein [14]. To understand the achieved skill level of skill better, Jigorō (the founder of modern judo) introduced a kyū/dan system. “Kyū” represents a student stage and “dan” a master stage. The scale originally contained 6 kyū of color-coded by white, brown, and black belt (dan). When Funakoshi started to teach karate in Japan, he introduced a system of technical grades with “gi” as well. At Okinawa, degrees were adopted after the World War II, and the expansion of karate to Europe added additional degrees and colour markings to belts [4]. Karate became a modern sport only when martial arts were assigned rules and the organization of opponents’ meetings, where victory or defeat was decided by the amount of the score awarded by the panel of referees on the basis of the established criteria [1]. The first rules were formed for a free contest of two contestants (kumite), followed by the criteria for deciding in kata. Based on the concept of sports karate, which we understand as a comprehensive system dealing with physical exercises, combat physical activity, and activities that lead to overcoming an opponent using strength, skill, courage, or gaining superiority over him, we must state that karate has combat movement contents. The term – combat sports comes from Euro-American (Western) culture and brings together all martial arts that have a competition component, or are defined by competition rules and set criteria for decision making and awarding points [25]. From this conception, we understand combat sport as an artificially created sport that comes from martial arts and forms the part of it that is customized and bounded by rules. In practice, the term “traditional karate” for martial arts is used and “sport karate” refers to its competitive form. We believe that setting the competition rules was the beginning of defining the differentiation between martial arts and karate combat sport, thus different training for both directions was defined. The spirit of martial arts is gradually disappearing and the specialization in sports performance predominates in terms of achieving a higher score, with the opponent still being able to continue the fight (not being physically eliminated). Thus the factors of real struggle, when success and efficiency decide on survival, are largely elimi-

nated which is reflected mainly in the mental aspect of the performer. Achieving a score in accordance with the criteria represents the maximum control of an offensive technique which, if used in a real fight, would eliminate the effects. Preparing for competitive meetings requires long-term systematic work which should be comprehensive, with increasing specialization, depending on the type of competition discipline and the biological, psychological or technical maturity of an athlete.

Characteristics of Sports Training in Karate

We understand sports training as a specialized and managed pedagogical process, based on scientific bases for the purpose of improving an athlete's performance and giving maximum sporting performance to the competition [21]. The athletic high performance represents the combined result in an activity of psychological, attitudinal, biological, and psycho-social factors [17]. Training in sports karate is categorized similarly to other sports in stages and components of sports training and is based on the structure of sports performance. The division into stages ensures the complex development of an individual in all aspects of the changing ratio of general and special sports training. Conditioning, technical, tactical and psychological components form the parts on which sports performance is built as a whole.

Psycho-Physiological Aspects of Sports Performance in Karate

The psychology of sport deals with the study of the interaction between sport and the psyche of man. It examines how sport affects mental processes and personality and, on the one hand, how the course of sport activities is influenced by the psyche of man [20]. Martial arts psychology examines how the martial arts training process affects man as a bio-psycho-socio-spiritual being in the biodromal dimension (life path) [25].

In both of the applied disciplines, the common denominator is a man and his personality. In karate, we encounter a direct confrontation with opponents, expressed by the desire to dominate the competition, by aggressive fighting, by the attempt to win supremacy over others, but also an attitudinal tendency towards oneself, expressed by the spirit of combat and permanent desire for self-improvement [12]. When we focus on sports performance in karate, which has its defined structure for individual competition disciplines, psychological factors are part of a range of performance factors. With regard to the subgroup of psychological factors such as pre-start, start and start states, we cannot measure their values directly, so we use indirect methods of their manifestations that we monitor

through physiological indicators that we can quantify. Key characteristics of personality are found in psychology through standardized methods. Subsequently, we are given the opportunity to observe differences in physiological manifestations among athletes with different categorical characteristics of personality. Personality is characterized by the very characteristics we consider to be its constant behaviour [9]. We can say that there are four factors influencing the way we react in given situations: genetics, past experience, the nature of the situation in which we are and free will. From the point of view of the structure of personality, there are several profiling factors where authors often disagree, but we also find similarities and consensus, therefore from the point of view of the impact on sports performance, the basic psychological structures of personality are the motivational structure of personality, skills, character and temperament [26]. Sport immediately involves competitiveness, which induces anxiety that is characterized by increased excitability. Excitability such as mental or physical activation can result in anxiety (annoying state of high excitement – nervousness, fear) [9]. Another important term is stress, understood as a process in which an individual perceives threat to which he responds through various psychological and physiological changes that involve increased excitement. One reason why we are not able to knowingly regulate our level of excitement is that we do not have a direct indicator of its state. Its manifestations include biological feedback parameters that we can follow. Based on the measurement results, we can then deliberately act on its correction [10]. In addition to enhancing muscle tone, such manifestations include various vegetative responses, the consequences of which are close to the physical load [30]. The main features are increased pulse rate, increased respiratory rate, blood circulation to the skin and redness, increased production of sweat glands, or excretion of adrenaline into the blood [16]. In many sports, there is a very small difference between the level of individual abilities or skills among the best competitors. Therefore, it is often the ability to handle the excitement and stress that is what divides the winner and the loser [24]. An important aspect of personality in terms of nervous regulation is temperament. It can be characterized as an innate tendency to certain emotional responses and to learning, which are the basis for the emotional responses observed throughout life [5]. Individual differences modify the sensory processing and unconscious reactions. A specific characteristic of temperament is emotionality, which is influenced by the stressful and attractive program of sport. A performance-enhancing training program can also increase the activation level. We distinguish three levels of activation – excessively elevated, where the athlete is heavily energized and unable to focus on sports performance. It manifests itself by increased physiological activity of organism and psychological aspects of lack of concentration, loss of attention, communication disorders. Furthermore, there is an excessively reduced level of activation (where the physiological activity of the organism is increased again, but the psychological processes are opposite – the individual becomes ap-

athetic). Optimal level of activation (combat readiness) is an ideal situation where psycho-physiological processes are at such level that an athlete is able to perform the sporting performance that corresponds to his sports training [13]. Thus, a significant dependence of sport performance in karate also comes from psychological factors including emotional stability, concentration of attention, stress, frustration tolerance, temperament, anxiety, internal tension, aggression and activation level. Fear is a substantial emotion that can have a direct impact on sports performance, especially among younger athletes. These aspects are dealt with in the psychological component of sports training, but all physical activities are of psychomotor character. Their realization leads to an increase in physical ability and at the same time we can observe the manifestations of emotion and character traits of the personality, while these manifestations are observable mainly in body posture, muscle tone and in the level of coordination. In the context of sporting activity, emotions with their energizing and mobilizing effects correspond to the broad concept of activation. However, they are seen as a background or accompanying phenomenon of psychological phenomena in performance-oriented sporting activities [26]. It has been shown that after a week's absence from training, holders of high technical grades in karate (1st, 2nd kyu, 1st dan) have significantly increased anger, depression, tension and general mood disturbances [19].

We believe that the physical conditionality realized within the fitness training component, which involves the development of motor skills and forms the basis for the development of skills together with technical training is of key importance in building sporting performance. Motor factors form a complex of performance potential that we develop through planned and structured sports training. The advantage is that we can indirectly detect the level of motor skills through motor tests.

By means of regular diagnostics, it is possible to evaluate the level of changes in the monitored abilities after the application of intervention programs and methods, to look for the most effective possibilities how to achieve the greatest progress. In practice, we encounter a number of training methods looking for the highest efficiency development skills simulating competitive conditions. The advantage of modelled situations and such training units is that in their long-term application, athletes adapt to the situations they encounter in a competitive environment. In this way we can prevent possible negative psychological effects on sports performance.

Psychological Means of Personality Development and Motivation in Sports Karate

When applying methods and means for influencing psychological processes, it is recommended to perform an initial psychodiagnostics to identify selected personality traits and then recommend a regulatory method. Such diagnosis is

generally carried out in a collaboration with a sports psychologist or another expert in the field. It should be noted that the manifestations of change are noticeable in the long-term application of specific methods. To reduce psychological stress, audio-visual stimulation technology can be effectively utilized by psychowalk-man, where it is proven that audio-visual stimulation allows sensual and physical performance to be stimulated for some time and reduce pre-start stress. The energizing and meditation programs help to achieve the activation before the sports performance. Concentration programs provide concentration enhancement. After performance, stimulation by the device is a part of regeneration. Biological feedback can be monitored through heart rate and sleep length [16]. Attention can also be stimulated and extended through the Brainfeedback method, where the probands follow the visual stimuli projected on the monitor and try to change their course through the frequency of the brain waves as directed by a therapist. Their efforts at the level of brain activity are recorded and accompanied by the device's sound. Information is scanned by electrodes on the principle of EEG from the scalp, being recorded, and at the same time used as an immediate feedback for the proband on his brain activity in a particular situation. Such sessions, combined with karate training, can help increase longer concentration and concentration of attention [23]. At the local level, the objective positive impact of psychomotor activities on the regulation of emotional survival has been demonstrated and, secondarily, on the effective management of the negative impacts of pre-start states in combat sports judo and karate [24]. In our opinion, it is really convenient to include different forms of mental training in the training process to enrich it. What is important is the area of concentration on which other components such as preparedness for performance, escalation of self-confidence and determination, and the effort to eliminate disturbances in the administration of performance depend. One of our preferred methods is ideomotor training in which the realization of particular motion structures realized at actual performance is realized. The ideomotor effect is based on the assumption that certain cells of the cerebral cortex can be activated not only by movement, but also by its idea, or even verbal description and instructions of a trainer. The activity of these cells is transferred to the motor areas of the brain and from there to muscles where micro-movements occur. We use motion visualization to assist motor learning in order to achieve the maximum possible performance of an athlete. Another important element is motivation. It decides how a person will behave and the outcome of his actions [6]. Motivation can be understood as a process based on the initial state in which a certain deficit occurs in the individual's physical or social being. To overcome this deficit, some kind of satisfaction is needed. We describe this deficit as a need, and behaviour as an instrumental activity that mediates the relationship between need and satisfaction. The theme then expresses the content of its satisfaction [15]. The power motive plays a major role in the performance motivation process. It represents a tendency in which past

experience is extensively applied. Unconscious processes are also applied in the power motive. It can also be understood as a desire to deliver quality performance, coupled with a desire for recognition. It manifests itself in the approach to fulfilling tasks as an attempt to achieve success [26]. Psychological stability of an athlete is characterized by the ability to face external influences, such as collecting an opponent's strike, processing a referee's verdict, but also differentiating influences that have an impact on the racer's emotional stability but are not directly related to sport. Long-term observation of victory and loss behaviours verifies the means of achieving greater psychological stability. Immediate communication with a trainer, analysis and solution before the start states becomes inevitable. However, the basis of mental stability is belief in one's own forces, backed up by intense training [12]. In sports training in karate we observe a very important role of a trainer not only as a guide and coordinator of the training activity but also his influence on a mental aspect of the individual. His endeavour to shape the character qualities of the mentee and instil the principles of fair play and other psychological aspects based on modern martial arts. From the point of view of long-term cooperation and mutual interaction during the transition of individual stages of training and increasing individualization in preparation, a trainer becomes a person close to an athlete who suddenly gains an overview of the psychological conditions that may have a hidden impact on the sports performance itself. Scientific studies and the field of investigation of psychological manifestations of personality make it possible to choose specific procedures how to work with athletes showing common personality traits (e.g. temperament). However, each person is an individual, and with increasing performance (motor or sports) leading to top sport, there are various psychological manifestations within the framework of training or competition. That is why it is necessary for a coach to combine a wide range of knowledge not only of the field of sport or martial arts, but also to actively and effectively respond to psychological manifestations of a mentee and to prove by its effect potentially negative impacts of psychological conditions on performance.

Conclusion

Based on our training practice and knowledge acquired from a comprehensive analysis of the conclusions of several authors dealing with the issue, we can state that the training process in sports karate is comprehensively focused on the versatile development of an athlete. In long-term sports training, the proportion of specialized training is increasing in effort to achieve maximum sports performance. From the point of view of psychological preparation, its difficulty and importance increases depending on the "significance" and the character of the competition. Its main task is to get a racer to be able to show his performance

potential in full. We must not forget that every athlete is an individual and requires a distinctive approach, especially in the field of psychological training. From the content of the paper and in the context of the studied literature, we have noticed that training in sports karate is, as a rule, focused on sports performance, but we are inclined to believe that the principles of traditional karate need to be implemented in sports training. In this way, it is possible to build up the perception of karate not only as a sport but also as a way of life and thus to achieve a different dimension of perception of competitive conditions in an athlete. The answer to the question of what kind of conditionality, whether psychological or physical, is more effective in terms of sporting training can be ambiguous: the physical conditionality realized through the fitness and technical component of sports training clearly determines (limits) sports performance, respectively the level of skills and skills achieved by this training. According to the research of Taylor and Beassard [27], Zemková [28], [29], Grmanová and Slizik [8], Štefanovský [26], motor factors belong to limiting factors in sports performance in combat sports, including karate and have a major impact on it. The authors acknowledge the effect of psychological factors on performance, but they do not explicitly define their impact. Psychological processes are highly individual, therefore psychological preparation cannot be broadly generalized. By means of psychomotor activities and realization of model situations in the training process, the effects of negative impacts can be eliminated and thus the performance can be positively influenced. However, the sign of long-term sport preparation is the complexity and therefore the realization of psychological preparation from the entry of an athlete into the training process. The rate and effectiveness of resources in psychological preparation depends on individual characteristics of an athlete's personality and manifests after long-term exposure. From the perspective of long-term success in competitive clashes and sporting performance, karate performer has to therefore pay equal attention to psychological factors such as conditioning, technical or tactical training.

Bibliography

- [1] Bartík P., Sližik M., Adamčák Š. (ed.) (2010): *Teória a didaktika úpolov pre základné a strednéškoly* [Theory and didactics of combatives for primary and secondary schools]. Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela. Banská Bystrica, pp. 235.
- [2] Cynarski W.J. (2019): *General canon of the philosophy of karate and taekwondo*. Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology, 19, pp. 24–32, <http://dx.doi.org/10.14589/ido.19.3.3>.
- [3] Cynarski W.J. (2002): *Budo as way of personal development*. Człowiek i Ruch. Human Movement, 2 (6), pp. 5–12.

- [4] Čech J. (2014): *Jak je to vlastne s pásky v karate?* [How is it actually with belts in karate?] [Electronic resource] – Access mode: <http://www.karate-blog.cz/jak-je-to-vlastne-s-pasky-v-karate/> [date of reference 15.04.2019].
- [5] Fatemi S.H., Clayton P.J. (2008): *The Medical Basis of Psychiatry*. Humana Press. New York, pp. 799.
- [6] Ferjenčík J., Tatranová P. (2001): *Motivácia, hodnoty a osobnostné vlastnosti maturantov v kontexte výberu ich ďalšej štúdiujnej dráhy* [Motivation, values and personality characteristics of secondary-school graduates in the context of selection of their further study path]. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa* [Psychology and patopsychology of a child], 36, pp. 3–15.
- [7] Fojtík I. (2008): *Regeneračníčínská cvičení pro každého* [Regenerative Chinese exercises for everyone]. Portál. Prague, pp. 152.
- [8] Grmanová K., Sližik M. (2004): *Štruktúra športového výkonu v kata* [Structure of sport performance in kata]. [in:] Zemková E., Miklovič P., Dzureková D. (ed.) (2006): *Teória a didaktika karate* [Theory and Didactics of Karate]. Comenius University. Bratislava, pp. 126.
- [9] Jarvis M. (1999): *Sport psychology*. Routledge. London, pp. 146.
- [10] Jarvis M. (2006): *Sport psychology. A Student's Handbook*. Routledge. East Sussex, pp. 252.
- [11] Longa J. (2007): *Analýza športovej prípravy Evy Medvedovej na ME 2007 v Bratislave* [Analysis of Eva Medvedová's sport training at the European Championship 2007 in Bratislava] [Electronic resource] – Access mode: http://karatebuk.sk/eva_m_edvedova_me_2007.doc [date of reference 30.04.2019].
- [12] Macovei S., Lambu I-S., Lambu E-A., Predoiu R. (2014): *Manifestations of Some Personality Traits in Karate Do*. *Procedia – Social and Behavioural Sciences*, 17, pp. 269–274. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.02.212>.
- [13] Machač M., Macháčová H., Hoskovec J. (1985): *Emoce a výkonnost* [Emotions and performance]. SPN. Prague, pp. 284.
- [14] Miklovič P. (2002): *Sančin Kata Godžurju Karatedó*. Peter Mačura – PEEM. Bratislava, pp. 66.
- [15] Mishra B.K. (2008): *Psychology: The Study of Human Behaviour*. Prentice Hall India Learning Private Limited, pp. 612.
- [16] Pupiš M., Korčok P. (2005): *Redukcia psychického zaťaženia v športe pomocou audiovizuálnej stimulácie* [Reducing psychological stress in sport through audio-visual stimulation]. *Athletics*. Charles University. Prague, pp. 55–62.
- [17] Rata G., Dobrescu T., Rata Bogdan C., Rata M., Mares G. (2013): *Study regarding the order of psychological processes and the importance of the psychological factors of high performance for the sports branch karate*. *Procedia – Social and Behavioural Sciences*, 84, pp. 1228–1232, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.06.734>.

- [18] Reguli Z. (2005): *Úpolové sporty [Combative sports]*. Masaryk University. Brno, pp. 134.
- [19] Szabo A., Parkin A.M. (2001): *The psychological impact of training deprivation in martial artists*. *Psychology of Sport and Exercise*, 2, 3, pp. 187–199, [https://doi.org/10.1016/S1469-0292\(01\)00004-8](https://doi.org/10.1016/S1469-0292(01)00004-8).
- [20] Slepíčka P., Hošek, V., Hátlová B. (2009): *Psychologie sportu [Sport psychology]*. Karolínium. Prague, pp. 242.
- [21] Starší J., Jančoková L. (2001): *Teória a didaktika športu [Theory and didactics of sports]*. Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela. Banská Bystrica, pp. 196.
- [22] Strnad K. (2008): *Karate cesta k prvniému danu [Karate way to the first dan]*. Grada publishing a.s. Prague, pp. 192.
- [23] Sližik M. (2003): *Možnosti vzájomné hovy užitia tréningu karate a tréningu Brainfeedback prízvyšovaní úrovne pozornosti detí mladšieho školského veku [Possibilities of mutual use of karate training and training Brain-feedback in raising the level of attention of younger school children]*. *Studia Kinantropologica*, 4, pp. 89–93.
- [24] Sližik M., Pašková L. (ed.) (2017): *Predštartové stavy v úpolových športoch [Pre-start states in combative sports]*. Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela. Banská Bystrica, pp. 159.
- [25] Šmejkal M. (2013): *Psychologie bojové houněni [Psychology of martial art]*. TRITON. Prague, pp. 115.
- [26] Štefanovský M. (2008): *Hierarchia motorických faktorov štruktúry športového výkonu v džude dorastencov [Hierarchy of Sporting Performance Factors in Judo]*. Dissertation thesis. Faculty of Physical Education and Sports Comenius university. Bratislava, pp. 124 (unpublished).
- [27] Taylor A.W., Brassard L. (1989): *A physiological profile of the Canadian judo team*. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 21, pp. 160–164.
- [28] Zemková E. (1998): *Štruktúra športového výkonu v karate [Structure of sport performance in karate]*. Dissertation thesis. Faculty of Physical Education and Sports Comenius university. Bratislava, pp. 132 (unpublished).
- [29] Zemková E., Miklovič P., Dzureková D. (ed.) (2006): *Teória a didaktika karate [Theory and didactics of karate]*. Comenius university. Bratislava, pp. 126.
- [30] Witte K., Kropf S., Darius S., Emmermacher P., Böckelmann I. (2016): *Comparing the effectiveness of karate and fitness training on cognitive functioning in older adults – A randomized controlled trial*. *Journal of Sport and Health Science*, 5, 4, pp. 484–490, <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2015.09.006>.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Psycho-Physiological Aspects in Karate Sports Preparation*.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Psycho-Physiological Aspects in Karate Sports Preparation*.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Psycho-Physiological Aspects in Karate Sports Preparation*.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Psycho-Physiological Aspects in Karate Sports Preparation*.

Fahrur ROZI*

<https://orcid.org/0000-0002-1107-1862>

Hari SETIJONO**

<https://orcid.org/0000-0002-3297-7938>

Nining Widyah KUSNANIK***

<https://orcid.org/0000-0002-0830-5605>

The Identification Model on Swimming Athletes Skill

Jak cytować [how to cite]: Rozi F., Setijono H., Kusnanik N.W. (2020): *The Identification Model on Swimming Athletes Skill*. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, 3, 2, p. 91–101.

Model identyfikacyjny dotyczący umiejętności pływackich

Streszczenie

Niniejsze badania mają na celu opracowanie testu instrumentalnego, a także pomiaru antropometrycznego, biometrycznego i umiejętności pływania za pomocą modelu równania i oprogramowania. Test instrumentalny służy do określenia umiejętności pływaków sportowych. Zastosowano badania ilościowe z podejściem opartym na modelu rozwoju. Grupa próbna, licząca 60 osób (30 mężczyzn i 30 kobiet) do pierwszego badania oraz 120 osób (60 mężczyzn i 60 kobiet) do drugiego badania, dobierana jest przy użyciu techniki doboru kwotowego. Zatem łącznie próbki liczą 180 osób. Dane analizowane są przy użyciu analizy czynnikowej i dyskryminacyjnej za pomocą oprogramowania SPSS. Wynik w fazie 1 pokazuje, że zastosowano testy instrumentalne skła-

---

* Magister Program of Sports Science Education, Universitas Negeri Surabaya; e-mail: f.rozifahrur@gmail.com

** Lecturer at Magister Program of Sports Science Education, Universitas Negeri Surabaya; e-mail: harisetijon123@gmail.com

*** Lecturer at Magister Program of Sports Science Education; nkusnanik@gmail.com

dające się z 16 elementów dla mężczyzn i kobiet. Wynik dla drugiego badania obliczono przy pomocy analizy czynnikowej o wartości 0,60 i obejmował on 16 punktów instrumentalnych dla mężczyzn i 14 testów instrumentalnych dla kobiet. Wynik dla fazy 3, przy zastosowaniu analizy czynnikowej i dyskryminacyjnej, otrzymano na podstawie 12 testów instrumentalnych dla mężczyzn i kobiet. Zastosowane oprogramowanie to FASTI (Fahrur Rozi Swimming Talent Identification).

Słowa kluczowe: antropometryczny, biomotoryczny, identyfikacja, umiejętności pływackie, talent, pływanie.

Abstract

This research is aimed to produce instrumental test as well as anthropometric, biometric measurement and swimming skill with equation model and software. The instrument is used to identify the skill of swimming athletes. The kind of research used is quantitative with development model approach. The sample is taken using quota sampling technique involving 60 people (30 males and 30 females) for the first testing, and 120 people (60 males and 60 females) for second testing. Thus, the total samples include 180 people. The data is analyzed using factor and discriminant analysis with the help of the SPSS software. The result in the period-1 shows that there are 16-item instrumental tests for male and female. The result for period-2 is using factor analysis with the amount 0.60 and contained 16 instrumental items for male and 14 instrumental tests for female participants. The result for period-3 using factor and discriminant analysis is obtained 12 instrumental tests for both males and females. The software that is obtained is FASTI (Fahrur Rozi Swimming Talent Identification).

Keywords: anthropometric, biomotoric, identification, swimming skill, talent, swimming.

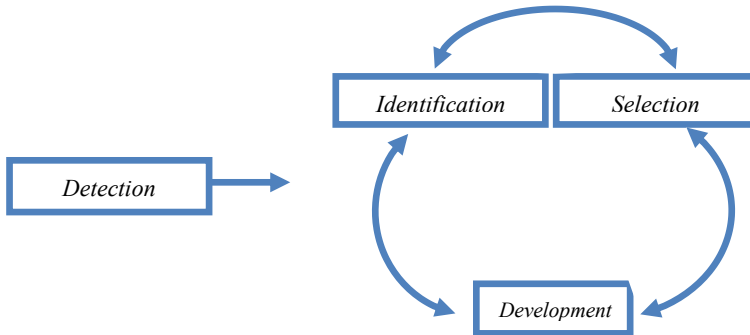
1. Introduction

The Indonesian government always tries creating a system, model, and program to identify and develop the young generation who are talented in sport to be successful athletes [5]. There are some standards which show the successfulness of the athletes. Hard work, commitment and exercising which are performed systematically and well-programmed are the primary key to be a successful athlete [2].

A good athlete is not instantly born with excellent talent, yet it is found out through routine exercise and coaching. Thus, the screening process at an early age will provide repair to the bad pattern in identifying the athletes [13]. Anshel & Lidor [1] argue that the talent identification is quite important to identify the young athletes who have excellent potential [1]. According to, Russell [15] and Borms [4] as well as Williams & Reilly [20] state that there are four steps to identify the talent of athletes:

1. Talent detection. It refers to finding potential athletes who are not currently involved in any sport fields.
2. Talent identification. It refers to maximizing the existing potential athlete to become an elite athlete.

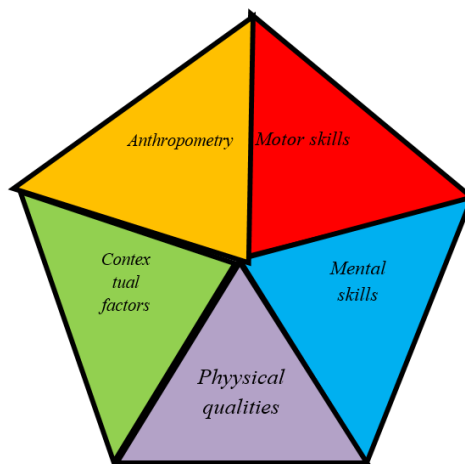
3. The talent development. It implies that athletes are provided with an appropriate training environment so that the athletes have the chance to realize their potential.
4. Talent selection. It involves a continuous process of identifying the athletes in each of the steps [4], [15], [20].

Figure 1. The Key Steps in Identification and Development of Talent Process

Source: [19] in [20].

According to Vrljic & Mallett, talent detection refers to the individual quality of matching for certain sports. In this step, the individual does not participate in sports yet [18]. Then, the identification talent step is trying to identify individuals' potential to be professional athletes. The talent identification is often followed by the talent selection and refers to the continuous process in every step which shows the level of performance to be included in team or group.

Figure 2. Domain or Region to Identify Talent

Source: [8].

In other literatures, the suggestions that can be proposed to deal with the factor of the athletes' successfulness in talent identification come from anthropometric, motoric, mental, physical quality and contextual fields (see figure 2). Apart from that, it is recommended that every sports field should develop its own specific identification program [7], [8], [10], [14], [17], [20].

Generally, the identification system in Indonesia in the current year mostly refers to the system that has been implemented in Australia. The aim of Australia's government in creating the Sport Search Program is to prepare for both national and international events. The test results are used to predict the athletes' potential in the entire sports field. The benefit of Sports Search Program is that the athletes can choose several sports based on their interests. Meanwhile, the insufficiency of the program is that it cannot predict specifically which field the athletes really suitable for. Several sports have specifications and characters, so that the test should be specific to one or two sports only. In this case, swimming sport in Indonesia does not currently have any specific points of test to identify.

The talent identification in Indonesia has been implemented and developed by Deputy Assistant of Sports Training Minister of Indonesia Sports 2015. It includes height (cm), weight (kg), arm length (cm), foot length (cm) and physical measurements such as sit and reach test, max swimming sprint (25 m flying start), acceleration swimming (15 m push start), vertical jump, push up (30 seconds), pull up (30 seconds), sit up (30 seconds) and aerobic swim (vo2 max) for 15 minutes.

However, the test's result has never been published and no software has been published for the public. Thus, based on talent identification test on swimming by Asdep Pembibitan Olahraga Kemenpora Republik Indonesia 2015 (Deputy Assistant of Sports Training Minister of Indonesia Sports 2015), it should be improved so that the identification model test will be obtained. The development is conducted through three dominant factors including anthropometrics, biomotor, and swimming. It has function to produce anthropometric, biometric and swimming test instrument with the equation model.

2. Method

This research is quantitative research which is planned in three periods of time including:

1. Analysis of need, product development, expert validation, practical analysis, effectiveness to obtain anthropometric measurement design products instrument, bio motor test, swimming ability and identification swimming talent;
2. Testing the design products instrument of period 1 with the first sample and being analyzed with factor analysis;

3. Testing the design products instrument of period 2 with the second sample and being analyzed with factor analysis. The data results analyzed with factor analysis and discriminant analysis to obtain equation model and software as Last Test Instrument Product to identify swimming talent.

The research subjects are involving 180 peoples in 7–10 ages. The sample taken using quota sampling technique with the amounts are 60 people (30 male and 30 female) from Gresik Regency Swimming Group for first testing and 120 people (60 male and 60 female) from Sidoarjo and Surabaya for the second testing. The data is taken from anthropometric, biometric, and swimming ability. Afterward, the data is analyzed using factor analysis and discriminator analysis using SPSS. The variable or instrument is including 18 items from anthropometric measurement: 1) body weight, 2) height, 3) arm span, 4) foot width, 5) palm width, 6) foot length, 7) leg length which also including some bio motor test: 1) sit and reach, 2) pull up, 3) push up, 4) sit up, and 5) standing broad jump. Afterwards, swimming skills tests are including: 1) floating, 2) gliding, 3) 15 meters kick board, 4) 15 meters swimming, and 5) swimming 25 meters, 6) 15 minutes swimming.

3. Result

There are 16 instruments from 18 instruments chosen as Instrumental Design Product. The two of instruments which is eliminated is Push Up and 25 meters swimming.

The research result of period-2 with factor analysis measurement shows that there are 2 female instruments that being eliminated due to the lack of requirement of factor value < 0.60 with gliding = 0.596 and floating = 0.582, meanwhile one of male instrument that is sit and reach = 0.572 is maintained as expert suggestion.

The research result of period-3 based on factor analysis measurement shows that the two male instruments including standing broad jump = 0.052 and gliding 0.522 are being eliminated. Meanwhile, sit and reach instrument = 0.581 is maintained in accordance with experts' suggestion. Otherwise, there are no measurement results that being eliminated for female since all of the instruments are fulfilling the requirement of factor values < 0.60 . Afterwards, the measurement using discriminant analysis with p-value (sig) must meet the requirement < 0.05 significant level. Thus, H_a is accepted and H_o is rejected. H_a means as Hypothesis (a) is meeting the requirement while Hypothesis (o) is rejected since it does not meet the requirement. The measurement for male in floating instrument = 0.064 and palm width = 0.092 cannot be used. Meanwhile, sit and reach = 0.116 still to be maintained based on experts' suggestion. The instrument for female in weight = 0.107, and foot width = 0.072 is not applied.

The result of period-3 measurement is that there are 12 instruments items chosen as the last product. For male, the test are including weight, height, arm span, leg length, palm width, foot width, sit and reach, pull up, sit up, 15 meters

kick board, 15 meters swimming, and 15 minutes swimming. For female, the test are including height, arm span leg length, palm width, foot length, sit and reach, pull up, sit up, standing broad jump, 15 meters kick boards, 15 meters swimming, and 15 minutes swimming.

The measurement result to determine the discriminant equation can be seen in the Canonical Discriminant Function Coefficients as follows:

Table 1. Canonical discriminant function coefficients

	Function	
	1 (male)	1 (female)
Weight (BB)	.124	—
Height (TB)	.082	.133
Arm Span (RL)	-.109	-.161
Leg Length (PT)	.059	.025
Palm Width (LTT)	-.744	.068
Foot Length (PTK)	.124	.292
Sit and Reach(SAR)	-.026	-.001
Pull Up (PUL)	.005	.028
Sit Up(SIT)	.039	.067
Standing Broad Jump (SBJ)	—	-.010
Kick Board 15 meters (K15)	-.037	-.102
15 meters Swimming (B15)	-.117	-.015
15 Minutes Swimming (R15)	.006	.007
(Constant)	-2.462	-7.100

Source: own research.

Table 1 explain about coefficient of each instruments (variable) that can be shaped in discriminator function as equation formula as follows: $D_{\text{male}} = -2.462 + (0.124 \text{ BB}) + (0.082 \text{ TB}) - (0.109 \text{ RL}) + (0.059 \text{ PT}) - (0.744 \text{ LTT}) + (0.124 \text{ PTK}) - (0.026 \text{ SAR}) + (0.005 \text{ PUL}) + (0.039 \text{ SIT}) - (0.037 \text{ K15}) - (0.117 \text{ B15}) + (0.006 \text{ R15})$; $D_{\text{female}} = -7.100 + (0.133 \text{ TB}) - (0.161 \text{ RL}) + (0.025 \text{ PT}) + (0.068 \text{ LTT}) + (0.292 \text{ PTK}) - (0.001 \text{ SAR}) + (0.028 \text{ PUL}) + (0.067 \text{ SIT}) - (0.010 \text{ SBJ}) - (0.102 \text{ K15}) - (0.015 \text{ B15}) + (0.007 \text{ R15})$.

Then, based on the equation formula above, the most dominant variable value used to predict the difference of other sports and swimming for a male is foot length (PTK) and weight (BB) with the value of the coefficient is 0.124. Meanwhile, for female, the foot length (PTK) with coefficients value is 0.292. Children around 7–10 years old are considered to have good skills in swimming if they can obtain value > -0.98963 for male and > -0.64565 for female, but if the value is < -0.98963 for male and < -0.64565 for female, hence it can be said that the children have talent in other sports rather than swimming.

The variable averages used to differ swimming talent categorization sometimes has the same proximity value, so therefore it can be obtained the amount of sample that includes swimming categorization and non-swimming categorization. The classification of categorization in swimming skill can be described in Table 2 for male and Table 3 for female bellow:

Table 2. Male classification result

		Swimming	Predicted Group Membership		Total
			Other sports	Swimming	
Original	Count	Other sports' skill	16	3	19
		Swimming skill	2	39	41
	%	Other sports' skill	84.2	15.8	100.0
		Swimming skill	4.9	95.1	100.0
Cross-validated ^b	Count	Other sports' skill	16	3	19
		Swimming skill	8	33	41
	%	Other sports' skill	84.2	15.8	100.0
		Swimming skill	19.5	80.5	100.0

a. 91.7% of original grouped cases correctly classified.

b. Cross validation is done only for those cases in the analysis. In cross validation, each case is classified by the functions derived from all cases other than that case.

c. 81.7% of cross-validated grouped cases correctly classified.

Source: own research.

Table 3. Female Classification Result

		Swimming	Predicted Group Membership		Total
			Other Sports Swimming	Swimming	
Original	Count	Other Sports	20	3	23
		Swimming	0	37	37
	%	Other Sports	87.0	13.0	100.0
		Swimming	.0	100.0	100.0
Cross-validated ^b	Count	Other Sports	18	5	23
		Swimming	4	33	37
	%	Other Sports	78.3	21.7	100.0
		Swimming	10.8	89.2	100.0

a. 95.0% of original grouped cases correctly classified.

b. Cross validation is done only for those cases in the analysis. In cross validation, each case is classified by the functions derived from all cases other than that case.

c. 85.0% of cross-validated grouped cases correctly classified.

Source: own research.

Based on male categorization on table 2, there are 39 swimmers who have skill in swimming and 2 swimmers are not included. For non-swimming categorization, there are only 3 samples that are qualified, while 16 samples are unqualified. Hence, from 60 samples, 91% has showed the accuracy of classification $\{39 \text{ (qualified)} + 16 \text{ (unqualified)}\} / 60 \text{ samples} = 55/60 \times 100\% = 91.7\%$.

Based on table 3, for female categorization, 37 samples are qualified and none of them are unqualified. Meanwhile, for non-swimming categorization, 3 of them are qualified in swimming and 20 of them are unqualified. So, from 60 samples, 95% have showed the accuracy of classification: $\{37 \text{ (qualified)} + 20 \text{ (unqualified)}\} / 60 \text{ samples} = 57/60 \times 100\% = 95\%$.

4. Discussion

The instrument selection refers to the talent parameter test provided by Assistant Deputy of Sports Training, Ministry of Youth and Sports of the Republic of Indonesia 2015 which consisted of 12 instruments. These 12 instruments are consisted of 4 anthropometric instruments including; body height, body weight, arm span and foot length, and 8 physical measurement test instruments, including; sit and reach, max swimming sprint (25 m flying start), acceleration swimming (15 m push start), vertical jump, push up test (30 s), sit up test (30 s), pull up test and aerobic swim (vo2 max) for 15 mins. The anthropometric measurement is developed by adding the length of the leg, the width of the palm and the width of the foot. The length of the leg and the width of the foot are used to kick and the width of the palm is used to paddle the water while swimming. The foot kick has a positive effect on swim velocity. It is also related to the reduction of body slope and resistive obstacle, while the arm action seems not having significant influence [9]. Therefore, to interpret the influence of foot kick on propulsion forward, it needs to consider that booster does not merely depend on the driving force of arm and leg, but also the resistive force within the body.

The physical instrument test is divided into 2, namely bio motoric test and swimming ability test. In the bio motoric test, the vertical jump test was changed into standing long jump test since the jump movement that goes forward is needed more than the vertical movement, especially in the start position and glide movement. According to Papadopoulos et al, a long distance can be reached as long as the jump is long as well. This was caused by (1) the horizontal transfer of mass center; (2) the reaction power has the bigger result; (3) the reduction on launch angle from the mass center; and (4) the enhancement within the launch velocity from the mass center. Meanwhile, in swimming ability test is added with a floating test, gliding test and kickboard for 15 m. Stallman et al claimed that the basic water competition ability, such as floating, diving, swimming underwater and swimming technique, is the important aspect of water competition concept [16].

The result was supported by some previous studies that identified the anthropometric variable as the important predictor in swimming [3], [11], [20] and anthropometric characteristic that help the coach to predict and follow the swimmer performance [6]. The analysis of a similar model that has been obtained can be used as an instrument to know the athlete's talent, such as defining whether a woman swimmer aged around 7–10 has talent in swimming or other sport branches. For sports teachers, coaches, parents and talent hunters can easily know whether the children have talent in a swim or other sport branches by doing the anthropometric measurement, bio motoric test and swim ability test, then the result is input to the discriminator similarity formula based on the children gender.

The making of computer software is needed to help sports teachers, coaches, parents and talent hunter is having valid calculations on knowing children's talent. They can easily input the measurement result and test the software and start the talent identification. The making of Delphi software called FASTI (Fahrur Rozi Swimming Talent Identification) is addressed to identify children aged 7–10 years old swimming talent using basic discriminator similarity formula.

5. Conclusion

The test instrument and measurement that used to identify male swimming athlete's talent are body weight, body height, arm span, leg length, palm width, foot length, sit and reach, pull up, sit up, 15 m kick board, 15 m swimming and 15 mins swimming. Meanwhile, the female swimming athlete's talent identifications are body height, arm span, leg length, palm width, foot length, sit and reach, pull up, sit up, standing long jump, 15 m kick board, 15 m and 25 m swimming and 15 mins swimming. The similarity model to identify swimming athlete's talent are; (1) male = $2.462 + (0.124 \text{ body weight}) + (0.082 \text{ body height}) - (0.109 \text{ arm span}) + (0.059 \text{ leg length}) - (0.744 \text{ palm width}) + (0.124 \text{ foot length}) - (0.026 \text{ sit and reach}) + (0.005 \text{ pull up}) + (0.039 \text{ sit up}) - (0.037 \text{ 15 m kick board}) - (0.117 \text{ 15 m swimming}) + (0.006 \text{ 15 mins swimming})$ and (2) female = $7.100 + (0.133 \text{ body height}) - (0.161 \text{ arm span}) + (0.025 \text{ leg length}) + (0.068 \text{ palm width}) + (0.292 \text{ foot length}) - (0.001 \text{ sit and reach}) + (0.028 \text{ pull up}) + (0.067 \text{ sit up}) - (0.010 \text{ standing broad jump}) - (0.102 \text{ 15 m kick board}) - (0.015 \text{ 15 m swimming}) + (0.007 \text{ 15 mins swimming})$. The software that can be used to identify swimming athlete's talent is Delphi software that has been programmed named FASTI (Fahrur Rozi Swimming Talent Identification).

6. Suggestion

For further research, the writers suggest to add other factors that related to the swimming athlete's talent identification such as physiology, bio motoric and psychology.

References

- [1] Anshel M.H., Lidor R. (2012): *Talent Detection Programs in Sport: The Questionable Use of Psychological Measures*. Journal of Sport Behavior, 35, 3, pp. 239–266.
- [2] Bompa T., Carrera M. (2015): *Conditioning Young Athletes*. [in:] *Modern Athlete & Coach*.
- [3] Bond D., Goodson L., Oxford S., Nevill A., Duncan M. (2015): *The association between anthropometric variables, functional movement screen scores and 100 m freestyle swimming performance in youth swimmers*. Sports, 3(1), 1–11.
- [4] Borms J. (1996): *Early identification of athletic talent*. Keynote Address to the International Pre-Olympic Scientific Congress. Dallas.
- [5] Cooke C., Cobley S., Till K., Wattie N. (2010): *Searching for sporting excellence: talent identification and development*. British Journal of Sports Medicine, 44 (Suppl 1): i66-i66. <https://doi.org/10.1136/bjism.2010.078725.220>.
- [6] Dokumaci B., Aygün C., Doğan D.D., Atabek H.Ç. (2017): *Investigating the Anthropometric Variables and Bio-Motoric Properties in Male and Female Swimmers*. International Journal of Sport Culture and Science, 5(4), 274–284.
- [7] Elferink-Gemser M., Visscher M., Lemmink K. (2005): *Today's talented youth field hockey players, the stars of tomorrow? A study on talent development in field hockey*.
- [8] Faber I., Nijhuis-Van der Sanden M.W.G., Oosterveld F.G.J. (2012): *A first step to an evidence-based talent identification program in the Netherlands; a research proposal*. International Journal of Table Tennis Sciences, 7, 15–18.
- [9] Gourgoulis V., Boli A., Aggeloussis N., Toubekis A., Antoniou P., Kasimatis P., ... Mavromatis G. (2014). *The effect of leg kick on sprint front crawl swimming*. Journal of Sports Sciences, 32(3), 278–289.
- [10] Kondrič M. (2009): *The expert system for orientation of children into table tennis in the Republic of Slovenia*. Scientific Approach in Table Tennis and Tennis in Slovenia, p. 73–82.
- [11] Lätt E., Jürimäe J., Mäestu J., Purge P., Rämson R., Haljaste K., ... Jürimäe T. (2010): *Physiological, biomechanical and anthropometrical predictors of sprint swimming performance in adolescent swimmers*. Journal of Sports Science & Medicine, 9(3), 398.
- [12] Maksum A. (2012): *Metodologi penelitian dalam olahraga*. Unesa University Press. Surabaya.
- [13] Parsonage J.R., Williams R.S., Rainer P., McKeown I., Williams M.D. (2014): *Assessment of conditioning-specific movement tasks and physical fitness measures in talent identified under 16-year-old rugby union players*.

- Journal of Strength and Conditioning Research, 28 (6), 1497–1506. <https://doi.org/10.1519/JSC.0000000000000298>.
- [14] Régnier G., Salmela J., Russell S.J. (1993): *Talent detection and development in sport*. [in:] R.N. Singer, M. Murphey, L.K. Tennant (eds.): *Handbook of Research on Sport Psychology*. Macmillan. New York, p. 290–313.
- [15] Russell K. (1989): *Athletic talent: from detection to perfection*. Science Periodical on Research and Technology in Sport, 9(1), 1–6.
- [16] Stallman R.K., Kjendlie P.L., Haugen K., Melby M., de Faveri T., Nesheim R. (2011): *A Norwegian Model for Swimming Competency*. Proceedings of the World Drowning Prevention Conference.
- [17] Van Den Bosch J., De Cocq C. (2006): *Sportief talent ontdekken*. Acco.
- [18] Vrljic K., Mallett C.J. (2008): *Coaching knowledge in identifying football talent*. International Journal of Coaching Science, 2 (1), 63–81.
- [19] William A.M., Franks A. (1998): *Talent identification in soccer*. Sport, Exercise and Injury, 4, 159–165.
- [20] Williams A.M., Reilly T. (2000): *Talent identification and development in soccer*. Journal of Sports Sciences, 20 (9), 657–667. <https://doi.org/10.1080/02640410050120041>.
- [21] Zuniga J., Housh T.J., Mielke M., Hendrix C.R., Camic C.L., Johnson G.O., Schmidt R.J. (2011): *Gender comparisons of anthropometric characteristics of young sprint swimmers*. The Journal of Strength & Conditioning Research, 25(1), 103–108,

---

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *The Identification Model on Swimming Athletes Skill*.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *The Identification Model on Swimming Athletes Skill*.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *The Identification Model on Swimming Athletes Skill*.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *The Identification Model on Swimming Athletes Skill*.

CZEŚĆ III
TURYSTYKA I REKREACJA

Anna OSTROWSKA-TRYZNO*

<https://orcid.org/0000-0002-2539-7900>

Hanna NAŁĘCZ**

<https://orcid.org/0000-0003-0384-6469>

Anna PAWLIKOWSKA-PIECHOTKA***

<https://orcid.org/0000-0003-0429-0327>

Sport and physical activity in the urban area – housing estate greens for three generations

---

Jak cytować [how to cite]: Ostrowska-Tryzno A., Nałęcz H., Pawlikowska-Piechotka A. (2020): *Sport and physical activity in the urban area – housing estate greens for three generations*. Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe, 3, 2, p. 105–128.

Sport i aktywność fizyczna w przestrzeni miasta – osiedlowe tereny zielone dla trzech pokoleń

Streszczenie

Cel badań: Tereny rekreacji na osiedlach mieszkaniowych powstawały przede wszystkim dla dzieci i młodzieży, obecnie pożądane są nowe funkcje tych miejsc, kierowane do wszystkich grup wiekowych. Celem badań było rozeznanie, jakie wyposażenie jest pożądane na uniwersalnych placach zabaw, przeznaczonych dla trzech generacji: dzieci, rodziców i dziadków. **Metodologia badań:** Projekt statutowy ds.-300 AWF – grant MNiSW. Na terenach sportu i rekreacji osiedlowej

---

* PhD, Faculty of Tourism and Recreation, Józef Pilsudski Academy of Physical Education, AWF Warsaw; e-mail: anna.tryzno@gmail.com

** PhD, Department of Children and Adolescents Health, Institute of Mother and Child, Warsaw, Poland; e-mail: hanna.nalecz@imid.med.pl

*** Professor, Faculty of Tourism and Recreation, Józef Pilsudski Academy of Physical Education, AWF Warsaw; e-mail: anna.piechotka@gmail.com

w Warszawie i gminach sąsiednich zbadano, jak są urządzone, kto z nich korzysta i jakie są opinie i oczekiwania użytkowników. Wykorzystując dorobek badań, zidentyfikowano czynniki określające „integracyjny plac zabaw” przeznaczony dla trzech generacji. Brano pod uwagę także atrakcyjność urządzeń, poziom bezpieczeństwa i korelację z płcią, wiekiem, stymulacją fizyczną i psychiczną. **Wyniki badań:** Aby zapewnić dostępność placów zabaw dla wszystkich grup wiekowych, należy przestrzegać podstawowych zasad: dostępności fizycznej, wieku i adekwatności rozwojowej, elementów stymulujących fizycznie, społecznie i sensorycznie. **Wnioski:** Wykazano, że dogodna lokalizacja, atrakcyjne, stymulujące rozwój psychofizyczne wyposażenie osiedlowych terenów rekreacji są ważne, aby zachęcać do codziennej aktywności fizycznej w każdym wieku, pomóc wzmacniać i doskonalić umiejętności społeczne, umysłowe i fizyczne trzech pokoleń.

Słowa kluczowe: sport, aktywna rekreacja, międzypokoleniowe place zabaw.

Abstract

Research aim: Playgrounds were historically designed only for children, today we can observe new concept of recreation sites, aimed for all ages. Traditional playground was furniture with kids' equipment, while universal playgrounds have also facilities for adults. These facilities enable families to play together. **Research methods:** Research project ds-300 AWF was a continuation of the ds-114 AWF – the MNiSW grant. Using the field survey with participant observations, structured and semi-structured interviews methods, factors determining the ‘inclusive urban playground’ for three generations were identified. **Research results:** To achieve the open access to the universally designed, inclusive playgrounds for all ages, basic components should be included: physical accessibility, age and developmental appropriateness, physical, social and sensory-stimulating components. **Conclusions:** Results show that exciting, engaging and challenging sport and recreation housing green areas are important to encourage physical activities for all age and enhance social, mental and physical skills of the three generations.

Keywords: sports, active recreation, playgrounds for all generations.

Introduction

The need to provide urban residents with an appropriate space conditions for active recreation, treated both as a daily need for physical effort, and a way to enjoy free time together with family and peers – has been known and repeatedly described in the literature of the subject [1], [2], [4], [14], [16], [17], [18], [19], [20], [21]. Especially the importance of systematic physical recreation of children, carried out in open green areas of high environmental quality, suitably furnished, preserving natural and aesthetic values – is indisputable, multithreaded by researchers from various academic centres [19], [20], [21], [22]. A growing body of research focuses on urbanization in the context of health documents a significant effect of the urban environment: toxins, pollutants, noise, crowding, chaos, housing on children and adolescents' cognitive, physical and socio-emotional development and wellbeing. These studies prove that physical activity in properly prepared open areas is of great importance for the three generations:

children, adults and elderly members of community, providing sustainable development, health, physical and mental fitness, and proper socialization.

How do modern urban citizens enjoy their free time? For example, two decades ago (in the years 1990–2000), Polish children spent most of their free time in the nearby housing greenery: in winter 33%, in autumn 48%, in summer 90% – in the studied group. The research concerned children at the primary school age (7–14 years of age), who already can decide about the choice of recreation in their free time [3], [12]. To the regret of parents, pedagogues, physicians and specialists in physical culture, these proportions are currently different, active outdoor recreation loses out to computer games, TV and films on DVD media. Recent studies show that currently only about 10% of children relax daily in the estate squares [1], [12].

This new tendency is also observed in most European countries [17], [19], [20], [21], [22]. The results of research carried out in 2010 in London housing estates have shown that only 25% of children living there spend their free time on the playground, but among them only half (12%) use the devices installed there. Other British studies, conducted by professor Anna Goodman from the University College in London, aimed at checking the extent of the use of playgrounds in different seasons of the year. According to these studies, the percentage of children using devices on playgrounds on an annual basis was on average 8%, slightly higher during the spring and summer – 13% (mainly in the afternoon and the evening, between 4 pm and 8 pm), and the least in winter and autumn, only around 3%. It turned out that most of the children visit the local recreation area mainly once a day, usually to spend about 10–15 minutes there. Only a few visitors stayed there longer than 30 minutes. Almost no differences were noticed in the length of time spent in the urban greens on school days and at weekends, summer/winter holidays or other days off from their school duties. Researches carried out in other European countries also show a bad image of children's physical activities. For example,, it appears from studies conducted at the same time in Germany that as much as 80% of children spend less than 5 minutes on the outdoor playgrounds, 15% from 5 to 15 minutes, and only 5% stay there longer than 15 minutes [5]. Similar conclusions have been drawn out from recent surveys conducted in the United Kingdom [19], [20], [21].

In the literature on the subject, attention is paid to a number of negative consequences of such tendency: limitation of motor development, physical fitness, difficulties in coping with stress, strengthening the attitude of withdrawal in peer groups, antisocial behaviour, reluctance to implement common tasks, lack of training of such social abilities as conversations and effective negotiation [15], [16], [17]. In other words, without frequent, preferably – everyday, play and team games, children lose the opportunity to develop desirable traits for their future social coexistence: emotional intelligence, independence, self-esteem, and the ability to cooperate. How to change these tendencies in the three generations of urban citizens? Perhaps the answer is in more attractive playground equipment,

which might encourage children, adults and the elderly to have daily physical activities. Another important issue is the accessibility of urban greens, planned for sports and recreation, and the liquidation of barriers, to allow them to be used by the disabled children and adults.

Therefore, the progressive phenomenon of limiting physical activity in free time, as well as the shrinking of urban parks and public green areas, and their insufficient preparation for everyday recreation of children of all ages should be the subject of constant concern. It is accepted to complain about the younger generation, deprived of sports spirit, but at the same time there is a lack of well-organized, generally available, non-commercial, interesting playgrounds, adventure parks, swimming pools, playing fields, tennis courts. This is mainly because today the traditional large playgrounds are treated as a reserve for possible future investments, and the new housing complexes are deprived of public common green space and do not meet the expectations of their users.

Unfortunately, due to the economy hard rules, developers, administrations and managers of numerous housing estates, often neglect recreation areas, intended primarily for public use or even decide to liquidate them, wishing to reduce the cost of living and hoping that the sale of valuable, attractively located, urban areas will enable them to obtain funds for necessary investments (insulation of buildings, exchange of carpentry, central heating system repairs, etc.). Recent reports of local media about plans to liquidate green public spaces and playgrounds, under the pressure of the residents themselves are particularly worrying – a recent example (according to the local media news) is one of the housing communities in Warsaw.

Therefore, well-designed open spaces and playgrounds aimed for all three generations, residents of various age ranges, have become rare in the urban estates. Today, those considered as attractive – are more often difficult to access, distant from the place of residence and excessively crowded on public holidays.

This article presents the results of studies, conducted under the ds-300 project in 2016–2019, focused on the contemporary conditions for active recreation of the three generations of urban residents.

Historical tradition of shaping sport and recreation space in the housing estates

Until the 19th century, in the majority of European cities, there was no need to prepare special recreational areas for children, near their place of residence. In ancient Greek cities, both in private gardens and in public areas (along the less busy streets, around urban squares, temples) children could play freely. This custom was cultivated not only in Greece but also in other Mediterranean cities. In chapter 8.5 of the Book of Zacharias, there is a record of the vision and prophecy

pertaining to the future of Jerusalem during the reign of Persian King Darius I, who reigned in the fifth century BC: 'A place of the city (Jerusalem) will be again full of boys and girls playing there' (Holy Bible 1990, p. 1110), undoubtedly evidencing the obvious custom of children's annexing of squares and streets of this ancient city. It was the same in modern European cities. In the well-known painting by Peter Brueghel the Elder 'Children's Play' (1560), we can see a city square and a narrow street, with one or two-story houses built on both sides. Over a hundred children, aged 3–12, are playing on dusty, muddy, unpaved streets and square. One can also notice over a hundred different games depicted in this picture.

Until the 19th century, in consequence of the relatively extensive urban development, public safety and calm traffic, urban children were able to play, just like the ones seen in the Brueghel's painting: on the streets, city squares (where traffic was minimal), in the immediate vicinity of the houses, in gardens and orchards, on undeveloped plots – often at the same time taking care of their younger siblings. It should be emphasized that we cannot see older children in the painting of Brueghel, because until the early 20th century, 12- to 16-year-old children were forced to take up paid employment [11], [13].

At the end of the 18th and early 19th centuries, people became aware of the terrible sanitary conditions, in which urban children played and relaxed (primarily alarmed the pedagogues and doctors – in Poland – Stanisław Staszic, Henryk Jordan). Hence, starting from the mid-nineteenth century, solutions were sought in the type of outdoor play areas in the city parks and there were even specially set up children's gardens modelled on the first one founded in Leipzig (opened in Poland thanks to the initiatives of Henryk Jordan and Wilhelm Rau). From the beginning of the 20th century, fragments of local recreation areas or city parks have been arranged in the form of playgrounds, specially prepared for the needs of children. The first, experimental in this respect, were the cooperative multi-family housing estates erected just before the outbreak of the First World War in Italian and German cities [6], [11], [13].

Polish social activists, architects and town planners during the Second Republic of Poland (II RP in 1918–1939) were fully aware of the necessity of providing recreation areas for town and city dwellers in the immediate vicinity of their place of residence even before there were possibilities to implement such postulates [6]. Hence, the first purely theoretical concepts of housing estates with extensive recreation areas appeared, some highly rewarded at international competitions (for example in 1928). At that time, in Europe, new housing projects guaranteed 30 m² – 40 m² of green areas per 1 inhabitant. Warsaw was an example of the practical implementation of the innovative principle of organizing public open spaces. New estates, such as Rakowiec and Żoliborz, had a reserve area between housing blocks. The green space for daily physical activities were spacious, sunny, and could be reached directly from the staircases which overlooked the local green areas. They were safe for the children. Playgrounds were sur-

rounded on all sides by blocks of flats, isolated from traffic, dust and noise. A typical equipment program included a sandpit (called “sandbox” then), shallow paddling pool and gazebo, greenery of trees and shrubs, lawns, some season flowers and benches for relaxation [11], [13].

In the first years after the Second World War, before well organized, outdoor open spaces were established again, Polish children and adolescents often spent their free time in empty, undeveloped areas of the city, playing team games in the ruins of houses and construction sites. Instead of having Indian Villages and Pirate Islands, children engaged their imagination and utilised everything that could be used to play with: left tools, building materials, old furniture, wrecks of machines and vehicles. Everything that could be found in the rubble (and was not claimed by adults) was used to play games: pieces of bricks, stones, pieces of glass and metal, broken furniture. All those mysterious items, strange parts of ‘something’, because they were hard to identify, were enough to implement the imagined game scenario and play. Unfortunately, these games in burnt-out buildings threatening to collapse, unexploded shells, or just erected, poorly protected constructions, often ended in serious accidents, disability and even death [11], [13].

Gradually, along with the reconstruction of Polish cities after the war, special green open spaces were created for housing complexes, meeting the needs of the three generations. At first, they were improvised, as a result of the social initiative of the residents themselves, from substitute materials. There were even book guides with practical proposals for cheap and available field equipment, construction organization rules: starting from the levelling of the area and putting up a fence and preparing the surface of playgrounds, pits for team games, as well as instructions how to build some basic simple devices. One could also find valuable pieces of advice there on how to arrange an ice rink, a small ski jump or a tobogganing hill. There were instructions available on how to build an Indian Village, house on a chicken foot or Slavic Settlement (Viking Village) from logs, a train from concrete pipes remaining after some inbuilt construction. People were instructed how to build a toy caravel from an old boat transported to the playground, how to build a swing, simple wooden see – saw or ‘goat’ for a jump, how to organize a safe swimming pools in open waters of a local river or lake. People were also encouraged to get involved in the organization and construction process – as far as their free time and strength allowed them, so that their proposals for the way public open spaces were arranged were heard. In the book guides published in 50s and 60s of the past century, you could find practical suggestions for organizing local Olympics games, along with proposals for a competition program in such disciplines as jumping from a rope suspended on a tree, throwing a lasso, knee bends, changing a bike wheel in time etc.

After 1972, planning regulations and standards on urban public open space were obligatory in Poland, influencing not only the area, but also the functional programme of the greens in the newly erected housing estates (Ordinance no. 9

of the Ministry of Building Economy and Environmental Protection, 29 January 1972 on urban indicators and guidelines for residential areas in the cities, *Dziennik Budownictwa* 1972, no. 2 item 2). Therefore, it was impossible to develop a housing estate too extensively, as it too often happens today, when only a small area is settled for the recreation of a few thousand inhabitants. According to the regulations of 1972, if an estate occupied a significant area, it was recommended to establish several green areas in order to keep the daily isochronal access safe for children and adults, not further than 300 m from their place of accommodation (5–7 minutes). The equipment was predominantly predicted: sandpits, swings, interlaces, slides, grassy areas for resting and team games, benches and lighting. Only the larger area, Jordanian Gardens for children, urban parks for families allowed amore extensive programme, a greater variety of devices. Nevertheless, the law and theory were often different from the reality. For example, although the literature on the subject from that period [11], [13] recommended creating and arranging separate playgrounds for three generations, even distinguishing the needs of small children, older children and adolescents, it was not always possible to locate such a rich programme on housing estates. Providing suitable size and programme for open green space was particularly difficult to solve in Warsaw and other large Polish cities, where urban planning standards provided for a more modest area for sports and leisure areas. Very often in such a situation, it was too optimistic to consider that older children and adults would use local school sports clubs' facilities. It was certainly rational, but most often it turned out to be a utopian assumption, consistently boycotted by the school administration, who did not want to mess with children and adults they do not know staying at the facility after completing school activities.

It should be mentioned, that among the specialists themselves, there was neither agreement, as to the criteria for distinguishing age groups, selection of devices suitable for particular age groups nor unanimity regarding the functional zoning, green areas facilities and the size area. Even the same professionals, changed their minds every few years, on how to divide children into age groups, which proves that the issue was (or rather – constantly is) controversial, and the criteria change depending on the scientists' suggestions, based mainly on the details of current school programme reforms. Besides, there has been, a large group of specialists, who believe that it is more natural and beneficial for the community integration to set up one common, universal playground for three generations – to be shared by children of all ages and adults.

At present, there are no standards for areas aimed for sports and recreation in Poland. There are only sanitary and safety standards for devices which are to be met. Because there are seldom possibilities to create spacious green areas in the newly erected urban settlements, public outdoor recreation spaces are located in narrow inter-block spaces of 30 m² – 60 sq. m, usually with a very limited play-

ground programme for the youngest and a typical set of facilities, made of colourful synthetic materials most often placed on artificial grass.

Considering this context, although it might be assumed that the discussion how to divide or combine age groups on the small playground does not generally make sense, this does not mean that the problem itself ceases to exist. For example, older children and adults, if they make a heroic decision to detach themselves from the TV or computer, are doomed to spend their leisure time on the local car parks, among garbage cans, in busy streets or around the local market. Sadly, there are often no attractive pitches for team games, more ambitious structures of ‘spiders – pyramids’, gymnastic devices and climbing walls.

Contemporary program: functional quest for the universal playground ‘for all’

The consequences of civilization progress are connected, apart from the benefits, with several negative changes in our living environment: constant urban sprawl (mainly at the expense of green areas), increasing traffic, noise, dust and gas pollution of atmospheric air, as well as lack of public safety due to the increase in crime. As a result, we have less friendly urban environment and limited possibilities for safe active recreation in urban open areas [15], [16], [17], [19], [20], [21], [22]. Unfortunately, the negative effects of urbanization are also present in many Polish cities and we are no longer able to enjoy open green spaces of our neighbourhood in the way that previous generations did. Obviously, establishing safe, attractively arranged places for active recreation near the place of our residence is a necessity. For over a hundred years, specialists and researchers have agreed: active rest is the most beneficiary, especially for the children, who learn most and develop best through playing with their peers. In a pleasant and unforced way, they improve social contacts with their peers or carers, assimilate the rules of team play, develop some good habits of team cooperation, and above all, develop physical fitness [1], [2], [6], [14], [16]. Such leisure activities in the outdoor open areas can have many forms: a walk, participation in team sports games, individual gymnastic exercises, gardening, playing in the sandbox or exercise playing on instruments. A novelty in many European cities is the appearance in the last two decades of numerous playgrounds near public buildings: churches, museums, libraries, restaurants and petrol stations – in places where they have never been established before.

In order to fulfil its task, reasonably arranged public greens should meet various needs and abilities of their visitors of a given age, mental and physical development stage:

- a) physical: height, body weight, strength, dexterity, agility, flexibility, jumping ability, mobility;

- b) emotional: different level of readiness to take risks, fascination with checking their abilities in difficult and new tasks, independence and self-control;
- c) social: various phases of the ability to interact with other people, cooperation in a group and communication, striving for social contacts, willingness to play together, acceptance and tolerance;
- d) cognitive-intellectual: curiosity, willingness to take risks, ability to make right decisions, condition assessment, creativity, various levels of sensory cooperation, different possibilities of learning and skills.

When planning the public greens, the needs of visitors with special needs or limitations for any of the factors listed above should also be considered. These visitors should also have the right to have fun, stimulate their development mentally and physically. One could say ‘the more he or she has the right’, because it is precisely for such a group that pleasant physical exercise, social contact with others can be particularly valuable, as a precious aid in the rehabilitation process [18], [20]. However, considerations on this subject were also a separate theme for our research, they require a broader discussion and do not fit within the subject of the presented article.

A rational selection of devices and their arrangement on the sports and recreation space is a great responsibility, because the way the facilities are installed, can either inhibit or encourage to exercise and play; it can either weaken users’ sense of safety or strengthen it. It is a misunderstanding to assume that it is enough to fill an empty grassy square and order the appropriate set of devices from the catalogue. It is a problem of proper land preparation, rational layout of devices and later their constant maintenance and supervision.

For example, the majority of modern playground design standards recommend adherence to the following three fundamental principles [1], [2], [15], [16], [17], [19], [20], [21], [22]:

1. The division of the playground into functional zones (age, physical and emotional possibilities, children’s interests).
2. Playground equipment with safe devices – suitable for featured functional zones – points (considering the age, physical and emotional abilities and interests of the children).
3. Providing a safe surface, easy to clean, cushions and reducing the risk of injuries, safe distances between devices.

Consequently, we need to search for answers to the following questions: What do modern children expect and how precisely should playgrounds be arranged? What is better to have, a lot of devices or rather a multi-themed amusement park? Is it enough to set a simple slide, swing, sandpit and carousel, or imagination inflamed with movies and computer games must be satisfied with more sophisticated toys such as climbing spiders, castles – combined with slides and walls for climbing, toy cars, trains, houses, waterfalls. Do wooden toys such as traditional wooden see – saws and metal swings always mean boredom, and is there no question of having fun without coloured plastic devices?

What should the program of a playground device for a school backyard or residential recreation area be – usually neither the local regulations nor the state norms regulate such problems. Moreover, there is no compliance in the world of specialists. Although several studies show that children are best suited to a playground in the natural greens style, with some adventure facilities such as the Indian Village or Pirate Island – but it is an expensive solution, requiring a significant area (above 2000 m²) and costly devices. As a result, this is always the result of a sense of aesthetics, location and terrain options, possible resources that can be spent – as well as fashion and ambition.

Searching for the answers to these questions is important and for decades projects of special sport and recreation facilities have been considered by architects and sculptors as very interesting and original problems to be solved. For example, this task was undertaken by the great visionary of the 20c – Le Corbusier when designing new housing estates, as well as one of the most famous contemporary artists, the author of the Olympic Park in London – Zaha Hadid in the 21c. In the theoretical and practical works focused on founding sports and recreation areas, two parallel problems are distinguished: the problem of playgrounds developed on a small area of 100 m² – 300 m², located between housing blocks and more spacious public open spaces such as city parks and district sports and leisure areas developed on areas of more than 2,000 m² (Bellville near Paris, Nature Playground in Copenhagen, Lady Diana Memorial Playground in Kensington Park in London) [11], [13].

Among the examples of low-budget, attractive solutions for urban housing estates, one can mention the Scandinavian tradition of building ice rinks in winter, sledge hills, with snow and ice slides, various toys – sculptures for climbing. An inexpensive idea is to bring gilded stones to the playground, enabling fun and climbing, as is the case at Camden Playgrounds, London in the UK. In one of the housing estates near Oslo, a playground has been proposed with a minimum of devices: there are huge truck tires embedded in the sandy ground, huge boulders, a relatively small number of swings, simple springs and see – saws. As a result, is enabled planning empty space for running and team games. Another characteristic feature that distinguishes this playground is the lack of greenery (except for mowed grass and a few trees with undercut low growing branches). The reason is, as the project's authors argue, common complaints of children with allergic background and thus eliminating unpleasant allergens was necessary. Furthermore, lack of trees was aimed for the safety of younger children, who are not able to climb a tree [3], [18].

Today, there are about 10,000 playgrounds in Poland. They cover a total area of about 800 ha, and there are 70,000 devices on them. These are, to a large extent, objects located on multi-family housing estates. Considering the location and capacity – half of Polish children can use them. Mostly dominating facilities are the popular and basic devices: small sandpits, swings, metal stands, see-saws – all

packed onto limited area of 50 m² – 100 m². The cost of the basic playground equipment, without the purchase of land, is estimated now from 20 000 PLN (the basic variant, the cheapest and the simplest toys to be found in most of the popular catalogues) up to 100,000 PLN. It should be emphasized that in principle there is no upper limit for the sums to spend on a luxury playground. For example, the famous London's Lady Diana Memorial Playground, founded in the Kensington Park area, consumed huge sums for construction (1.7 million pounds sterling – or about 2 million euros). Furthermore, there are fixed significant expenses for facility protection and equipment maintenance. The mentioned London playground is highly appreciated by children and their carers, and extremely popular.

However, it could not replace the small and very modestly furnished playgrounds near places of residence, as being easily accessible within a few minutes, they enable everyday active recreation without having to cross a busy street [14], [19], [20], [21], [22].

Material methods and results of the field study

The aim of the research was to identify the infrastructure and devices of several types of outdoor playgrounds: located in open areas in parks and city gardens, in residential areas, at educational facilities (schools, kindergartens) and at public facilities (restaurants, museums, churches). In addition to the inventory itself, the intention was to get to know the opinions and comments about the devices expressed by their users.

Field works (surveys in 2016–2018) were carried out in 63 outdoor facilities located in Warsaw, Nowy Dwór and Modlin, distinguishing four basic playground groups in the research material:

- a) playgrounds located in the selected city parks (including Jordanian Gardens) – fieldworks in 26 facilities located in Warsaw, Nowy Dwór and Modlin,
- b) playgrounds located in the selected housing estates – fieldworks in 26 facilities located in Warsaw, Nowy Dwór and Modlin,
- c) playgrounds located near educational institutions (kindergartens and primary schools) – fieldworks in the selected 10 facilities (5 kindergartens, 5 primary schools) located in Warsaw,
- d) playgrounds located near public facilities (churches, museums, restaurants) – fieldworks conducted in one building (St Mary Church at Dewajtis Street in Warsaw).

When investigating selected playgrounds in the above-mentioned groups, a correlation was sought between them:

- location in the city structure, as environmental qualities, transport accessibility, distance from housing estates,

- functional and utility programme, such as selection of devices and their setting, importance of devices for stimulating normal psycho-physical development of users, adjustment of devices for age and social groups,
- accessibility for the disabled (children and carers), degree of security, animation of activities and events,
- popularity, measured by the number of users, their gender and age characteristics, length of stay at the playground and choice of devices,
- universality and inclusivity of the playground – its preparation for various age and social groups (including for the elderly and the disabled),
- organized team activities, the presence of the instructor (animator),
- the possibility of common fun for the whole multigenerational family (grandparents – parents – children – grandchildren),
- information provided for users (pre-visit and in situ),
- opinions of users about the attractiveness of playgrounds.

Structured interviews, focused on visitors (mainly adults but with the consent of their guardians, also among children playing there), were conducted according to a unified in-situ, face-to-face questionnaire (116 statements were received).

Naturally, the article presents only part of the studied problem and does not exhaust the whole, very extensive and multithreaded issue. The results of field research, obtained in playgrounds located in urban forests, educational establishments and public facilities, have been consciously omitted in this text, because their specificity is already beyond the subject and scope of our paper, which is the recreation in the place of residence; the other questions require a specialist, separate discussion.

The fieldworks were carried out on 52 playgrounds located in housing estates (26 facilities) and in city parks (26 facilities) in Warsaw, Nowy Dwór and Modlin. The research tools were structured interviews with users of facilities, inventory of facility development and notes on the base of observations (of participants and non-participants). On the basis of the collected research material, the following synthetic conclusions have been formulated:

1. Playgrounds are considered mostly by their users as secure; only a few accidents were mentioned, non-serious falls from the high slides or swings; only on few playgrounds the facilities were in poor condition and dangerous; asphalt surfaces, popular at the end of the 20c, in the 80s and 90s, were replaced with grassy ones, synthetic mats or sand, rarely with a bark surface; the surfaces are often varied on one site (mixed grass and sand, natural and artificial grass).
2. All the surveyed playgrounds were enclosed, as the applicable laws require, or located in the fenced areas (urban parks, housing communities, schools, kindergartens); they are often well-lit after dark; few have a CCTV monitoring system (cameras).
3. It was emphasized by the users, that the facilities were in good technical condition, clean and solid, colourful and aesthetic, selected with taking into ac-

count the latest trends, modern and thoughtful, made of strong and nice materials; our respondents underlined, that one can see a huge difference in the development of playgrounds in relation to previous decades.

4. In many urban parks, new playgrounds are created, while on many housing estates playgrounds are liquidated, some facilities that require constant supervision and sanitary control are removed. For example, at one of the surveyed housing estates, a sandpit was adapted to become a flowerbed, surrounded by a rest bench.
5. There were no significant differences between the way the playground equipment was selected and installed in the cities studied (Warsaw, Modlin, Nowy Dwór).
6. Most often the caregivers visit with children various playgrounds in the area, if only there is a possibility, to allow the child to experience possible variations, such as other surroundings and toys, or other children their children can meet.
7. Children from the single-family houses, who have their own gardens and recreation open spaces, also often visited public playgrounds, for example located in the city parks, which are open to outsiders. As their carers explained, even though they have a private space to play (a sandpit, a swing, a slide), arranged in the backyard garden – playgrounds in public places offer more interesting and more varied facilities and an attractive company of other children.
8. Children living in the neighbourhood often visit nearby local well-furnished playgrounds located in the fenced and guarded housing estate; the official pretext for outsiders is to visit family or friends.
9. Children of 0–3 years of age visit the playground every day, 5–7 times a week in the company of a supervisor (parents, grandparents, hired babysitter), and stay there from 30 minutes (autumn) to 90 minutes (summer and spring); in the winter, children usually do not go to the playground at all; only a few guardians declared daily use of the playground all year round (but excluding freezing or rainy days), in this latter case it was everyday use of the local playground and in addition longer trips to the city park 1–2 times a week.
10. Children aged 3–5, visit playground usually every day (in the kindergarten or residential area), often playing with their carers or peers; they stay in the playground approximately 45 minutes on average; children up to 5 years old are always in the residential playgrounds with a carer (parents, grandparents, hired babysitter), often with older siblings.
11. Children aged 5–7 visit residential playground 3–5 times a week, staying less than 30 minutes; it is usually explained by the lack of attractions and boredom, definitely less often – by lack of time.
12. Children aged 7–11 usually play at the residential playground not more often than 2–3 times a week; they usually go out to the housing estate themselves

without any adult supervision, stay in the playground shorter than younger children, from 15 minutes (winter and autumn) to 60 minutes (summer and spring); only a few children declared daily use of the playground and longer games (up to 2 hours in the summer during the holidays), only one person declared as much as 3-to-5 hour stays during the summer holidays he had to spend in the city (boy, 10 years).

13. Individual devices – such as toys to play with in the sandpit are usually attractive for a child for a short time, after 5–10 minutes they get bored. Then the carer suggests ideas for additional animations, invent thematic games. The child is more willing and able to play, if there is a nice group of peers or an adult who organizes fun for everyone.
14. Research shows that no more than half of carers play with children in parks and in housing estates; these are most often fathers, older brothers, uncles or grandparents, less often mothers, older sisters, aunts and grandmothers, very rarely paid babysitters. The exception is a professional kindergarten teacher who is actively involved in the play animation (there was one such case recorded in the Żeromski Park, a group of 9 children aged 3–6 coming from a nearby small private kindergarten that does not have its own playground).
15. On playgrounds, there are usually few facilities (green areas on housing estates), as much as a dozen or so devices of recreation equipment or toys one can notice at urban parks. The most popular devices are various types of swings, slides, see – saws, rockers – springs, climbing walls, interlaces, spider – pyramids, houses, castles, trains, cars, carousels, sandpits, large blocks, educational toys (puzzles), instruments, sites for team games.
16. The favourite toys of younger children aged 3–5 are the sandbox toys (they bring home buckets, blades and moulds), spring rockers, slide and ‘thematic’ toys: a house (with toys and dolls brought from home), a train, a car, a ship; they also bring other toys to playgrounds as plush toys. Older children (5–7) bring comets, roller skates and balls.
17. Children aged 0–3 are brought to playgrounds in prams (those aged 0–1 spend there almost all the time), older children come on foot or on their bicycles, scooters.
18. The favourite toys of children aged 5–7 are slides, swings, interlaces, low spiders and trampolines, and ‘thematic’ toys: castle, ‘wild west’ fort, cottage with kitchen, train, ship, car.
19. For children of over 7 years old, various gymnastics, interlaces, trampolines, batons, spiders, rope ramps, climbing walls, gaming grounds are attractive.
20. When choosing toys by younger children, there are no significant differences between girls and boys. Things are different among children over 7 years of age: girls usually choose slides and interlace, boys choose spiders and climbing walls, bridges – equivalently, downhill ride; both groups equally willingly choose swings, batons and trampolines; when choosing ‘thematic’ toys, boys

- are more likely to choose a train, car, ship or palisade fort, girls choose ‘locks’ and ‘houses’.
21. Younger children are happy to play together; the elder ones like toys that enable individual fun. The least interesting toys are generally not only those in bad technical condition, broken, ugly, but also the ones requiring the assistance of adults; as a result carousels are omitted, requiring team play with other children; on the other hand sandpits, low climbing walls and interlaces ‘ladders’ (up to 150 cm) designed for small children are also not very popular and described as ‘childish’.
  22. Among the studied sites, only the playground in the University of Physical Education in Warsaw (AWF) at 34 Marymoncka Street had devices for integration, as some toys (trampolines) were available for children on wheelchairs, wide and even paths allow free movement of people with disabilities.
  23. Only the playground in the University of Physical Education in Warsaw (AWF), by providing an outdoor gym the recreation ground has been designed to meet needs of the three generations of its visitors, allowing them to spend a time together and enabling active recreation for young people and adults.
  24. Only on the playground in Stara Baśń Street (Bielany, Warsaw) there were organized cultural and educational activities initiated by the Bielany Local Authority; for example in May 2017 ‘Educational Picnic’ was addressed to pre-school children (there were games, competitions, educational meetings, scientific experiments, presentations of sports and dance shows proposed to the visitors) and to future parents (massage workshops).
  25. There are definitely better equipped playgrounds which are located in city parks (Las Młociński, Park Żeromskiego, AWF Warsaw, Jordan Garden at Felińskiego street) than the recreation areas located on housing estates; there is practically no difference whether they are playgrounds existing for a long time (WSM Żoliborz II) or newly created ones (residential complex at Rydygiera Street).
  26. It was also noticed that visitors of playgrounds located at housing estates were usually the carers with young children (from 0 to 5 years old), visiting the site on weekdays and at the weekend; whereas on Saturdays and Sundays there was an increase in the presence of early school-aged children (6–11 years old).
  27. During weekdays, the dominating caregivers were women (mothers, aunts, grandmothers, rented babysitters of all ages), while on Saturdays, Sundays and other holidays – the proportions of female and male guardians were almost equal.
  28. Children eagerly meet and play in the same group day by day, so it requires of carers to coordinate the dates and time of joint meetings on the playground.
  29. Among the objects examined by field research, only in Ogród Krasinski (the Krasińskis’ Garden Park) in Warsaw there is a corner (kiosk, gazebo)

designed for nursing mothers; benches for rest can be found on all the surveyed playgrounds, whereas portable toilets are placed next to playgrounds in city parks and Jordanian Gardens (the popular white and blue toilets are the most common).

30. Carers and children visiting playgrounds usually come on foot, when the distance from their place of residence is no more than 15 minutes; if it is more – they use public transport or a private car. Interestingly, among the respondents interviewed in the city parks, there were no people complaining about the lack of parking lots and shortages of urban transport.
31. Children asked about their favourite playgrounds usually mentioned these located at the pre-school backyard or located in a city park, less often in their own housing estate.
32. Caregivers used to bring drinks (juices, flavours, water, tea), fruit (apples, oranges and bananas), sandwiches with cured meat or cheese, sweets (chocolate, chocolate bars, candies, biscuits, biscuits), salty sticks and chips. Among the respondents there were no suggestions on the lack of trade and gastronomy services – a café and a kiosk with drinks and sweets.
33. Playground visitors complained mostly about the lack of toilets in playgrounds (there are none or they are devastated and dirty).
34. Participants of our survey suggested establishing a sports equipment rental at the city parks (bicycles, scooters, badminton, balls), installing outdoor gyms at playgrounds (attractive for adults and older children).
35. Playground visitors, when asked to express their opinions, on expectations regarding the improvement of the playground infrastructure, emphasized the importance of a large green area close to the place of residence (to quote one of the responders: ‘children had to have a space to run’), various facilities allowing for different physical exercises and being attractive for diverse age groups; clean and aesthetic toilets, picnic tables and shelters protecting against sun and rain. Most often mentioned and desired devices were: for younger children – large blocks and logic puzzles, for older children – spiders and spiral slides, ‘monkey bridges’, bicycle-roller / roller tracks, skateboarding devices (mini skate park), table tennis sets, safe and attractive trampolines, outdoor gyms and grassy team gaming areas. Attention was paid to the sanitary requirements and the need to protect the sandbox after dark against cats and rats (there are sandboxes available with a sun visor sliding down in the evening as a sandbox cover), taking care of the greenery.
36. Attention was drawn to the lack of seasonal attractions. It was emphasized that in the absence of ‘white winters’ ice rinks and sledge hills were less necessary, whereas fountains, shower trays, giving relief against the constantly increasing number of hot days in late spring and summer could be more appropriate.

37. In the face of the risk of sunburns during hot days with temperatures over 30°C installation of canvas canopies over toys was suggested, especially over devices such as sandpits, where children play longer; properly impregnated canopies, as it was noticed, can also protect during short-term, light drizzle.
38. In view of health warnings regarding the presence of ticks and mosquitoes, attention was drawn to the need to spray shrubs and grass around playgrounds with appropriate chemicals to increase the safety of carers and children, along with the information boards about the possible threat.
39. Many guardians of children observe not only their pupils but have the habit of constantly scanning the surroundings of the playground. They behave vigilantly of suspicious people and events, inform each other about perceptions and danger, taking an active part in caring for safety (for example, they used to intervene immediately when a child fell 'upstream' on a slide). We experienced personally the attitude during our field researches, especially when attempting to make a photographic documentation of playing children (this most frequently resulted in violent protest on the part of their guardians, even accusations of evil intentions).
40. Several guardians pointed to the legitimacy of monitoring (CCTV, camera) and introduction of permanent guardian or municipal duty guard, even periodic police patrols – in the face of anti-social behaviour: uninvolved individuals, hooliganism, devastation of equipment, littering of the area, including broken bottles of alcoholic beverages, dirty condoms or walking dogs without cleaning up after them.
41. It has been suggested to put more information boards with emergency telephone numbers, rules and warnings with lists of prohibited behaviours: walking dogs on the playground, using toys contrary to their purpose, and dangerous behaviours – like going upstream of a slide, approaching too close to swings.
42. Another suggestion was providing information about the current state of the environment in the immediate vicinity of the children's play area, including the most important data: on air pollution with dust, gases and noise, planned organized games, festivals; for example together with traditional information board also applications for smart phones.

The conclusions listed above, formulated on the base of the analysed material of our field notes and structured interviews show, that the short time spent on the playground, on average about 30 minutes during warm, rainless and sunny days, can be explained by boredom and poor facilities (less frequently by lack of time). For this reason, many people preferred to take their children to the city park, considered to be a more attractive place, so that they can play in a more inspiring environment.

As a result, for example on the playground at the University of Physical Education in Warsaw (AWF), at 34 Marymoncka Street, visitors to be found there

are not only from the district of Bielany but also from other parts of Warsaw, even from suburban Łomianki and Buraków. Toys and other facilities installed there are besieged, and at the most attractive ones (spider with a slide) on warm, sunny days queues are formed.

Residents of Warsaw, Nowy Dwór and Modlin unsatisfied with the recreation conditions on the green areas located near their place of residence, and usually poorly furnished and founded on very small areas, were more than 50% of our respondents. There were also complains about poor and limited greenery, lack of well-kept lawns, trees, shrubs or aesthetic flowerbeds. It should be emphasized that at the same time there were some postulates for removing shrubs and low growing tree branches due to the danger of ticks. People, who made critical remarks, were most often those who, decide to travel with their children to a distant, but considered as a more attractive playground, 1 or 2 times a week. Usually it meant a city park, located at the average distance of about 1.0–1.5 km from their permanent place of residence. It required using public transport (15–20 minutes) or private cars (5–10 minutes). As the time spent on the playground was estimated to be about 45 minutes, the total daily active recreation lasted no more than 90 minutes.

Discussion and conclusion

Numerous changes in our style and pace of life are also visible in the way of leisure and the selection of everyday forms of active recreation in the urban areas. As we expect higher standards of our living conditions, better services in the field of health, education, trade – we also have expectations in relation to sport and recreation areas.

These expectations are most often associated with the aesthetics of green areas, quality and selection of facilities, safe environment. It is important that the toys and gymnastic devices should allow attractive and diverse forms of sport and active recreation, adapted to the age, physical condition and interests of their users. In addition, many urban residents are looking for universal public greens – allowing active recreation and common fun for all three generations: grandparents, parents and children (Table 1). However, such expectations cannot always be satisfied, close to the place of one's residence. Many urban residents are forced to visit distant city parks, while their housing estates have nothing to offer except a small green square and a poorly arranged playground.

Table 1. Forms of recreation and proposed types of equipment for the three generations of users (age groups / recreation forms / recommended equipment)

Age	Recommended recreation forms	Recommended types of playground infrastructure facilities
Toddlers 3–4	Physical activities and group games with the supervision of adults, short distance running, playing in the sandbox, educational toys	sandpit (about 20 sq. m), paddling pool – fountain, stools and benches for caregivers, low swings and rockers on springs, carousels, thematic toys (houses, trains, cars), large blocks and puzzles – devices protected in summer by canvas roofing, grass squares for sunbathing and picnics, day room (recreation room, coffee room with toilet, toy rental), recreation benches, tables, lighting
Older children: 6–11	Team games, arcade games, educational logic jigsaws, competitions, cycling, roller skating, ice skating, sledding, skiing	sandpit (100 m ²), paddling pool – fountain, large Lego blocks, puzzle pieces, educational toys (including sonar ones), interlaces, swings, ‘monkey bridges’, slides, carousels, gymnastics, climbing wall, spiders, trampolines and athletic springboard, keg, common gaming square, bicycle path and a small skate park for simple evolutions, ice rink, tobogganing hills, swimming pool (shallow paddling pool), thematic toys (pirate ship, Indian village, castle), picnic areas, day room (hall recreation room, coffee room with toilet, toy rental), benches for rest, tables, lighting
Youths and adults	Different types of sports, group and individual activities, team games: football, volleyball, basketball, tennis, table tennis, cycling, ice skating, roller skating, skiing, skate boarding, running, yoga, Tai-Chi	multi-purpose sports field (volleyball, basketball), bicycle town (education of road safety), mini golf, tennis courts, gymnastic devices, spiders, trampolines and athletic springboards, climbing walls, bridges - balance beams, bike paths and ski trails, advanced skate park and snow park, green gyms, places to relax, table tennis equipment, chess tables and board games, ice rink, toboggan run, outdoor gym, grass squares for sunbathing, picnic areas, day room (recreation room, coffee room with toilet, sport equipment rental), benches for rest, tables, lighting
Elders	walking, cycling, cross-country skiing, individual and team games, relaxation, yoga, Tai-Chi	walking paths, shady places for peaceful rest, bicycle paths, cross-country ski routes, playing fields, table tennis equipment, chess tables and checkers, board games, mini golf, boules, Nordic walking paths, green gyms, park-chairs in sunny and shaded areas, day room (recreation room, coffee room with toilet, sport equipment rental), recreation benches, tables, lighting

Source: Authors’ matrix based on the research material 2016–2019 for the project ds-300 AWF Warsaw.

The analysis of the research material of the field notes and structured interviews shows that despite significant improvement in the last three decades

(thanks to the revitalization of city parks, modernization of playgrounds, establishing green gyms, improvement of public space safety), the recreational needs of the urban residents have not been fully satisfied. The opinions of the users of public greens' are clear. They regret the green's shrinkage, lost to the new developing housing and shopping centres. Nevertheless, it should be emphasized that in the opinion of both, the users (analysis of the research material) and the professionals in this field [1, 19, 20, 21, 22] sport and recreation grounds, especially children playgrounds are now definitely more secure and meeting the criteria required by the law [7, 8]. Comparing the research material from 2008–2010 (project ds-114 AWF), repeated a decade later on the selected playgrounds in Warsaw, as part of the new project ds-300 AWF in 2017–2018, it should be stated that facilities there are much more varied and aesthetic, but the greenery is much poorer. It is bad news, and a change for the worse, as what we know on the base of our interviews and residents' opinions (2017–2018) is that both adults and children prefer natural style playgrounds. Urban citizens generally expect functional and aesthetic devices surrounded by rich greens. However, there is a big gap between these needs and reality. Urbanization of our towns has resulted in children and their families being separated from contact with nature.

Thus, we are dealing clearly with the problem of the lack of extensive green areas near the places of residence, but also with their insufficient preparation for physical activities, a less attractive program. This is especially true for newly established housing estates (Rydygier Estate, Żoliborz Artystyczny). Unfortunately, playgrounds are set up on small earth patches between high houses, planned on the basis of the same solutions as the neighbouring 'block', boring and monotonous in its repetition, without taking into account the local tradition and the identity of the place, and expectations of the local community. No wonder that in such conditions, only every tenth inhabitant on average uses the housing estate square for a short time, and over half of the children and carers we interviewed complained about the lack of an attractive programme and, as a result, used a facility away from home.

To better meet the needs of three generations of urban residents, we propose a holistic, multidisciplinary and multilevel approach. The model of establishing and managing recreational sports and recreation areas (including playgrounds for children) should, in our opinion, include four steps:

1. Inventory of the existing state, creation of databases, social research on the preferences of future users, development of standards, economic estimates.
2. Planning of the development based on the collected material of the inventory and databases, programme recommendations and recommendations, legal conditions; considering the flexibility of solutions, presentation of the local community project, industry and social consultations, discussion.
3. Implementation of projects, involvement of the local community in the process of creating a place of rest, promotion.

4. Management, maintenance of the accepted standards, organization of events and animation classes, popularization of various forms of active recreation and healthy lifestyle, monitoring of needs and diagnosis of possible conflicts, mitigation of disputes, introduction of new devices and forms of use.

What should be included in the detailed program? The answer cannot be in the form of a universal recommendation here, because each location of the sport and recreation area is different, there are various financial and terrain conditions, different expectations of the local community. Therefore, a reliable public consultation should always be an indispensable element of the preparation of the planned investment.

There is no doubt, however, that there is a need to establish integrated (universal, common) sports and recreation areas, enabling fun and recreation of the whole family, three generations: grandparents, parents and children. The idea of inclusive public greens aimed for sport, physical education and health with a rich, varied program, is not new. It was known and implemented before the Second World War in form of the Jordan Gardens [11], [13]. The method of planning such areas should consider the needs of a multigenerational family, enable active recreation: children, small, elder, adolescents, mature people and the elderly (Table 1).

However, a sufficiently large area is necessary to obtain satisfying sport and recreation areas in terms of such a program. It is possible to achieve only by increasing the share of green areas in the overall housing estate balance. There is no doubt that for the modern family such a solution is the most advantageous, but its implementation requires a thorough correction of the existing regulations and the conviction of the local community to preserve natural greens as a great value. Therefore, an element of education and information is important in order to convince the members of the local community, the inhabitants of the housing estate, who will benefit from this area, to such a solution together with obligation to cover high maintenance costs. Perhaps a good way to reduce these costs is to share public green areas, as serving several communities and co-financed by the Community budget or grants of the European Union.

We are sure that if not the present, the future generation will support this idea. New needs in the scope of daily activities, healthy lifestyle, sport and active recreation will be a consequence of further changes in the urban society itself, differing significantly from previous generations. The future generation will know more and understand better the value of open public greens. This direction of changes can be observed today as well, as our generation philosophy is different from our great grandfathers' ideas on this subject. During the last three decades (1989–2018) not only did changes occur on the labour market, economic changes, demographic changes (visible in the new structure of households), but also in the ways of spending free time and the approach to the value of nature.

Naturally the educational role is very important and it is crucial to promote healthy lifestyle on every possible occasion. For example, it should be noted that

when analysing field notes, our attention was attracted by doubtful dietary habits. The types of declared drinks and snacks brought to the playground, as a second breakfast or afternoon tea, containing a large share of sugary drinks and sweets, salty snacks and chocolate bars were alarming. Perhaps, for example, the project of a 'healthy snack' kiosk set up on the playground, with an offer promoting healthy, balanced food, information and educational leaflets, would help carers to prepare a second breakfast or afternoon tea for children without having to bring all products from home.

It does not mean that the opinions expressed by visitors of the surveyed public greens were useless. Among many important remarks made by the users themselves, cited in the previous section about improving the safety level on playgrounds – suggestions for protecting children against ticks (by applying appropriate sprays in a park or garden) seem very valid and important. Other important proposals are facilities against excessive overheating of children on hot days, this can be prevented for example by installing canopies and canvas over the sandpit and picnic tables, shower trays and fountains.

The issue of public toilets at public urban greens is still insufficiently solved. Perhaps the toilet cabins dedicated to infants with mother and children use, will better protect these devices from devastation and will be safer and more appropriate for children, allowing to maintain proper sanitary standards.

Another suggestion worth serious consideration is the installation at the entrance to the playground next to the traditional boards, also an additional one, for example in form of a QR application, informing about the current state of the environment, and planned, organized events, festivities.

The material of our research (observations and opinions expressed during interviews) shows, that carers rarely play together with their children, even though children appreciate and highly value such games. Therefore, it might be a good solution (especially valuable for the children not included in pre-school education) to initiate common organized activities at popular playgrounds in the city parks. They could take place, on selected days of the week, being addressed to children of different age groups and their guardians. The participation of professionals is required – animators, graduates of pedagogy and sports and recreation, specialists in physical education and graduates of sports faculties of AWFs.

Finally, we would like to emphasize that consistency is necessary in health promotion programs and pro-health behaviours. It is difficult to shape the desirable attitudes of active recreation, to pursue with confidence the slogans of 'sport for everyone', 'sport in the family', if there are not enough conditions, such as green areas and appropriate facilities, necessary for their implementation – universal and inclusive playgrounds enabling the representatives of the three different generations to do the physical exercises and play team games.

References

- [1] Czałczyńska-Podolska M. (2010): *Ewolucja placu zabaw. Koncepcja przestrzeni zabaw dla dzieci w Europie i Stanach Zjednoczonych* [Development of outdoor playspaces. The children playgrounds concept in Europe and United States]. *Przestrzeń i Forma*, 13, pp. 73–88.
- [2] Daly J. (2000): *Recreation and Sport. Planning and Design*. Human Kinetics. Leeds.
- [3] Gaventa S. (2006): *New Public Spaces*. CABE SPACE, London.
- [4] Gibson J., Kemp K., MacLyre E., Pearson S., Wood I. (1995): *Leisure and Recreation*. Longman. London.
- [5] Henderson M. (2011): *Daylight saving time – good for child health*. *The Times*, 70413/10, London, pp. 26–27.
- [6] Korczak J. (1919): *Jak kochać dziecko – prawo dziecka do szacunku* [How to love a child – the child's right to be respected]. Żak Academic Editorial Office (2002). Warszawa.
- [7] PN EN 1176 standard on the equipment of open playgrounds and surfaces.
- [8] PN EN 1177 standard on crashing pads.
- [9] Nałęcz H., Ostrowska-Tryzno A., Pawlikowska-Piechotka A. (2018): *Outdoor gyms as an example of outdoor recreation activity in urbanized areas*. *Turyzm/Tourism*, 28, 1, pp. 65–71; <http://dx.doi.org/10.18778/0867-5856.28.1.16>.
- [10] Pawlikowska-Piechotka A., Sawicka K. (2013): *Sport and Recreation Grounds. Urban Society Expectations*. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 57, 1, pp. 33–43; <http://dx.doi.org/10.2478/pccsr-2013-0006>.
- [11] Pawlikowska-Piechotka A. (2012): *Europejskie tradycje rekreacji w mieście* [European traditions of urban recreation spaces]. AWF Warszawa. Warszawa.
- [12] Pawlikowska-Piechotka A. (2016): *Przestrzeń sportu, rekreacji i turystyki bez barier* [Sports, recreation and tourist space barrier – free]. AWF Warszawa. Warszawa.
- [13] Pawlikowska-Piechotka A., Piechotka M. (2017): *Dzieje obiektów sportowych w Europie* [An outline of sports architecture in Europe]. AWF Warszawa. Warszawa.
- [14] Pellegrini A.D., Bohn-Gettler C.M. (2013): *The Benefits of Recess in the Primary School*. *Scholarpedia*, 8 (2): 30448; <http://dx.doi.org/10.3102/0013189x03400001013>.
- [15] Rice L. (2009): *Everyday Urbanism and Play*. *Journal of Planning and Architecture*, University of Bristol, Bristol, pp. 53–55.
- [16] Risotto A. (2012): *Projects and Policies for Childhood in Italy*. *Culture, Environment Action and Sustainability*, International Association of People Environment Studies IAPS, Gottingen, pp. 203–211.

- [17] Rojek Ch., Show S.M., Veal A.J. (2007): *A Handbook of Leisure Studies*. Palgrave Macmillan. New York.
- [18] Sawyer H.Th. (2009): *Facilities Planning for Health, Fitness, Physical Activity, Recreation and Sports* (12 edition). Sagamore Publishing, Urbana (USA).
- [19] Woolley H.E. (2003): *Urban Open Spaces*. Taylor & Francis. London – New York.
- [20] Woolley H.E. (2012): *Now Being Social: The Barrier of Designing Outdoor Play Spaces for Disabled Children*. *Children and Society*, 27 (6), pp. 448–458; <http://dx.doi.org/10.1111/j.1099-0860.2012.00464.x>.
- [21] Woolley H.E., Lowe A. (2013): *Exploring the Relationship between Design Approach and Play Value of Outdoor Play Spaces*. *Landscape Research*, 38 (1), pp. 53–74.
- [22] Woolley H.E., Griffin E. (2015): *Decreasing experiences of home range, outdoor spaces, activities and companions: Changes across three generations in Sheffield*. *Children's Geographies*, 13, 6, pp. 677–691; <http://dx.doi.org/10.1080/14733285.2014.952186>.
- [23] Woolley H.E., Bozkurt M. (2018): *Children's interactions with water in the city centres: a case study from Sheffield*, <http://dx.doi.org/10.1080/01426397.2018.1518518>.
- [24] www.uokik.gov.pl: Play Safety, Royal Society for the Prevention of Accidents [access in July 2019].
- [25] www.rospa.com: European Playground Safety Standards, EN 1176 and EN 1177 [access in July 2019]

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sport and physical activity in the urban area – housing estate greens for three generations*.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Sport and physical activity in the urban area – housing estate greens for three generations*.

Declaration of Conflicting Interests

The authors declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Sport and physical activity in the urban area – housing estate greens for three generations*.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Sport and physical activity in the urban area – housing estate greens for three generations*.

INFORMACJE DLA AUTORÓW

1. „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” ukazuje się jako kwartalnik. Publikacje powinny dotyczyć problemów badawczych, którymi zajmują się nauki o kulturze fizycznej (historia, teoria i socjologia kultury fizycznej, problemy rozwoju fizycznego, sprawności i wydolności fizycznej, turystyki i rekreacji, zdrowia i edukacji prozdrowotnej).
2. Publikujemy prace eksperymentalne, przeglądowe, doniesienia i artykuły polemiczne – w języku polskim i językach obcych, po uzyskaniu pozytywnej recenzji.
3. Procedura recenzowania materiałów autorskich publikowanych w „Sporcie i Turystyce. Środkowoeuropejskim Czasopiśmie Naukowym” jest dostosowana do wytycznych MNiSW „Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce” oraz „Kodeksu etyki pracownika naukowego”. Pierwszym etapem recenzowania nadesłanych prac jest recenzja wstępna dokonywana przez Redakcję czasopisma. Na tym etapie praca poddawana jest ocenie pod względem jej zgodności z profilem czasopisma, zachowania wymogów redakcyjnych obowiązujących w wydawnictwie oraz ogólnej poprawności językowej. Tekst spełniający wymogi recenzji wstępnej otrzymuje kod identyfikacyjny i zostaje skierowany do dwóch recenzentów będących specjalistami z zakresu nauk o kulturze fizycznej. Zgodnie z zasadą „double-blind review process”, recenzenci, jak i autorzy, pozostają wobec siebie anonimowi. Recenzenci swoją opinię o pracy przedstawiają, wypełniając formularz recenzji.
4. Redakcja „Sportu i Turystyki. Środkowoeuropejskiego Czasopisma Naukowego”, dbając o rzetelność w nauce, wdraża zapory „ghostwriting” oraz „guest authorship”. Autorzy są zobowiązani do przedstawienia oświadczenia dotyczącego rzetelności nadesłanych prac, a w przypadku artykułów opracowanych przez kilku autorów – do ujawnienia wkładu poszczególnych osób w powstanie pracy. Wszelkie wykryte przypadki nierzetelności naukowej będą demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów (instytucje zatrudniające autorów, towarzystwa naukowe, stowarzyszenia edytorów naukowych itp.).
5. Autor artykułu jest zobowiązany poinformować Redakcję o źródłach finansowania publikacji, jeżeli nadesłana praca powstała dzięki dofinansowaniu instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń lub innych podmiotów („financial disclosure”).
6. Objętość nadsyłanych tekstów nie może przekraczać 15 stron (w tym tabele, wykresy, przypisy, bibliografia). Dokument powinien być napisany w formacie A4 standardowego maszynopisu (1800 znaków na stronie, marginesy: górny i dolny – 25 mm, lewy – 35 mm). Zaleca się stosowanie kroju Times New Roman, 12 punktów, odstęp 1,5 wiersza.
7. Pracę należy przesłać w wersji elektronicznej w edytorze Word (w formacie .doc lub .docx) z dwoma egzemplarzami wydruku. Praca powinna zawierać: a) imię i nazwisko autora lub autorów; b) tytuł naukowy, identyfikator ORCID oraz afiliację; c) tytuł publikacji; d) streszczenie pracy; e) słowa kluczowe pracy; f) dodatkowo w języku angielskim: tytuł pracy, streszczenie, słowa kluczowe (1/2 strony); 7) adres kontaktowy, nr telefonu, e-mail (służbowy).
8. W razie umieszczenia w pracy rycin, tabel itp. pochodzących z opracowań zamieszczanych w innych czasopismach lub publikacjach książkowych, autor ma obowiązek uzyskania zgody na ich wykorzystanie.

9. Tabele i materiał ilustracyjny (ryciny, wykresy, fotografie) można zamieścić w osobnych plikach i dokładnie opisać. Miejsca ich wstawienia zaznaczyć na prawym marginesie wydruku tekstu.

a) Stopień pisma w tabeli powinien wynosić 9 p., zaś szerokość tabeli nie może przekraczać 125 mm. Nie stosuje się innego formatowania tabeli niż siatka. Tytuł umieszcza się nad tabelą. Przypisy do tabeli umieszcza się bezpośrednio pod nią. W tabeli nie zostawia się pustych rubryk.

Obowiązują następujące znaki umowne:

pauza (—) – zjawisko nie występuje,

zero (0) – zjawisko istnieje, jednakże w ilościach mniejszych od liczb, które mogą być wyrażone uwidocznionymi w tabeli znakami cyfrowymi,

kropka (.) – zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych,

znak x – wypełnienie rubryki ze względu na układ tabeli jest niemożliwe lub niecelowe,

„w tym” – oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

b) Wykresy należy sporządzać za pomocą programów Microsoft Office (Excel, Microsoft Graph). Szerokość wykresu nie może przekraczać 125 mm. Numer i tytuł wykresu zapisuje się pod wykresem. Wykresy sporządzane innymi programami i wklejane jako rysunki muszą spełniać następujące kryteria:

– minimalna rozdzielczość to 300 dpi,

– dane i opisy zamieszczone na wykresie muszą być zapisane Times New Roman w stopniu 9 p.,

– nie należy projektować trójwymiarowych wykresów, które będą nieczytelne; zaleca się wykresy jednowymiarowe,

– nie stosuje się obramowań pola wykresu ani obramowań legendy,

– nie stosuje się tła innego niż białe,

– nie powtarza się tytułu wykresu ani zapisu „Źródło:...” na obszarze kreślenia.

c) Wielkość ilustracji musi być dostosowana do formatu B5. Minimalna rozdzielczość ilustracji to 300 dpi.

10. Zasady opisów bibliograficznych:

a) w pracach z zakresu humanistycznych i teoretycznych podstaw kultury fizycznej i turystyki należy stosować przypisy dolne; obowiązuje alfabetyczny układ bibliografii (pozycje bibliografii nie są numerowane);

– przykładowe przypisy: J. Nawrocki, J. Mrzygłód, *W szczęku stalowych kling*, Warszawa 1957, s. 114–119; Z. Dziubiński (red.), *Kultura somatyczna kleryków*, Warszawa 1996, s. 18; M. Ponczek, *Związki Kościoła Katolickiego z „Sokołem” Ziemi Łódzkiej do 1939 r.*, [w:] A. Nowakowski (red.), *Studia z historii i organizacji kultury fizycznej*, Częstochowa 1997; J. Konopnicki, *Wychowanie fizyczne w gimnazjum wołyńskim*, „Kultura Fizyczna” 1956, nr 3, s. 175–177.

– przykładowe opisy bibliograficzne: Barabasz S., *Wspomnienia narciarza*, Zakopane 1914; Mroczo L. (red.), *Maków Podhalański*, Kraków 1978; Chełmecki J., Wilk S., *Wybrane czynniki społeczno-polityczne kształtowania modelu organizacyjnego kultury fizycznej w Polsce Ludowej*, [w:] *Wybrane problemy organizacji kultury fizycznej w Polsce. Z warsztatów badawczych*, Warszawa 1987; Hądzelek K., *Wychowanie fizyczne na ziemiach polskich przed odzyskaniem niepodległości*, „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1993, nr 4.

b) w pozostałych pracach numer pozycji bibliograficznej podajemy w nawiasie kwadratowym wewnątrz tekstu głównego; obowiązuje alfabetyczny układ bibliografii (pozycje bibliografii są numerowane w nawiasach kwadratowych). Przykład opisów bibliograficznych:

– [1] Pilicz S. (1988): *Zmiany sekularne w rozwoju fizycznym i sprawności ruchowej studentów polskich*. Wychowanie Fizyczne i Sport, 4, s. 3–12; [2] Tatarczuk J. (2002): *Cha-*

rakterystyka porównawcza struktury somatycznej i typologicznej słuchaczy I roku kierunków pedagogicznych i wychowania fizycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie. [w:] Malinowski A., Tatarczuk J., Asienkiewicz R. (red.): *Ontogeneza i promocja zdrowia w aspekcie medycyny, antropologii i wychowania fizycznego.* Uniwersytet Zielonogórski. Zielona Góra, s. 369–373; [3] Wawrzyniak G. (1997): *Normy wybranych cech somatycznych kandydatów na studia wychowania fizycznego.* AWF. Poznań.

- c) bez względu na język artykułu, źródła (tytuły publikacji, czasopism, nazwy archiwów) oraz nazwy własne (np. Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Dar Pomorza) podajemy w brzmieniu oryginalnym, ewentualne tłumaczenie podajemy w nawiasie kwadratowym;
- przykład opisu bibliograficznego (język artykułu angielski, źródło polskie): Z. Szafkowski, *Światowe Igrzyska Polonijne z lat 1999–2000* [*World Polonia Games in the years 1999–2000*], [in:] B. Woltmann (ed.), *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce* [*From the most recent history of physical culture in Poland*], vol. 5, Gorzów Wlkp. 2002.
11. Autor oświadcza, że sprawdził, czy źródła bibliograficzne przywołane w artykule są zarejestrowane w systemie Digital Object Identifier (DOI), i czy posiadają identyfikator DOI. W przypadku jego występowania, właściwy dla artykułu przywołanego w bibliografii/przypisach numer DOI został podany w stosownym przypisie, po danych bibliograficznych przywołanego źródła, w formie aktywnego hiperłącza. Numery DOI należy weryfikować bezpośrednio na stronach internetowych czasopism czy wydawców lub na stronie agencji CrossRef: <http://www.crossref.org/guestquery/>

12. Termin składania prac do kolejnych numerów upływa 30 maja 2020 (numer 4, 2020), 31 lipca 2020 (numer 1, 2021).

Prace należy nadsyłać na adres redaktora naczelnego i redaktorów naukowych:

Eligiusz Małolepszy (e.malolepszy@ujd.edu.pl)

Teresa Drozdek-Małolepsza (t.drozdek-malolepsza@ujd.edu.pl)

Błażej Cieślik (b.cieslik@ujd.edu.pl)

Katedra Polityki Społecznej, Pracy Socjalnej i Turystyki

ul. Waszyngtona 4/8

42-200 Częstochowa

tel. (34) 378-42-97

Redaktor naczelny informuje, że każdy numer czasopisma będzie umieszczany również na stronie internetowej Biblioteki Głównej UJD w Częstochowie, w wersji elektronicznej.

INFORMATION FOR AUTHORS

1. "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" appears as a quarterly. Publications should relate to research problems dealt with in the field of physical culture (history, theory and sociology of physical culture, physical development problems, fitness and physical efficiency, tourism and recreation, health and health education).
2. We publish papers about experiments, reviews, reports and polemic articles – in Polish and in foreign languages, after they have been positively reviewed.
3. The procedure for reviewing the copyright materials published in "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" is adapted to the guidelines of the MNiSW (Ministry of Science and Higher Education) "Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce" (Good Practices in Reviewing Procedures in Science) and "Kodeks etyki pracownika naukowego" (The Code of Conduct for Researchers). The first stage of reviewing the submitted publications is a preliminary review made by the editorial staff of the Journal. At this stage, the publication is evaluated in terms of its compatibility with the profile of the Journal, the editorial requirements of the publishing house and general linguistic correctness. The text satisfying the requirements of the initial review receives an identification code and is directed to two reviewers, who are specialists in the field of physical culture. According to the principles of the "double-blind review process", reviewers and authors remain anonymous to one another. The reviewers present their opinions on the work by completing the review form.
4. Taking care of the integrity of science, the editors of the "Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe" implement barriers for "ghostwriting" and "guest authorship". The authors are required to submit a statement regarding the reliability and copyright to the submitted texts, and in the case of articles prepared by several authors – to disclose the rate of contribution of individual authors to the creation of their work. All detected cases of scientific misconduct will be exposed, including notification of relevant entities (institutions employing authors, scientific societies, associations of scientific editors, etc.).
5. The author of the article is obliged to inform the Editorial Office of the source of funding for the publication, if the submitted work was created thanks to funding of scientific and research institutions, associations or any other entities ("financial disclosure").
6. The volume of submitted texts should not exceed 15 pages (including tables, graphs, footnotes, bibliography). The document should be written in the A4 format of a standard typescript (1800 characters per page, margins: upper and lower – 25 mm, left – 35 mm). It is recommended to use the Times New Roman typeface, 12 points and a 1.5-line spacing.
7. The work should be sent in an electronic version in the Microsoft Word editor (in .doc or .docx format) with two copies of the printout. The work should include: a) the name and surname of the author or authors; b) academic title, ORCID iD and affiliation; c) the title of the publication; d) an abstract of the paper; e) keywords of the text; f) additionally in English: the title of the paper, an abstract, keywords (½ page); 7) contact address, telephone number, e-mail (business).
8. In the case of placing engravings, tables, etc. in the work, coming from studies published in other magazines or books, the author is required to obtain permission to use them.
9. Tables and illustrations (figures, graphs, photographs) can be placed in separate files and accurately described. Place their insertions should be marked in the right margin of the text printout.
  - a) The font in the table should be 9 points, while the width of the table should not exceed 125 mm. There is no other table formatting than the grid. The title is placed above the table. Footnotes to the table are placed directly below it. No empty boxes are to be left in a table.The following conventional symbols apply:
pause (—) – the phenomenon does not occur,

zero (0) – the phenomenon exists, however in quantities smaller than the numbers that can be expressed in the table with numerical digits,

dot (.) – complete lack of information or lack of reliable information,

x sign – it is impossible or pointless to fill in the boxes, because of the layout of the table,

“incl.” – means that you do not give all the components of the sum.

b) Charts should be prepared using Microsoft Office programs (Excel, Microsoft Graph). The width of the chart must not exceed 125 mm. The chart number and title are saved below the graph. Charts made with other programs and pasted as drawings must meet the following criteria:

- the minimum resolution is 300 dpi,
- data and descriptions placed on the chart must be Times New Roman to 9 pt,
- you should not design three-dimensional charts that will be illegible,
- the field of the chart field and the borders of the legend are not used,
- no background other than white is used,
- the title of the chart or the record “Source: ...” is not repeated in the area of plotting.

c) The size of the illustrations must be adapted to the B5 format. The minimum resolution of the illustrations is 300 dpi.

10. Rules for bibliographic descriptions:

a) footnotes should be used in articles concerning humanistic and theoretical foundations of physical culture and tourism; the alphabetical arrangement of the bibliography applies (bibliographic entries are not numbered);

- sample footnotes: J. Nawrocki, J. Mrzygłód, *W szczęku stalowych kling*, Warszawa 1957, pp. 114–119; Z. Dziubiński (ed.), *Kultura somatyczna kleryków*, Warszawa 1996, p. 18; M. Ponczek, *Związki Kościoła Katolickiego z “Sokołem” Ziemi Łódzkiej do 1939 r.*, [in:] A. Nowakowski (ed.), *Studia z historii i organizacji kultury fizycznej*, Częstochowa 1997; J. Konopnicki, *Wychowanie fizyczne w gimnazjum wołyńskim*, “Kultura Fizyczna” 1956, No 3, pp. 175–177.
- sample bibliographic descriptions: Barabasz S., *Wspomnienia narciarza*, Zakopane 1914; Mroczo L. (ed.), *Maków Podhalański*, Kraków 1978; Chelmecki J., Wilk S., *Wybrane czynniki społeczno-polityczne kształtowania modelu organizacyjnego kultury fizycznej w Polsce Ludowej*, [in:] *Wybrane problemy organizacji kultury fizycznej w Polsce. Z warsztatów badawczych*, Warszawa 1987; Hądzelek K., *Wychowanie fizyczne na ziemiach polskich przed odzyskaniem niepodległości*, “Wychowanie Fizyczne i Sport” 1993, No 4.

b) in other papers, the number of a bibliographic item is enclosed in square brackets within the main text; the alphabetical arrangement of the bibliography applies (bibliographic entries are numbered in square brackets). A sample of bibliographic descriptions:

- [1] Pilicz S. (1988): *Zmiany sekularne w rozwoju fizycznym i sprawności ruchowej studentów polskich*. Wychowanie Fizyczne i Sport, 4, p. 3–12; [2] Tatarczuk J. (2002): *Charakterystyka porównawcza struktury somatycznej i typologicznej słuchaczy I roku kierunków pedagogicznych i wychowania fizycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie*. [in:] Malinowski A., Tatarczuk J., Asienkiewicz R. (eds.): *Ontogeneza i promocja zdrowia w aspekcie medycyny, antropologii i wychowania fizycznego*. Uniwersytet Zielonogórski. Zielona Góra, p. 369–373; [3] Wawrzyniak G. (1997): *Normy wybranych cech somatycznych kandydatów na studia wychowania fizycznego*. AWF. Poznań.

c) regardless of the language of the article, sources (titles of publications, magazines, names of archives) and proper names (e.g. Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Dar Pomorza) are given in the original version, plus possible translation in square brackets;

- sample of a biographic description (language of the article: English, source: Polish): Z. Szafkowski, *Światowe Igrzyska Polonijne z lat 1999–2000* [*World Polonia Games in*

the years 1999–2000], [in:] B. Woltmann (ed.), *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce [From the most recent history of physical culture in Poland]*, vol. 5, Gorzów Wlkp. 2002.

11. The author declares that he has checked whether the bibliographic sources referred to in the article are registered in the Digital Object Identifier (DOI) system and whether they have the DOI. In the case of its occurrence, the DOI number appropriate for the article recalled in the bibliography / footnotes has been given in the relevant footnote, after the bibliographic data of the referenced source, in the form of an active hyperlink. DOI numbers should be verified directly on the websites of magazines or publishers or on the CrossRef agency website:

<http://www.crossref.org/guestquery/>

12. The deadlines for submitting papers to subsequent issues are: 30 May 2020 (number 4, 2020), 31 July 2020 (number 1, 2021).

The articles should be sent to the address of the editor-in-chief and scientific editors:

Eligiusz Małolepszy (e.malolepszy@ujd.edu.pl)

Teresa Drozdek-Małolepsza (t.drozdek-malolepsza@ujd.edu.pl)

Błażej Cieślak (b.cieslik@ujd.edu.pl)

Katedra Polityki Społecznej, Pracy Socjalnej i Turystyki

al. Armii Krajowej 13/15

42-200 Częstochowa

tel. (34) 378-42-97

The editor-in-chief informs that every issue of the journal will also be placed and available on the website of the UJD Central Library in Częstochowa, in an electronic version.